

LIETUVOS RESPUBLIKOS KONSTITUCINIS TEISMAS

NUTARIMAS

DĖL LIETUVOS RESPUBLIKOS VIETOS SAVIVALDOS ĮSTATYMO 3 STRAIPSNIO 3 DALIES (2000 M. SPALIO 12 D. REDAKCIJA), 3 STRAIPSNIO 4 DALIES (2000 M. SPALIO 12 D. REDAKCIJA), 5 STRAIPSNIO 1 DALIES 2 PUNKTO (2000 M. SPALIO 12 D. REDAKCIJA), 18 STRAIPSNIO 1 DALIES (2000 M. SPALIO 12 D. REDAKCIJA), 19 STRAIPSNIO 1 DALIES 2, 3, 4, 8, 15 PUNKTŲ (2000 M. SPALIO 12 D. REDAKCIJA), 21 STRAIPSNIO 1 DALIES 1, 5, 7, 9, 12, 15, 16, 17, 18 PUNKTŲ (2000 M. SPALIO 12 D. REDAKCIJA), ŠIOS DALIES 6 PUNKTO (2000 M. SPALIO 12 D. IR 2001 M. RUGSĖJO 25 D. REDAKCIJOS) IR ŠIOS DALIES 14 PUNKTO (2000 M. SPALIO 12 D. IR 2001 M. LAPKRIČIO 8 D. REDAKCIJOS), TAIP PAT DĖL LIETUVOS RESPUBLIKOS KONSTITUCIJOS 119 STRAIPSNIO PAKEITIMO ĮSTATYMO TAIKYMO TVARKOS KONSTITUCINIO ĮSTATYMO, LIETUVOS RESPUBLIKOS KONSTITUCIJOS 119 STRAIPSNIO PAKEITIMO ĮSTATYMO TAIKYMO TVARKOS KONSTITUCINIO ĮSTATYMO ĮRAŠYMO Į KONSTITUCINIŲ ĮSTATYMŲ SĄRAŠĄ ĮSTATYMO ATITIKTIES LIETUVOS RESPUBLIKOS KONSTITUCIJAI

2002 m. gruodžio 24 d.

Vilnius

Lietuvos Respublikos Konstitucinis Teismas, susidedantis iš Konstitucinio Teismo teisėjų Armano Abramavičiaus, Egidijaus Jarašiūno, Egidijaus Kūrio, Kęstučio Lapinsko, Zenono Namavičiaus, Augustino Normanto, Jono Prapiesčio, Vytauto Sinkevičiaus ir Stasio Stačioko, sekretoriaujant Daivai Pitrėnaitei,

dalyvaujant pareiškėjo – Lietuvos Respublikos Seimo narių grupės atstovui Seimo nariui Petriui Papovui,

suinteresuoto asmens atstovei – Lietuvos Respublikos Seimo kanceliarijos Teisės

departamento vyriausiajai konsultantei Onai Buišienei,

remdamasis Lietuvos Respublikos Konstitucijos 102 ir 105 straipsniais, Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo įstatymo 1 straipsniu, viešame Teismo posėdyje 2002 m. lapkričio 26 d. išnagrinėjo bylą Nr. 49/2000 pagal pareiškėjo – Lietuvos Respublikos Seimo narių grupės prašymą ištirti, ar Lietuvos Respublikos vietos savivaldos įstatymo pakeitimo įstatymo 3 straipsnio 3 ir 4 dalyse nustatytos sąvokos „savivaldybės institucijos ir savivaldybės kontrolės institucijos“ neprieštarauja Lietuvos Respublikos Konstitucijos 119 straipsnio 1, 3 ir 4 dalims, ar šio įstatymo 3 straipsnio 3 dalies nuostata, kad „vykdomoji institucija yra savivaldybės meras“, neprieštarauja Lietuvos Respublikos Konstitucijos 5 straipsnio 2 daliai ir 119 straipsnio 1 bei 4 dalims, ar šio įstatymo 5 straipsnio 1 dalies 2 punktas neprieštarauja Lietuvos Respublikos Konstitucijos 120 straipsnio 2 daliai, ar šio įstatymo 18 straipsnio 1 dalies nuostata „iš savivaldybės tarybos narių“ neprieštarauja Lietuvos Respublikos Konstitucijos 5 straipsnio 2 daliai ir 119 straipsnio 1 bei 4 dalims, ar šio įstatymo 19 straipsnio 1 dalies 2, 3, 4, 8 ir 15 punktai neprieštarauja Lietuvos Respublikos Konstitucijos 5 straipsnio 2 daliai ir 119 straipsnio 1 bei 4 dalims, taip pat ar šio įstatymo 21 straipsnio 1 dalies 1 punkto nuostatos, kurios reglamentuoja mero, kaip savivaldybės valdybos vadovo, veiklą, ir šio straipsnio 1 dalies 5, 6, 7, 9, 12, 14, 15, 16, 17 ir 18 punktai neprieštarauja Lietuvos Respublikos Konstitucijos 5 straipsnio 2 daliai ir 119 straipsnio 1 bei 4 dalims.

Konstitucinis Teismas

nustatė:

I

1. Seimas 1994 m. liepos 7 d. priėmė Lietuvos Respublikos vietos savivaldos įstatymą (Žin., 1994, Nr. 55-1049).

2. Vietos savivaldos įstatymo (1994 m. liepos 7 d. redakcija) straipsniai (jų dalys, punktai) buvo keičiami, papildomi ir / arba pripažįstami netekusiais galios Seimo 1995 m. balandžio 4 d. priimtu Lietuvos Respublikos įstatymu „Dėl Lietuvos Respublikos vietos savivaldos įstatymo 7 straipsnio pakeitimo“ (Žin., 1995, Nr. 30-683), 1995 m. liepos 5 d. priimtu Lietuvos Respublikos įstatymu „Dėl Lietuvos Respublikos vietos savivaldos įstatymo papildymo“ (Žin., 1995, Nr. 59-1486), 1995 m. rugsėjo 14 d. priimtu Lietuvos Respublikos įstatymu „Dėl Lietuvos Respublikos vietos savivaldos įstatymo 19 straipsnio papildymo“ (Žin., 1995, Nr. 79-1820), 1996 m. kovo 14 d. priimtu Lietuvos Respublikos vietos savivaldos įstatymo 29 straipsnio pakeitimo įstatymu (Žin., 1996, Nr. 33-804), 1996 m. kovo 28 d. priimtu Lietuvos Respublikos vietos savivaldos įstatymo 17 straipsnio pakeitimo įstatymu (Žin., 1996, Nr. 35-869), 1996 m. gegužės 7 d. priimtu Lietuvos Respublikos vietos savivaldos įstatymo 15, 18 ir 23 straipsnių pakeitimo įstatymu (Žin., 1996, Nr.

50-1196), 1997 m. sausio 23 d. priimtu Lietuvos Respublikos vietos savivaldos įstatymo 12, 26 straipsnių pakeitimo ir papildymo įstatymu (Žin., 1997, Nr. 11-206), 1997 m. vasario 25 d. priimtu Lietuvos Respublikos vietos savivaldos įstatymo 2, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 15, 17, 18, 19, 26, 28 straipsnių papildymo ir pakeitimo bei 30 straipsnio pripažinimo netekusiu galios įstatymu (Žin., 1997, Nr. 20-446), 1997 m. birželio 3 d. priimtu Lietuvos Respublikos vietos savivaldos įstatymo 4 straipsnio papildymo įstatymu (Žin., 1997, Nr. 53-1228), 1997 m. birželio 24 d. priimtu Lietuvos Respublikos vietos savivaldos įstatymo 16 straipsnio pakeitimo įstatymu (Žin., 1997, Nr. 62-1465), 1997 m. lapkričio 6 d. priimtu Lietuvos Respublikos vietos savivaldos įstatymo 5 ir 18 straipsnių pakeitimo įstatymu (Žin., 1997, Nr. 106-2669), 1998 m. gegužės 14 d. priimtu Lietuvos Respublikos vietos savivaldos įstatymo 7, 15, 28 straipsnių papildymo ir pakeitimo įstatymu (Žin., 1998, Nr. 51-1393), 1998 m. lapkričio 17 d. priimtu Lietuvos Respublikos vietos savivaldos įstatymo 15 ir 18 straipsnių pakeitimo ir papildymo įstatymu (Žin., 1998, Nr. 105-2900), 1998 m. lapkričio 24 d. priimtu Lietuvos Respublikos vietos savivaldos įstatymo 13, 20 straipsnių pakeitimo ir papildymo įstatymu (Žin., 1998, Nr. 108-2955).

3. Seimas 2000 m. spalio 12 d. priėmė Lietuvos Respublikos vietos savivaldos įstatymo pakeitimo įstatymą (Žin., 2000, Nr. 91-2832), kurio 1 straipsniu pakeitė Vietos savivaldos įstatymą (1994 m. liepos 7 d. redakcija su vėlesniais pakeitimais) ir jį išdėstė nauja redakcija.

4. Vietos savivaldos įstatymo (2000 m. spalio 12 d. redakcija) straipsniai (jų dalys, punktai) buvo keičiami ir / arba papildomi Seimo 2001 m. liepos 5 d. priimtu Lietuvos Respublikos vietos savivaldos įstatymo 8, 20 ir 31 straipsnių papildymo įstatymu (Žin., 2001, Nr. 64-2323), 2001 m. rugpjūčio 2 d. priimtu Lietuvos Respublikos vietos savivaldos įstatymo 41 straipsnio pakeitimo įstatymu (Žin., 2001, Nr. 71-2515), 2001 m. rugsėjo 25 d. priimtu Lietuvos Respublikos vietos savivaldos įstatymo 11, 15, 17, 21, 27, 28, 29, 30, 36, 37 straipsnių pakeitimo ir papildymo įstatymu (Žin., 2001, Nr. 85-2969), 2001 m. lapkričio 8 d. priimtu Lietuvos Respublikos vietos savivaldos įstatymo 7 ir 21 straipsnių pakeitimo įstatymu (Žin., 2001, Nr. 99-3519), 2001 m. gruodžio 10 d. priimtu Lietuvos Respublikos vietos savivaldos įstatymo 8, 17, 19, 21 straipsnių papildymo ir pakeitimo įstatymu (Žin., 2001, Nr. 110-3984), 2002 m. kovo 28 d. priimtu Lietuvos Respublikos vietos savivaldos įstatymo 8, 17, 19, 21 straipsnių papildymo ir pakeitimo įstatymo 1 straipsnio pakeitimo įstatymu (Žin., 2002, Nr. 33-1256), 2002 m. balandžio 9 d. priimtu Lietuvos Respublikos vietos savivaldos 6, 17, 19 ir 26 straipsnių pakeitimo įstatymu (Žin., 2002, Nr. 43-1604), 2002 m. birželio 20 d. priimtu Lietuvos Respublikos vietos savivaldos įstatymo 3, 14, 18, 20, 25, 36, 41 straipsnių pakeitimo ir papildymo įstatymu (Žin., 2002, Nr. 68-2765), 2002 m. rugsėjo 24 d. priimtu Lietuvos Respublikos vietos savivaldos įstatymo 7, 8 straipsnių pakeitimo ir papildymo įstatymu (Žin., 2002, Nr. 96-4171), 2002 m. spalio 15 d. priimtu Lietuvos Respublikos vietos savivaldos įstatymo 17, 21 straipsnių papildymo bei įstatymo papildymo tryliktuoju skirsniu įstatymu (Žin.,

2002, Nr. 103-4605).

5. Pareiškėjas – Seimo narių grupė prašo ištirti, ar 2000 m. spalio 12 d. priimto Vietos savivaldos įstatymo pakeitimo įstatymo 3 straipsnio 3 ir 4 dalyse nustatytos sąvokos „savivaldybės institucijos ir savivaldybės kontrolės institucijos“ neprieštarauja Konstitucijos 119 straipsnio 1, 3 ir 4 dalims, ar šio įstatymo 3 straipsnio 3 dalies nuostata, kad „vykdomoji institucija yra savivaldybės meras“, neprieštarauja Konstitucijos 5 straipsnio 2 daliai ir 119 straipsnio 1 bei 4 dalims, ar šio įstatymo 5 straipsnio 1 dalies 2 punktą neprieštarauja Konstitucijos 120 straipsnio 2 daliai, ar šio įstatymo 18 straipsnio 1 dalies nuostata „iš savivaldybės tarybos narių“ neprieštarauja Konstitucijos 5 straipsnio 2 daliai ir 119 straipsnio 1 bei 4 dalims, ar šio įstatymo 19 straipsnio 1 dalies 2, 3, 4, 8 ir 15 punktai neprieštarauja Konstitucijos 5 straipsnio 2 daliai ir 119 straipsnio 1 bei 4 dalims, taip pat ar šio įstatymo 21 straipsnio 1 dalies 1 punkto nuostatos, kurios reglamentuoja mero, kaip savivaldybės valdybos vadovo, veiklą, bei šio straipsnio 1 dalies 5, 6, 7, 9, 12, 14, 15, 16, 17 ir 18 punktai neprieštarauja Konstitucijos 5 straipsnio 2 daliai ir 119 straipsnio 1 bei 4 dalims.

II

Pareiškėjas prašymą grindžia šiais argumentais.

1. Jis teigia, kad Vietos savivaldos įstatymo pakeitimo įstatymo 3 straipsnio 3 dalyje yra nustatyta sąvoka „savivaldybės institucijos“. Pasak pareiškėjo, pagal šio įstatymo 3 straipsnį savivaldybių institucijos yra savivaldybės taryba ir savivaldybės valdyba.

Konstitucijos 119 straipsnio 3 dalyje nustatyta, kad savivaldos institucijų organizavimo ir veiklos tvarką nustato įstatymas. Taigi, pareiškėjo teigimu, Konstitucijos 119 straipsnio 3 dalyje yra vartojama ne „savivaldybės institucijų“, o „savivaldos institucijų“ sąvoka. Pareiškėjas taip pat nurodo, kad Konstitucijos 119 straipsnio 1 dalyje nustatyta, kad savivaldos teisė laiduojama įstatymo numatytiems valstybės teritorijos administraciniais vienetams ir kad ji įgyvendinama per atitinkamas savivaldybių tarybas, o Konstitucijos 119 straipsnio 4 dalyje – kad „savivaldybės taryba sudaro jai atskaitingus vykdomuosius organus“. Pareiškėjas tvirtina, kad kitų savivaldos institucijų nenumato nei Konstitucija, nei Vietos savivaldos įstatymo pakeitimo įstatymas.

Pareiškėjo nuomone, nurodytame įstatyme turėtų būti vartojama ta sąvoka, kuri vartojama Konstitucijoje, vadinasi, savivaldybės taryba ir savivaldybės valdyba turėtų būti vadinamos savivaldos institucijomis, o ne savivaldybės institucijomis.

Todėl pareiškėjui kilo abejonių, ar Vietos savivaldos įstatymo pakeitimo įstatymo 3 dalyje nustatyta sąvoka „savivaldybės institucijos“ neprieštarauja Konstitucijos 119 straipsnio 1, 3 ir 4 dalims.

2. Pareiškėjas teigia, kad 2000 m. spalio 12 d. priimto Vietos savivaldos įstatymo pakeitimo įstatymo 5 straipsnio 1 dalyje nustatyta, jog savivaldybių funkcijos pagal sprendimų priėmimo laisvę skirstomos į savarankiškasias (1 punktas) ir priskirtąsias (ribotai savarankiškas) (2 punktas).

Pareiškėjo nuomone, ribotai savarankiškoms savivaldybių funkcijomis būtų galima laikyti Vietos savivaldos įstatymo pakeitimo įstatymo 5 straipsnio 1 dalies 3 punkte (o ne 2 punkte) nurodytas savivaldybių valstybines (perduotas savivaldybėms) funkcijas. Pagal šio įstatymo 36 straipsnio 7 dalį lėšos valstybinėms (perduotoms savivaldybėms) funkcijoms atlikti skiriamos iš valstybės biudžeto arba valstybės piniginių fondų ir pervedamos savivaldybėms kaip specialioji dotacija, tuo tarpu savarankiškosios savivaldybių funkcijos yra finansuojamos iš savarankiškų savivaldybių biudžetų.

Konstitucijos 120 straipsnio 2 dalyje nustatyta: „Savivaldybės pagal Konstitucijos bei įstatymų apibrėžtą kompetenciją veikia laisvai ir savarankiškai.“

Pareiškėjo manymu, savivaldybės laisvai ir savarankiškai bei laikydamosi Konstitucijos bei įstatymų vykdo visas Konstitucijoje ir įstatymuose apibrėžtas funkcijas, taigi savivaldybių funkcijos negali būti ribotai savarankiškos.

Todėl pareiškėjui kilo abejonių, ar Vietos savivaldos įstatymo pakeitimo įstatymo 5 straipsnio 1 dalies 2 punktas neprieštarauja Konstitucijos 120 straipsnio 2 daliai.

3. Pareiškėjas teigia, jog Vietos savivaldos įstatymo pakeitimo įstatymo 18 straipsnio 1 dalyje nustatyta, kad savivaldybės taryba savo įgaliojimų laikui iš savivaldybės tarybos narių sudaro valdybą ir nustato jos narių skaičių. Pagal šio įstatymo 3 straipsnio 3 dalį savivaldybės valdyba yra vykdomoji institucija.

Pasak pareiškėjo, pagal nurodyto įstatymo 3 straipsnio 1 dalį Konstitucijos laiduota savivaldos teisė yra įgyvendinama per savivaldybės tarybą, kuri pagal šio straipsnio 3 dalį turi vietos valdžios teises bei pareigas.

Konstitucijos 119 straipsnio 4 dalyje nustatyta, kad „Lietuvos Respublikos įstatymams, Vyriausybės bei savivaldybės tarybos sprendimams tiesiogiai įgyvendinti savivaldybės taryba sudaro jai atskaitingus vykdomuosius organus“.

Pareiškėjo nuomone, savivaldybės vykdomasis organas (savivaldos vykdomoji institucija) ir yra savivaldybės valdyba. Savivaldybės valdyba yra kita institucija nei iš gyventojų išrinktų savivaldybės tarybos narių susidedanti savivaldybės taryba. Pareiškėjas mano, kad savivaldybės valdyba negali būti sudaroma iš savivaldybės tarybos narių, nes šie tarybos nariai būtų atskaitingi ir pavaldūs patys sau, o tai prieštarautų Konstitucijoje įtvirtintam valdžių (institucijų) atskyrimo, pavaldumo, atskaitingumo principams.

Todėl pareiškėjui kilo abejonių, ar Vietos savivaldos įstatymo pakeitimo įstatymo 18 straipsnio 1 dalies nuostata „iš savivaldybės tarybos narių“ neprieštarauja Konstitucijos 5 straipsnio 2 daliai ir 119 straipsnio 1 bei 4 dalims.

4. Pareiškėjas tvirtina, kad Vietos savivaldos įstatymo pakeitimo įstatymo 19 straipsnio 1 dalies 2, 3, 4, 8 ir 15 punktuose savivaldybės valdybai (t. y. vykdomajai institucijai) yra nustatyti ne

vykdomieji įgaliojimai, o atstovaujamosios vietos valdžios įgaliojimai įgyvendinti savivaldos teisę, priimti sprendimus bendruomenės interesais. Antai pareiškėjas teigia, kad pagal minėto įstatymo 19 straipsnio 1 dalies 8 punktą savivaldybės valdyba „priima savivaldybės gyventojams privalomus sprendimus sanitarijos, visuomenės sveikatos bei aplinkos apsaugos klausimais ir skelbia juos spaudoje“. Tokie įgaliojimai, pareiškėjo manymu, tegali būti nustatyti savivaldybės tarybai.

Konstitucijos 119 straipsnio 1 dalyje nustatyta, kad savivaldos teisė įgyvendinama per atitinkamas savivaldybių tarybas. Konstitucijos 119 straipsnio 4 dalyje nustatyta, kad „Lietuvos Respublikos įstatymams, Vyriausybės bei savivaldybės tarybos sprendimams tiesiogiai įgyvendinti savivaldybės taryba sudaro jai atskaitingus vykdomuosius organus“.

Taigi, pareiškėjo manymu, savivaldybės valdybos įgaliojimus riboja Konstitucija; savivaldybės valdyba tegali tiesiogiai įgyvendinti savivaldybės tarybos sprendimus, bet jai negalima įstatymu nustatyti įgaliojimų, priimti privalomų bendruomenei sprendimų arba priimti sprendimų bendruomenės interesais. Pareiškėjo nuomone, įstatymu nustačius minėtus savivaldybės valdybos įgaliojimus, Konstitucijos 119 straipsnio 1 dalyje numatyti savivaldybės tarybos įgaliojimai yra ribojami, o Konstitucijos 119 straipsnio 4 dalyje numatyti savivaldybės valdybos įgaliojimai yra išplečiami, yra pažeidžiama Konstitucijos 5 straipsnio 2 dalies nuostata, kad valdžios galias riboja Konstitucija.

Todėl pareiškėjui kilo abejonių, ar Vietos savivaldos įstatymo pakeitimo įstatymo 19 straipsnio 1 dalies 2, 3, 4, 8 bei 15 punktai neprieštarauja Konstitucijos 5 straipsnio 2 daliai ir 119 straipsnio 1 bei 4 dalims.

5. Pareiškėjas teigia, kad Vietos savivaldos įstatymo pakeitimo įstatymo 3 straipsnio 3 dalyje nustatyta, jog „vykdomoji institucija yra savivaldybės meras“, taip pat kad minėto įstatymo 3 straipsnio 3 dalyje ir 21 straipsnio 1 dalies 1, 5, 6, 7, 9, 12, 14, 15, 16, 17 bei 18 punktuose savivaldybės merui yra nustatyti įgaliojimai vykdyti trijų savivaldos institucijų vadovo funkcijas. Pirma, savivaldybės meras vadovauja atstovaujamajai savivaldos institucijai – savivaldybės tarybai. Antra, jis vadovauja vykdomajai savivaldos institucijai – savivaldybės valdybai. Trečia, pats meras yra vykdomoji institucija. Pasak pareiškėjo, minėto įstatymo 21 straipsnio 1 dalies 1 punkte yra šios nuostatos, reglamentuojančios savivaldybės mero, kaip savivaldybės tarybos vadovo, veiklą: jis nustato ir sudaro savivaldybės tarybos darbotvarkes bei teikia sprendimų projektus, šaukia savivaldybės tarybos posėdžius ir jiems pirmininkauja, koordinuoja savivaldybės tarybos komitetų ir komisijų veiklą, pasirašo savivaldybės tarybos sprendimus ir posėdžių, kuriems pirmininkavo, protokolus. Tai yra savivaldybės mero, kaip savivaldybės tarybos vadovo, funkcijos. Pareiškėjas, be to, nurodo, kad šiame punkte bei kituose nurodytuose Vietos savivaldos įstatymo pakeitimo įstatymo 21 straipsnio 1 dalies punktuose taip pat yra nustatytos savivaldybės mero, kaip savivaldybės valdybos vadovo, funkcijos: jis nustato ir sudaro savivaldybės valdybos posėdžių

darbotvarkes bei teikia sprendimų projektus, pasirašo valdybos sprendimus ir posėdžių, kuriems pirmininkavo, protokolus (1 punktą), administruoja savivaldybės asignavimus arba įgalioja tai daryti administratorių (6 punktą), per savivaldybės administratorių vadovauja savivaldybės administracijos struktūriniais ir struktūriniais teritoriniais padaliniais (7 punktą) ir pan.

Pareiškėjas atkreipia dėmesį į tai, kad Vietos savivaldos įstatymo pakeitimo įstatymo 20 straipsnio 9 dalyje nustatyta, jog „meras ir mero pavaduotojas negali dirbti kitose institucijose, įstaigose, įmonėse ir organizacijose bei gauti kito atlyginimo, išskyrus atlyginimą už mokslinę, pedagoginę ar kūrybinę veiklą“.

Tuo tarpu, pareiškėjo manymu, pagal Vietos savivaldos įstatymo pakeitimo įstatymo 3 straipsnio 3 dalį ir 21 straipsnio 1 dalies 1, 5, 6, 7, 9, 12, 14, 15, 16, 17 bei 18 punktus savivaldybės meras vykdo trijų savivaldos institucijų vadovo funkcijas. Pasak pareiškėjo, tai, kad vienas asmuo – savivaldybės meras – vadovauja ir vykdomajai institucijai (t. y. savivaldybės valdybai), išplečia jo, kaip vietos valdžios (t. y. savivaldybės tarybos) vadovo, galias.

Pareiškėjo nuomone, Konstitucijos 119 straipsnio 1 ir 4 dalyse savivaldybės tarybos (t. y. atstovaujamosios institucijos) ir savivaldybės valdybos (t. y. vykdomosios institucijos) funkcijos yra atskirtos; šiame Konstitucijos straipsnyje įtvirtintas valdžių atskyrimo principas. Konstitucijos 5 straipsnio 2 dalyje nustatyta, kad valdžios galias riboja Konstitucija.

Todėl pareiškėjui kilo abejonių, ar Vietos savivaldos įstatymo pakeitimo įstatymo 3 straipsnio 3 dalies nuostata, kad „vykdomoji institucija yra savivaldybės meras“, 21 straipsnio 1 dalies 1 punkto nuostatos, kurios reglamentuoja mero, kaip savivaldybės valdybos vadovo, veiklą, ir 21 straipsnio 1 dalies 5, 6, 7, 9, 12, 14, 15, 16, 17 bei 18 punktai neprieštarauja Konstitucijos 5 straipsnio 2 daliai ir 119 straipsnio 1 bei 4 dalims.

III

Rengiant bylą teisminiam nagrinėjimui buvo gauti suinteresuoto asmens atstovės O. Buišienės rašytiniai paaiškinimai.

1. Suinteresuoto asmens atstovė teigia, kad pagal Konstitucijos 11 straipsnį Lietuvos valstybės teritorijos administracinius vienetus ir jų ribas nustato įstatymas. Valstybės teritorijos administracinio vieneto sąvoka, taip pat tai, kaip organizuojamas valdymas šiose teritorijos dalyse, yra apibrėžta Lietuvos Respublikos administracinių vienetų ir jų ribų įstatyme. Šio įstatymo 2 straipsnio 1 dalyje nustatyta, kad savivaldybė yra Lietuvos Respublikos administracinis teritorinis vienetas, kurį valdo jos gyventojų bendruomenės išrinktos savivaldos institucijos pagal Lietuvos Respublikos vietos savivaldos ir kitus įstatymus.

Savivaldybės, kaip administracinio teritorinio vieneto, savivaldos teisė yra laiduojama Konstitucijos 119 straipsnyje. O. Buišienė tvirtina, kad šio straipsnio 1 dalyje nustatyta savivaldos teisės įgyvendinimo tvarka, t. y. ji yra įgyvendinama per atitinkamas savivaldybių tarybas, 2 dalyje

nustatyta tarybų sudarymo tvarka ir jų įgaliojimų laikas, 3 dalyje įtvirtinta administracinio teritorinio vieneto (savivaldybės) savivaldos teisės įgyvendinimo organizacinė forma ir pavartota bendrinė sąvoka „institucijos“, 4 dalyje įtvirtintas taryboms atskaitingų vykdomųjų organų sudarymas. Suinteresuoto asmens atstovė pažymi, kad įstatymų leidėjas, įgyvendindamas jam Konstitucijoje suteiktą teisę priimti įstatymus, priėmė Vietos savivaldos įstatymą, kuriame reglamentuojamas savivaldos teisės įgyvendinimas, apibrėžta Konstitucijoje įtvirtinta savivaldos institucijų sistema, nustatyta savivaldybės institucijų organizavimo ir veiklos tvarka. O. Buišienės nuomone, įstatymų leidėjas buvo nuoseklus, kai apibrėždamas atstovaujamosios institucijos (tarybos) ir vykdomųjų institucijų (valdybos ir mero) sąvokas vartojo tą pačią sąvoką „institucijos“.

Konstitucija yra vientisas ir tiesiogiai taikomas aktas. Suinteresuoto asmens atstovė mano, kad remiantis Konstitucijos 10, 11, 119, 120, 121, 122 ir 124 straipsniais galima teigti, jog savivaldybė yra administracinis teritorinis vienetas, kurio valdymas organizuojamas per savivaldos institucijas, kurios traktuojamos kaip tam tikri vietos valdžios organai, įgyvendinantys įstatymo numatytiems valstybės teritorijos administraciniams vienetais – savivaldybėms suteiktą savivaldos teisę. Kadangi ši teisė yra įgyvendinama per atitinkamas savivaldybių tarybas, savivaldybės taryba ir yra savivaldos institucija. Savivaldybės tarybos sudaryti ir jai atskaitingi savivaldybės valdyba ir meras yra vykdomosios institucijos, tiesiogiai įgyvendinančios tarybos sprendimus. Vietos savivaldos įstatymo 3 straipsnio 4 dalyje apibrėžiama savivaldybės kontrolės institucija – savivaldybės kontrolierius; jo funkcijos yra susijusios su savivaldybės biudžeto naudojimo kontrole bei savivaldybės vidaus auditu, jis prižiūri ne savivaldos teisės įgyvendinimą, o savivaldybės institucijų veiklą. Todėl kontrolės institucija negali būti vadinama „savivaldos kontrolės institucija“. O. Buišienės nuomone, Vietos savivaldos įstatymo 3 straipsnio 3 ir 4 dalyse nustatytos sąvokos neprieštarauja Konstitucijai.

2. Suinteresuoto asmens atstovės manymu, Konstitucijoje vietos savivalda yra įtvirtinta kaip savaveiksmiškumo pagrindais funkcionuojanti viešojo administravimo sistema, kuri nėra tiesiogiai pavaldi valstybės valdžios institucijoms. Galima išskirti šiuos konstitucinius vietos savivaldos principus: atstovaujamosios demokratijos, vykdomųjų institucijų atskaitingumo atstovybei, savivaldybių veiklos laisvės ir savarankiškumo pagal įstatymo apibrėžtas ribas, valstybės ir savivaldybės interesų derinimo.

Konstitucijos 120 straipsnio 2 dalyje nustatyta, kad savivaldybės pagal Konstitucijos ir įstatymų apibrėžtą kompetenciją veikia laisvai ir savarankiškai. Taigi, pažymi suinteresuoto asmens atstovė, savivaldybių veikimo laisvė ir savarankiškumas yra saistomi Konstitucijoje bei įstatymuose apibrėžtos jų kompetencijos.

Savivaldybių kompetencija ir funkcijos yra nustatytos Vietos savivaldos įstatymo 5–9 straipsniuose. Įstatymų leidėjas, apibrėždamas savivaldybių funkcijas, jas diferencijavo pagal

sprendimų priėmimo laisvę, specifiką bei atsiradimo pagrindus ir suskirstė į savarankiškas, priskirtąsias (ribotai savarankiškas), valstybines (perduotas savivaldybėms) ir sutartines. O. Buišienė atkreipia dėmesį į tai, kad pagal Europos vietos savivaldos chartijos 4 straipsnio 2 dalį vietinės valdžios organai įstatymų nustatytose ribose turi visišką laisvę vykdyti veiklą, susijusią su klausimais, kurie nėra išbraukti iš jų kompetencijos ar priskirti kitiems valdymo organams. Savivaldybių veiklos laisvės ir savarankiškumo pagal įstatymo apibrėžtas ribas principas reiškia būtent tai, kad savivaldybių veiklą gali riboti tik Konstitucija arba įstatymas, o ne centrinės ar regioninės valdžios organai (išskyrus įstatyme numatytus atvejus). Todėl, suinteresuoto asmens atstovės nuomone, nėra pagrindo teigti, kad Vietos savivaldos įstatymo 5 straipsnio 1 dalies 2 punktas, kuriame yra nustatytos priskirtosios (ribotai savarankiškos) savivaldybės funkcijos, prieštarauja Konstitucijos 120 straipsnio 2 daliai.

3. Suinteresuoto asmens atstovė teigia, kad Konstitucijos 5 straipsnio 1 dalyje, kurioje nustatyta, jog valstybės valdžią Lietuvoje vykdo Seimas, Respublikos Prezidentas ir Vyriausybė, Teismas, yra įtvirtintas valstybės valdžių padalijimo ir atribojimo principas. O. Buišienė teigia, jog valstybės valdžių padalijimo principas reiškia, kad įstatymų leidžiamoji, vykdomoji ir teisminė valdžios turi būti atskirtos, pakankamai savarankiškos, bet kartu tarp jų turi būti pusiausvyra; kiekvienai valdžios institucijai suteikiama jos paskirtį atitinkanti kompetencija. Taigi valstybės valdžių padalijimo principą atskleidžia Konstitucijos nuostatos, kuriose įtvirtinta šių valstybės valdžių kompetencija ir tarpusavio santykiai.

Tuo tarpu, pasak suinteresuoto asmens atstovės, pagal Konstitucijos 119 straipsnį vietos savivalda yra įgyvendinama per renkamas ir sudaromas institucijas, be to, savivaldybėse yra derinamos tiesioginės ir atstovaujamosios demokratijos formos. Savivaldybių institucijų sistema yra savarankiška, savivaldybių institucijos nėra valstybės valdžios organai, joms nėra taikomas valstybės valdžių padalijimo ir atribojimo principas.

Konstitucijos 119 straipsnio 4 dalyje nustatyta, kad įstatymams, Vyriausybės bei savivaldybės tarybos sprendimams tiesiogiai įgyvendinti savivaldybės taryba sudaro jai atskaitingus vykdomuosius organus. Šių organų organizavimo ir veiklos tvarką nustato Vietos savivaldos įstatymas. Suinteresuoto asmens atstovės nuomone, tai, kad pagal įstatymą savivaldybės valdyba yra sudaroma ir meras yra renkamas iš atstovaujamosios institucijos (savivaldybės tarybos) narių, Konstitucijai neprieštarauja.

4. Pasak O. Buišienės, pagal Konstituciją savivaldybių funkcijos turėtų būti įgyvendinamos per savivaldybių tarybas, o tarybų priimtus sprendimus turėtų įgyvendinti vykdomieji organai (valdyba ir meras).

Suinteresuoto asmens atstovės manymu, Vietos savivaldos įstatymo 19 straipsnio 1 dalies 2, 3, 4, 8 bei 15 punktuose valdybai suteikiami įgaliojimai priimti sprendimus dėl įvairių programų

projektų rengimo, dėl lėšų paskirstymo savivaldybės įstaigoms, dėl gyvenamųjų patalpų nuomos mokesčio dydžių nustatymo, dėl politinio (asmeninio) pasitikėjimo valstybės tarnautojų pareigybių skaičiaus nustatymo, taip pat priimti privalomus sprendimus sanitarijos, visuomenės sveikatos, aplinkos apsaugos klausimais yra vykdomojo pobūdžio. Todėl, O. Buišienės nuomone, Vietos savivaldos įstatymo 19 straipsnio 1 dalies 2, 3, 4, 8 bei 15 punktai neprieštaruja Konstitucijai.

5. Suinteresuoto asmens atstovė nurodo, kad Vietos savivaldos įstatymo 21 straipsnio 1 dalies 1 punkte apibrėžti mero, kaip vykdomosios institucijos, įgaliojimai yra susiję su atstovaujamosios ir vykdomosios institucijų veiklos organizavimu. Savivaldybės meras dalyvauja ir atstovaujamosios, ir vykdomosios institucijos veikloje. O. Buišienė tvirtina, kad Konstitucijos 119 straipsnio 4 dalies nuostatoje, jog savivaldybės taryba sudaro jai atskaitingus vykdomuosius organus, nėra draudžiama savivaldybės merui, kaip savivaldybės atstovaujamojo organo (tarybos) nariui, dalyvauti savivaldybės vykdomojo organo veikloje. Kadangi Konstitucijoje nėra įtvirtintas vietos valdžios atskyrimas ir padalijimas, savivaldybės mero dalyvavimas ir savivaldybės tarybos, ir savivaldybės valdybos veikloje neprieštaruja Konstitucijoje įtvirtintam valstybės valdžių padalijimo ir atribojimo principui. Todėl, suinteresuoto asmens atstovės manymu, nėra pagrindo teigti, kad Vietos savivaldos įstatymo 21 straipsnio 1 dalies 1 punkto nuostatos, kurios reglamentuoja mero, kaip savivaldybės valdybos vadovo, veiklą, ir šio straipsnio 5, 6, 7, 9, 12, 14, 15, 16, 17 bei 18 punktai, taip pat 3 straipsnio 3 dalies nuostata, kad „vykdomoji institucija yra savivaldybės meras“, prieštaruja Konstitucijai.

IV

Rengiant bylą teismui nagrinėjimui buvo gauti Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministro J. Bernatonio, Vilniaus miesto savivaldybės mero A. Zuoko, Lietuvos savivaldybių asociacijos direktoriaus S. Šiupšinsko, Savivaldos problemų tyrimo centro direktoriaus A. Gazariano rašytiniai paaiškinimai.

V

1. Konstitucinio Teismo posėdyje pareiškėjo atstovas P. Papovas iš esmės pakartojo rašytiniuose paaiškinimuose išdėstytus argumentus.

P. Papovas taip pat paaiškino, kad pareiškėjas ginčija ne jo nurodytą 2000 m. spalio 12 d. priimto Vietos savivaldos įstatymo pakeitimo įstatymo straipsnių (jų dalių, punktų), o šio įstatymo 1 straipsnyje nauja (2000 m. spalio 12 d.) redakcija išdėstyto Vietos savivaldos įstatymo atitinkamų straipsnių (jų dalių, punktų) atitiktį Konstitucijai.

2. Konstitucinio Teismo posėdyje suinteresuoto asmens atstovė O. Buišienė iš esmės pakartojo rašytiniuose paaiškinimuose išdėstytus argumentus.

3. Konstitucinio Teismo posėdyje kalbėjo specialistas – Seimo Valstybės valdymo ir

savivaldybių komiteto patarėjas B. Kleponis.

Konstitucinis Teismas

konstatuoja:

I

1. Pareiškėjas prašo ištirti, ar 2000 m. spalio 12 d. priimto Vietos savivaldos įstatymo pakeitimo įstatymo 3 straipsnio 3 ir 4 dalyse nustatytos sąvokos „savivaldybės institucijos ir savivaldybės kontrolės institucijos“ neprieštarauja Konstitucijos 119 straipsnio 1, 3 ir 4 dalims, ar šio įstatymo 3 straipsnio 3 dalies nuostata, kad „vykdomoji institucija yra savivaldybės meras“, neprieštarauja Konstitucijos 5 straipsnio 2 daliai ir 119 straipsnio 1 bei 4 dalims, ar šio įstatymo 5 straipsnio 1 dalies 2 punktas neprieštarauja Konstitucijos 120 straipsnio 2 daliai, ar šio įstatymo 18 straipsnio 1 dalies nuostata „iš savivaldybės tarybos narių“ neprieštarauja Konstitucijos 5 straipsnio 2 daliai ir 119 straipsnio 1 bei 4 dalims, ar šio įstatymo 19 straipsnio 1 dalies 2, 3, 4, 8 bei 15 punktai neprieštarauja Konstitucijos 5 straipsnio 2 daliai ir 119 straipsnio 1 bei 4 dalims, taip pat ar šio įstatymo 21 straipsnio 1 dalies 1 punkto nuostatos, kurios reglamentuoja mero, kaip savivaldybės valdybos vadovo, veiklą, ir šio straipsnio 1 dalies 5, 6, 7, 9, 12, 14, 15, 16, 17 bei 18 punktai neprieštarauja Konstitucijos 5 straipsnio 2 daliai ir 119 straipsnio 1 bei 4 dalims.

2. 2000 m. spalio 12 d. priimto Vietos savivaldos įstatymo pakeitimo įstatyme yra trys straipsniai. Šio įstatymo 1 straipsniu iki tol galiojęs Vietos savivaldos įstatymas buvo pakeistas ir išdėstytas nauja redakcija. Vietos savivaldos įstatymo pakeitimo įstatymo 2 straipsnyje nustatyta, kad įsigaliojus šiam įstatymui netenka galios Lietuvos Respublikos savivaldybės tarybos nario statuso įstatymas. Vietos savivaldos įstatymo pakeitimo įstatymo 3 straipsnyje reglamentuojamas šio įstatymo įgyvendinimas.

Taigi naujos (2000 m. spalio 12 d.) redakcijos Vietos savivaldos įstatymas visas (visi jo straipsniai, jų dalys, punktai) yra išdėstytas Vietos savivaldos įstatymo pakeitimo įstatymo 1 straipsnyje.

Pareiškėjo nurodyti 3 straipsnio 3 ir 4 dalys, 5 straipsnio 1 dalies 2 punktas, 18 straipsnio 1 dalis, 19 straipsnio 1 dalies 2, 3, 4, 8, 15 punktai, 21 straipsnio 1 dalies 1, 5, 6, 7, 9, 12, 14, 15, 16, 17, 18 punktai – tai ne 2000 m. spalio 12 d. priimto Vietos savivaldos įstatymo pakeitimo įstatymo straipsniai (jų dalys, punktai), o šio įstatymo 1 straipsnyje nauja (2000 m. spalio 12 d.) redakcija išdėstyto Vietos savivaldos įstatymo atitinkami straipsniai (jų dalys, punktai).

Todėl pareiškėjo prašymas ištirti, ar 2000 m. spalio 12 d. priimto Vietos savivaldos įstatymo pakeitimo įstatymo 3 straipsnio 3 ir 4 dalyse nustatytos sąvokos „savivaldybės institucijos ir savivaldybės kontrolės institucijos“ neprieštarauja Konstitucijos 119 straipsnio 1, 3 ir 4 dalims, ar šio įstatymo 3 straipsnio 3 dalies nuostata, kad „vykdomoji institucija yra savivaldybės meras“,

neprieštarauja Konstitucijos 5 straipsnio 2 daliai ir 119 straipsnio 1 bei 4 dalims, ar šio įstatymo 5 straipsnio 1 dalies 2 punktą neprieštarauja Konstitucijos 120 straipsnio 2 daliai, ar šio įstatymo 18 straipsnio 1 dalies nuostata „iš savivaldybės tarybos narių“ neprieštarauja Konstitucijos 119 straipsnio 1 bei 4 dalims ir 5 straipsnio 2 daliai, ar šio įstatymo 19 straipsnio 1 dalies 2, 3, 4, 8 bei 15 punktai neprieštarauja Konstitucijos 5 straipsnio 2 daliai ir 119 straipsnio 1 bei 4 dalims, taip pat ar šio įstatymo 21 straipsnio 1 dalies 1 punkto nuostatos, kurios reglamentuoja mero, kaip savivaldybės valdybos vadovo, veiklą, ir šio straipsnio 1 dalies 5, 6, 7, 9, 12, 14, 15, 16, 17 bei 18 punktai neprieštarauja Konstitucijos 5 straipsnio 2 daliai ir 119 straipsnio 1 bei 4 dalims, – tai prašymas ištirti, ar Vietos savivaldos įstatymo (2000 m. spalio 12 d. redakcija) 3 straipsnio 3 ir 4 dalyse nustatytos sąvokos „savivaldybės institucijos ir savivaldybės kontrolės institucijos“ neprieštarauja Konstitucijos 119 straipsnio 1, 3 ir 4 dalims, ar minėto įstatymo 3 straipsnio 3 dalies nuostata, kad „vykdomoji institucija yra savivaldybės meras“, neprieštarauja Konstitucijos 5 straipsnio 2 daliai ir 119 straipsnio 1 bei 4 dalims, ar minėto įstatymo 5 straipsnio 1 dalies 2 punktą neprieštarauja Konstitucijos 120 straipsnio 2 daliai, ar minėto įstatymo 18 straipsnio 1 dalies nuostata „iš savivaldybės tarybos narių“ neprieštarauja Konstitucijos 5 straipsnio 2 daliai ir 119 straipsnio 1 bei 4 dalims, ar minėto įstatymo 19 straipsnio 1 dalies 2, 3, 4, 8 bei 15 punktai neprieštarauja Konstitucijos 5 straipsnio 2 daliai ir 119 straipsnio 1 bei 4 dalims, taip pat ar minėto įstatymo 21 straipsnio 1 dalies 1 punkto nuostatos, kurios reglamentuoja mero, kaip savivaldybės valdybos vadovo, veiklą, ir šio straipsnio 1 dalies 5, 6, 7, 9, 12, 14, 15, 16, 17 bei 18 punktai neprieštarauja Konstitucijos 5 straipsnio 2 daliai ir 119 straipsnio 1 bei 4 dalims.

3. Pareiškėjas prašo ištirti, ar Vietos savivaldos įstatymo (2000 m. spalio 12 d. redakcija) 3 straipsnio 3 ir 4 dalyse nustatytos sąvokos „savivaldybės institucijos ir savivaldybės kontrolės institucijos“ neprieštarauja Konstitucijos 119 straipsnio 1, 3 ir 4 dalims.

3.1. Vietos savivaldos įstatymo (2000 m. spalio 12 d. redakcija) 3 straipsnyje nėra sąvokos „savivaldybės institucijos ir savivaldybės kontrolės institucijos“. Minėto įstatymo 3 straipsnio 3 dalyje yra apibrėžiama sąvoka „savivaldybės institucijos“, šio straipsnio 4 dalyje – sąvoka „savivaldybės kontrolės institucija“.

Taigi pareiškėjas prašo ištirti, ar Konstitucijos 119 straipsnio 1, 3 ir 4 dalims neprieštarauja Vietos savivaldos įstatymo (2000 m. spalio 12 d. redakcija) 3 straipsnio 3 dalyje apibrėžiama sąvoka „savivaldybės institucijos“ ir šio straipsnio 4 dalyje apibrėžiama sąvoka „savivaldybės kontrolės institucija“.

3.2. Pareiškėjas ginčija Vietos savivaldos įstatymo 3 straipsnio atitinkamai 3 ir 4 dalyse (2000 m. spalio 12 d. redakcija) apibrėžiamų sąvokų „savivaldybės institucijos“ ir „savivaldybės kontrolės institucija“ atitiktį Konstitucijos 119 straipsnio 1, 3 ir 4 dalims tuo atžvilgiu, kad šiose sąvokose yra vartojamas žodis „savivaldybės“, o ne „savivaldos“. Jo manymu, minėto įstatymo 3

straipsnio 3 ir 4 dalyse vartotina ta pati sąvoka, kaip ir Konstitucijos 119 straipsnio 3 dalyje, t. y. „savivaldos institucijos“.

3.3. Sąvokoje vartojamų žodžių negalima aiškinti atsietai nuo tos sąvokos apibrėžimo: iš tam tikrų žodžių sudaryta sąvoka ir jos apibrėžimas – tai vieninga visuma, kurią nagrinėjant būtina turėti galvoje žodžių, iš kurių sudaryta apibrėžiamoji sąvoka, ir tos sąvokos apibrėžimo formuluočių prasmių bei sistemines sąsajas. Sąvokos ir / arba jos apibrėžimo negalima nagrinėti paliekant nuošaly kuri nors toje sąvokoje vartojamą žodį arba kurią nors tos sąvokos apibrėžimo formuluotę.

Tad ir teisės akte (jo dalyje) apibrėžiamos sąvokos negalima nagrinėti paliekant nuošaly kuri nors toje sąvokoje vartojamą žodį arba kurią nors tos sąvokos apibrėžimo formuluotę, nes taip būtų ignoruojamas atitinkamo teisinio reguliavimo vieningumas. Vadinasi, teisės akte apibrėžiamos sąvokos atitiktį Konstitucijai galima tirti tik kartu tiriant jos apibrėžimo atitiktį Konstitucijai, t. y. tiriant, ar Konstitucijai neprieštarauja nuostatų, kuriose formuluojamas šios sąvokos apibrėžimas, visuma – vieningas teisinis reguliavimas.

3.4. Vietos savivaldos įstatymo (2000 m. spalio 12 d. redakcija) 3 straipsnio 3 dalyje sąvoka „savivaldybės institucijos“ yra apibrėžiama taip: „**Savivaldybės institucijos** – atstovaujamoji institucija – savivaldybės taryba – ir vykdomosios institucijos – savivaldybės valdyba (toliau – valdyba), savivaldybės meras (toliau – meras), turinčios vietos valdžios ir viešojo administravimo teises bei pareigas. Savivaldybės institucijos yra atsakingos už savivaldos teisės ir savo funkcijų įgyvendinimą bendruomenės interesais.“

Vietos savivaldos įstatymo (2000 m. spalio 12 d. redakcija) 3 straipsnio 3 dalyje sąvoka „savivaldybės institucijos“ yra apibrėžiama: 1) išvardijant savivaldybės institucijas bei jas klasifikuojant: savivaldybės taryba – atstovaujamoji institucija, savivaldybės valdyba ir savivaldybės meras – vykdomosios institucijos; 2) nurodant savivaldybės institucijų skiriamuosius bruožus, t. y. bruožus, kuriais šios institucijos skiriasi nuo kitų institucijų: vietos valdžios ir viešojo administravimo teisių bei pareigų turėjimas, atsakomybė už savivaldos teisės ir savo funkcijų įgyvendinimą bendruomenės interesais. Išskyrus sąvoką „savivaldybės institucijos“ ir jos apibrėžimą, jokie kito teisinio reguliavimo Vietos savivaldos įstatymo (2000 m. spalio 12 d. redakcija) 3 straipsnio 3 dalyje nėra nustatyta; šioje dalyje nustatytas teisinis reguliavimas yra vieningas; sąvokos „savivaldybės institucijos“ atitiktį Konstitucijai įmanoma tirti tik kartu tiriant visų kitų šios dalies nuostatų atitiktį Konstitucijai.

3.5. Vietos savivaldos įstatymo (2000 m. spalio 12 d. redakcija) 3 straipsnio 4 dalyje sąvoka „savivaldybės kontrolės institucija“ apibrėžiama taip: „**Savivaldybės kontrolės institucija** – savivaldybės kontrolierius, kontroliuojantis savivaldybės biudžeto naudojimą bei atliekantis savivaldybės vidaus audito funkcijas.“

Vietos savivaldos įstatymo (2000 m. spalio 12 d. redakcija) 3 straipsnio 4 dalyje sąvoka

„savivaldybės kontrolės institucija“ yra apibrėžiama: 1) įvardijant savivaldybės kontrolės instituciją: savivaldybės kontrolierius; 2) nurodant savivaldybės kontrolės institucijos skiriamuosius bruožus, t. y. bruožus, kuriais ši institucija skiriasi nuo kitų institucijų: savivaldybės biudžeto naudojimo kontrolė, savivaldybės vidaus audito funkcijų atlikimas. Išskyrus sąvoką „savivaldybės kontrolės institucija“ ir jos apibrėžimą, jokio kito teisinio reguliavimo Vietos savivaldos įstatymo (2000 m. spalio 12 d. redakcija) 3 straipsnio 4 dalyje nėra nustatyta; šioje dalyje nustatytas teisinis reguliavimas yra vieningas; sąvokos „savivaldybės kontrolės institucija“ atitiktį Konstitucijai įmanoma tirti tik kartu tiriant visų kitų šios dalies nuostatų atitiktį Konstitucijai.

3.6. Pagal pareiškėjo prašymą ištirti, ar Vietos savivaldos įstatymo (2000 m. spalio 12 d. redakcija) 3 straipsnio 3 dalyje apibrėžiama sąvoka „savivaldybės institucijos“ ir šio straipsnio 4 dalyje apibrėžiama sąvoka „savivaldybės kontrolės institucija“ neprieštarauja Konstitucijos 119 straipsnio 1, 3 ir 4 dalims, Konstitucinis Teismas tirs, ar Konstitucijos 119 straipsnio 1, 3 bei 4 dalims neprieštarauja minėto įstatymo 3 straipsnio 3 bei 4 dalys.

4. Pareiškėjas prašo ištirti, ar Vietos savivaldos įstatymo (2000 m. spalio 12 d. redakcija) 3 straipsnio 3 dalies nuostata, kad „vykdomoji institucija yra savivaldybės meras“, neprieštarauja Konstitucijos 5 straipsnio 2 daliai ir 119 straipsnio 1 bei 4 dalims.

4.1. Pareiškėjas ginčija Vietos savivaldos įstatymo (2000 m. spalio 12 d. redakcija) 3 straipsnio 3 dalies atitiktį Konstitucijos 5 straipsnio 2 daliai ir 119 straipsnio 1 bei 4 dalims ta apimtimi, kuria Vietos savivaldos įstatymo (2000 m. spalio 12 d. redakcija) 3 straipsnio 3 dalyje savivaldybės merui yra, kaip teigia pareiškėjas, nustatytas ne tik savivaldybės tarybos vadovo, bet ir savivaldybės vykdomosios institucijos teisinis statusas.

4.2. Vietos savivaldos įstatymo (2000 m. spalio 12 d. redakcija) 3 straipsnio 3 dalyje nėra formuluotės „vykdomoji institucija yra savivaldybės meras“, t. y. pareiškėjo ginčijama nuostata, kad savivaldybės meras yra savivaldybės vykdomoji institucija, minėtoje dalyje nėra įtvirtinta pažodžiui taip, kaip suformulavo pareiškėjas.

Kita vertus, Vietos savivaldos įstatymo (2000 m. spalio 12 d. redakcija) 3 straipsnio 3 dalyje sąvoka „savivaldybės institucijos“ yra apibrėžiama *inter alia* įtvirtinant, kad savivaldybės meras, kaip ir savivaldybės valdyba, yra viena iš savivaldybės vykdomųjų institucijų. Taigi pareiškėjas prašo ištirti, ar Konstitucijos 5 straipsnio 2 daliai ir 119 straipsnio 1 bei 4 dalims neprieštarauja Vietos savivaldos įstatymo (2000 m. spalio 12 d. redakcija) 3 straipsnio 3 dalies nuostata, kad savivaldybės meras yra savivaldybės vykdomoji institucija.

4.3. Minėta, kad pagal pareiškėjo prašymą ištirti, ar Vietos savivaldos įstatymo (2000 m. spalio 12 d. redakcija) 3 straipsnio 3 dalyje apibrėžiama sąvoka „savivaldybės institucijos“ ir šio straipsnio 4 dalyje apibrėžiama sąvoka „savivaldybės kontrolės institucija“ neprieštarauja Konstitucijos 119 straipsnio 1, 3 ir 4 dalims, Konstitucinis Teismas tirs, ar Konstitucijos 119

straipsnio 1, 3 ir 4 dalims neprieštarauja minėto įstatymo 3 straipsnio 3 ir 4 dalys.

Pareiškėjo prašymas ištirti, ar Vietos savivaldos įstatymo (2000 m. spalio 12 d. redakcija) 3 straipsnio 3 dalyje apibrėžiama sąvoka „savivaldybės institucijos“ neprieštarauja Konstitucijos 119 straipsnio 1, 3 ir 4 dalims, ir jo prašymas ištirti, ar šio įstatymo 3 straipsnio 3 dalies nuostata, kad savivaldybės meras yra savivaldybės vykdomoji institucija, neprieštarauja Konstitucijos 5 straipsnio 2 daliai ir 119 straipsnio 1 bei 4 dalims, yra susiję ir vienas kitą iš dalies kartoja: minėto įstatymo 3 straipsnio 3 dalyje nustatytas sąvokos „savivaldybės institucijos“ apibrėžimas apima ir nuostatą, kad savivaldybės meras yra savivaldybės vykdomoji institucija. Taigi abu minėti prašymai yra dėl to paties dalyko – Vietos savivaldos įstatymo (2000 m. spalio 12 d. redakcija) 3 straipsnio 3 dalies atitikties Konstitucijai.

Kita vertus, pareiškėjui kilo abejonių, ar Vietos savivaldos įstatymo (2000 m. spalio 12 d. redakcija) 3 straipsnio 3 dalyje apibrėžiama sąvoka „savivaldybės institucijos“ neprieštarauja Konstitucijos 119 straipsnio 1, 3 ir 4 dalims, o šios dalies nuostata, kad savivaldybės meras yra savivaldybės vykdomoji institucija, – Konstitucijos 5 straipsnio 2 daliai ir 119 straipsnio 1 bei 4 dalims.

4.4. Pagal pareiškėjo prašymus ištirti, ar Vietos savivaldos įstatymo (2000 m. spalio 12 d. redakcija) 3 straipsnio 3 dalyje apibrėžiama sąvoka „savivaldybės institucijos“ neprieštarauja Konstitucijos 119 straipsnio 1, 3 bei 4 dalims ir ar šios dalies nuostata, kad savivaldybės meras yra savivaldybės vykdomoji institucija, neprieštarauja Konstitucijos 5 straipsnio 2 daliai ir 119 straipsnio 1 bei 4 dalims, Konstitucinis Teismas tirs, ar Vietos savivaldos įstatymo (2000 m. spalio 12 d. redakcija) 3 straipsnio 3 dalis neprieštarauja Konstitucijos 5 straipsnio 2 daliai ir 119 straipsnio 1, 3 bei 4 dalims.

5. Pareiškėjas prašo ištirti, ar Vietos savivaldos įstatymo (2000 m. spalio 12 d. redakcija) 21 straipsnio 1 dalies 1 punkto nuostatos, kurios reglamentuoja mero, kaip savivaldybės valdybos vadovo, veiklą, ir šio straipsnio 1 dalies 5, 6, 7, 9, 12, 14, 15, 16, 17 bei 18 punktai neprieštarauja Konstitucijos 5 straipsnio 2 daliai ir 119 straipsnio 1 bei 4 dalims.

5.1. Pareiškėjo abejonė, ar Vietos savivaldos įstatymo (2000 m. spalio 12 d. redakcija) 21 straipsnio 1 dalies 1 punkto nuostatos, kurios reglamentuoja mero, kaip savivaldybės valdybos vadovo, veiklą, ir ar šio straipsnio 1 dalies 5, 6, 7, 9, 12, 14, 15, 16, 17 bei 18 punktai neprieštarauja Konstitucijos 5 straipsnio 2 daliai ir 119 straipsnio 1 bei 4 dalims, grindžiama tuo, kad, kaip teigia pareiškėjas, minėto įstatymo 21 straipsnio 1 dalies 1, 5, 6, 7, 9, 12, 14, 15, 16, 17 bei 18 punktuose savivaldybės merui yra nustatyti įgaliojimai vadovauti ir savivaldybės tarybai, ir savivaldybės valdybai; pasak pareiškėjo, taip yra išplečiamos mero, kaip savivaldybės tarybos vadovo, galios. Prašymas ištirti, ar Vietos savivaldos įstatymo (2000 m. spalio 12 d. redakcija) 21 straipsnio 1 dalies 1 punkto nuostatos, kurios reglamentuoja mero, kaip savivaldybės valdybos vadovo, veiklą,

ir šio straipsnio 1 dalies 5, 6, 7, 9, 12, 14, 15, 16, 17 bei 18 punktai neprieštarauja Konstitucijos 5 straipsnio 2 daliai ir 119 straipsnio 1 bei 4 dalims, yra neatsiejamas nuo jau aptarto prašymo ištirti, ar Vietos savivaldos įstatymo (2000 m. spalio 12 d. redakcija) 3 straipsnio 3 dalies nuostata, kad savivaldybės meras yra savivaldybės vykdomoji institucija, neprieštarauja Konstitucijos 5 straipsnio 2 daliai ir 119 straipsnio 1 bei 4 dalims.

5.2. Vietos savivaldos įstatymo (2000 m. spalio 12 d. redakcija) 21 straipsnio 1 dalies 1 punkte nustatyta, kad meras „nustato ir sudaro savivaldybės tarybos bei valdybos posėdžių darbotvarkes bei teikia sprendimų projektus, šaukia savivaldybės tarybos posėdžius ir jiems pirmininkauja, koordinuoja savivaldybės tarybos komitetų ir komisijų veiklą, pasirašo savivaldybės tarybos, valdybos sprendimus ir posėdžių, kuriems pirmininkavo, protokolus“.

Vietos savivaldos įstatymo (2000 m. spalio 12 d. redakcija) 21 straipsnio 1 dalies 1 punkto atitiktį Konstitucijos 5 straipsnio 2 daliai ir 119 straipsnio 1 ir 4 dalims pareiškėjas ginčija ta apimtimi, kuria šiame punkte nustatyta, kad meras nustato ir sudaro savivaldybės valdybos posėdžių darbotvarkes bei teikia sprendimų projektus, pasirašo valdybos sprendimus ir posėdžių, kuriems pirmininkavo, protokolus.

Norint išspręsti, ar Konstitucijos 5 straipsnio 2 daliai ir 119 straipsnio 1 bei 4 dalims Vietos savivaldos įstatymo (2000 m. spalio 12 d. redakcija) 21 straipsnio 1 dalies 1 punktas neprieštarauja ta apimtimi, kuria nustatyta, kad meras nustato ir sudaro savivaldybės valdybos posėdžių darbotvarkes bei teikia sprendimų projektus, pasirašo valdybos sprendimus ir posėdžių, kuriems pirmininkavo, protokolus, pirmiausia būtina ištirti, ar Konstitucijai neprieštarauja Vietos savivaldos įstatymo (2000 m. spalio 12 d. redakcija) 3 straipsnio 3 dalies nuostata, kad savivaldybės meras yra savivaldybės vykdomoji institucija, taip pat ar pagal Konstituciją savivaldybės meras gali turėti įgaliojimus vadovauti savivaldybės tarybai ir ar jis gali turėti įgaliojimus vadovauti savivaldybės valdybai. Vietos savivaldos įstatymo (2000 m. spalio 12 d. redakcija) 21 straipsnio 1 dalies 1 punkto nuostatų, kad meras nustato ir sudaro savivaldybės valdybos posėdžių darbotvarkes bei teikia sprendimų projektus, pasirašo valdybos sprendimus ir posėdžių, kuriems pirmininkavo, protokolus, atitiktis Konstitucijos 5 straipsnio 2 daliai ir 119 straipsnio 1 bei 4 dalims tyrimas yra neatsiejamas nuo šio punkto nuostatų, kad meras nustato ir sudaro savivaldybės tarybos darbotvarkes bei teikia sprendimų projektus, šaukia savivaldybės tarybos posėdžius ir jiems pirmininkauja, koordinuoja savivaldybės tarybos komitetų ir komisijų veiklą, pasirašo savivaldybės tarybos sprendimus ir posėdžių, kuriems pirmininkavo, protokolus, atitiktis Konstitucijos 5 straipsnio 2 daliai ir 119 straipsnio 1 bei 4 dalims tyrimo. Tad sprendžiant, ar Konstitucijos 5 straipsnio 2 daliai ir 119 straipsnio 1 bei 4 dalims Vietos savivaldos įstatymo (2000 m. spalio 12 d. redakcija) 21 straipsnio 1 dalies 1 punktas neprieštarauja pareiškėjo ginčijama apimtimi, reikia tirti viso šiame punkte nustatyto teisinio reguliavimo atitiktį Konstitucijos 5 straipsnio 2 daliai ir 119

straipsnio 1 bei 4 dalims.

5.3. Pasak pareiškėjo, Vietos savivaldos įstatymo (2000 m. spalio 12 d. redakcija) 21 straipsnio 1 dalies ginčijamuose 5, 6, 7, 9, 12, 14, 15, 16, 17 bei 18 punktuose yra nustatytos savivaldybės mero, kaip vykdomosios institucijos vadovo, funkcijos. Taigi, pareiškėjo nuomone, nurodytiems Konstitucijos straipsniams (jų dalims) šie minėto įstatymo punktai prieštarauja visa apimtimi.

5.4. Pagal pareiškėjo prašymą ištirti, ar Vietos savivaldos įstatymo (2000 m. spalio 12 d. redakcija) 21 straipsnio 1 dalies 1 punkto nuostatos, kurios reglamentuoja mero, kaip savivaldybės valdybos vadovo, veiklą, ir šio straipsnio 1 dalies 5, 6, 7, 9, 12, 14, 15, 16, 17 bei 18 punktai neprieštarauja Konstitucijos 5 straipsnio 2 daliai ir 119 straipsnio 1 bei 4 dalims, Konstitucinis Teismas tirs, ar Vietos savivaldos įstatymo (2000 m. spalio 12 d. redakcija) 21 straipsnio 1 dalies 1, 5, 6, 7, 9, 12, 14, 15, 16, 17 bei 18 punktai neprieštarauja Konstitucijos 5 straipsnio 2 daliai ir 119 straipsnio 1 bei 4 dalims.

6. Pareiškėjas prašo ištirti, ar Vietos savivaldos įstatymo (2000 m. spalio 12 d. redakcija) 18 straipsnio 1 dalies nuostata „iš savivaldybės tarybos narių“ neprieštarauja Konstitucijos 5 straipsnio 2 daliai ir 119 straipsnio 1 bei 4 dalims.

6.1. Vietos savivaldos įstatymo (2000 m. spalio 12 d. redakcija) 18 straipsnio 1 dalyje, kurios nuostatos „iš savivaldybės tarybos narių“ atitiktį Konstitucijos 5 straipsnio 2 daliai ir 119 straipsnio 1 ir 4 dalims ginčija pareiškėjas, nustatyta: „Savivaldybės taryba savo įgaliojimų laikui iš savivaldybės tarybos narių sudaro valdybą ir nustato jos narių skaičių.“

6.2. Pareiškėjo nurodyta nuostata „iš savivaldybės tarybos narių“ yra toks teisinio reguliavimo fragmentas, kuris neatsiejamas nuo kitų 18 straipsnio 1 dalies nuostatų. Ginčijamos nuostatos norminį turinį galima išsiaiškinti tik ją nagrinėjant Vietos savivaldos įstatymo (2000 m. spalio 12 d. redakcija) 18 straipsnio 1 dalyje nustatyto viso teisinio reguliavimo kontekste.

6.3. Pagal pareiškėjo prašymą ištirti, ar Vietos savivaldos įstatymo (2000 m. spalio 12 d. redakcija) 18 straipsnio 1 dalies nuostata „iš savivaldybės tarybos narių“ neprieštarauja Konstitucijos 5 straipsnio 2 daliai ir 119 straipsnio 1 bei 4 dalims, Konstitucinis Teismas tirs, ar minėto įstatymo 18 straipsnio 1 dalis neprieštarauja Konstitucijos 5 straipsnio 2 daliai ir 119 straipsnio 1 bei 4 dalims.

7. Pareiškėjo ginčijami Vietos savivaldos įstatymo (2000 m. spalio 12 d. redakcija) 21 straipsnio 1 dalies 6 ir 14 punktai buvo keičiami atitinkamai 2001 m. rugsėjo 25 d. priimtu Vietos savivaldos įstatymo 11, 15, 17, 21, 27, 28, 29, 30, 36, 37 straipsnių pakeitimo ir papildymo įstatymu ir 2001 m. lapkričio 8 d. priimtu Vietos savivaldos įstatymo 7 ir 21 straipsnių pakeitimo įstatymu.

7.1. Seimas 2001 m. rugsėjo 25 d. priėmė Vietos savivaldos įstatymo 11, 15, 17, 21, 27, 28, 29, 30, 36, 37 straipsnių pakeitimo ir papildymo įstatymą, kurio 4 straipsniu papildė Vietos

savivaldos įstatymo 21 straipsnio 1 dalies 6 punktą (2000 m. spalio 12 d. redakcija) ir nustatė, kad meras „administruoja savivaldybės asignavimus, organizuoja savivaldybės biudžeto vykdymą ir atsako už savivaldybės ūkinę ir finansinę veiklą arba įgalioja visa tai daryti savivaldybės administratorių“.

Tuo tarpu Vietos savivaldos įstatymo 21 straipsnio 1 dalies 6 punkte (2000 m. spalio 12 d. redakcija), kurio atitiktį Konstitucijos 5 straipsnio 2 daliai ir 119 straipsnio 1 bei 4 dalims ginčija pareiškėjas, buvo nustatyta, kad meras „administruoja savivaldybės asignavimus arba įgalioja tai daryti savivaldybės administratorių“.

Palyginus Vietos savivaldos įstatymo 21 straipsnio 1 dalies 6 punkte (2001 m. rugsėjo 25 d. redakcija) ir Vietos savivaldos įstatymo 21 straipsnio 1 dalies 6 punkte (2000 m. spalio 12 d. redakcija) nustatytą teisinį reguliavimą matyti, jog pareiškėjo ginčijamos Vietos savivaldos įstatymo 21 straipsnio 1 dalies 6 punkto (2000 m. spalio 12 d. redakcija) nuostatos, kad meras „administruoja savivaldybės asignavimus arba įgalioja tai daryti savivaldybės administratorių“, liko ir Vietos savivaldos įstatymo 21 straipsnio 1 dalies 6 punkte (2001 m. rugsėjo 25 d. redakcija).

7.2. Seimas 2001 m. lapkričio 8 d. priėmė Vietos savivaldos įstatymo 7 ir 21 straipsnių pakeitimo įstatymą, kurio 2 straipsniu pakeitė Vietos savivaldos įstatymo 21 straipsnio 1 dalies 14 punktą (2000 m. spalio 12 d. redakcija) ir nustatė, kad meras „įstatymų nustatyta tvarka išduoda statinių projektavimo sąlygų sąvadus, statybos leidimus bei vykdo statinių naudojimo priežiūrą arba nustatyta tvarka įgalioja tai daryti savivaldybės administratorių arba kitą savivaldybės administracijos tarnautoją“.

Tuo tarpu Vietos savivaldos įstatymo 21 straipsnio 1 dalies 14 punkte (2000 m. spalio 12 d. redakcija) buvo nustatyta, kad meras „įstatymų nustatyta tvarka išduoda statinių projektavimo sąlygų sąvadus, organizuoja statinių projektų derinimą ir išduoda leidimus statyti, rekonstruoti, remontuoti ar griauti statinius arba nustatyta tvarka įgalioja tai daryti savivaldybės administratorių ar kitą savivaldybės administracijos tarnautoją“.

Palyginus Vietos savivaldos įstatymo 21 straipsnio 1 dalies 14 punkte (2001 m. lapkričio 8 d. redakcija) ir Vietos savivaldos įstatymo 21 straipsnio 1 dalies 14 punkte (2000 m. spalio 12 d. redakcija) nustatytą teisinį reguliavimą matyti, jog pareiškėjo ginčijamos Vietos savivaldos įstatymo 21 straipsnio 1 dalies 14 punkto (2000 m. spalio 12 d. redakcija) nuostatos, kad meras „įstatymų nustatyta tvarka išduoda statinių projektavimo sąlygų sąvadus, organizuoja statinių projektų derinimą ir išduoda leidimus statyti, rekonstruoti, remontuoti ar griauti statinius arba nustatyta tvarka įgalioja tai daryti savivaldybės administratorių ar kitą savivaldybės administracijos tarnautoją“, net ir pakeitus kai kurias formuluotes, iš esmės liko ir Vietos savivaldos įstatymo 21 straipsnio 1 dalies 14 punkte (2001 m. lapkričio 8 d. redakcija).

8. Konstitucinis Teismas šioje byloje tirs:

1) ar Vietos savivaldos įstatymo 3 straipsnio 3 dalis (2000 m. spalio 12 d. redakcija) neprieštarauja Konstitucijos 5 straipsnio 2 daliai ir 119 straipsnio 1, 3 bei 4 dalims;

2) ar Vietos savivaldos įstatymo 3 straipsnio 4 dalis (2000 m. spalio 12 d. redakcija) neprieštarauja Konstitucijos 119 straipsnio 1, 3 ir 4 dalims;

3) ar Vietos savivaldos įstatymo 5 straipsnio 1 dalies 2 punktą (2000 m. spalio 12 d. redakcija) neprieštarauja Konstitucijos 120 straipsnio 2 daliai;

4) ar Vietos savivaldos įstatymo 18 straipsnio 1 dalis (2000 m. spalio 12 d. redakcija) ir 19 straipsnio 1 dalies 2, 3, 4, 8, 15 punktai (2000 m. spalio 12 d. redakcija) neprieštarauja Konstitucijos 5 straipsnio 2 daliai ir 119 straipsnio 1 bei 4 dalims;

5) ar Vietos savivaldos įstatymo 21 straipsnio 1 dalies 1, 5, 7, 9, 12, 15, 16, 17 ir 18 punktai (2000 m. spalio 12 d. redakcija), šios dalies 6 punktą (2000 m. spalio 12 d. ir 2001 m. rugsėjo 25 d. redakcijos) ir šios dalies 14 punktą (2000 m. spalio 12 d. ir 2001 m. lapkričio 8 d. redakcijos) neprieštarauja Konstitucijos 5 straipsnio 2 daliai ir 119 straipsnio 1 bei 4 dalims.

II

1. Sprendžiant, ar Vietos savivaldos įstatymo 3 straipsnio 3 ir 4 dalys (2000 m. spalio 12 d. redakcija), 5 straipsnio 1 dalies 2 punktą (2000 m. spalio 12 d. redakcija), 18 straipsnio 1 dalis (2000 m. spalio 12 d. redakcija), 19 straipsnio 1 dalies 2, 3, 4, 8 ir 15 punktai (2000 m. spalio 12 d. redakcija), 21 straipsnio 1 dalies 1, 5, 7, 9, 12, 15, 16, 17 ir 18 punktai (2000 m. spalio 12 d. redakcija), šios dalies 6 punktą (2000 m. spalio 12 d. ir 2001 m. rugsėjo 25 d. redakcijos) ir šios dalies 14 punktą (2000 m. spalio 12 d. ir 2001 m. lapkričio 8 d. redakcijos) neprieštarauja Konstitucijai, būtina išsiaiškinti Konstitucijoje įtvirtintą vietos savivaldos sampratą.

2. Vietos savivaldos konstituciniai pagrindai nustatyti Konstitucijos X skirsnyje „Vietos savivalda ir valdymas“ ir kitose Konstitucijos nuostatose.

2.1. Aiškinant Konstitucijoje įtvirtintą vietos savivaldos sampratą pažymėtina, kad pagal Konstitucijos 119 straipsnio 1 dalį savivaldos teisė laiduojama įstatymo numatytiems valstybės teritorijos administraciniais vienetams ir ji įgyvendinama per atitinkamas savivaldybių tarybas, pagal šio straipsnio 2 dalį (2002 m. birželio 20 d. redakcija) savivaldybių tarybų nariais Lietuvos Respublikos piliečius ir kitus nuolatinius administracinio vieneto gyventojus pagal įstatymą ketveriems metams renka Lietuvos Respublikos piliečiai ir kiti nuolatiniai administracinio vieneto gyventojai, remdamiesi visuotine, lygia ir tiesiogine rinkimų teise, slaptu balsavimu, pagal šio straipsnio 3 dalį savivaldos institucijų organizavimo ir veiklos tvarką nustato įstatymas, pagal šio straipsnio 4 dalį Lietuvos Respublikos įstatymams, Vyriausybės bei savivaldybių tarybos sprendimams tiesiogiai įgyvendinti savivaldybės taryba sudaro jai atskaitingus vykdomuosius organus.

Įvairūs vietos savivaldos konstitucinės sampratos aspektai, be Konstitucijos 119 straipsnio,

yra įtvirtinti kitų Konstitucijos straipsnių nuostatose: 11 straipsnio nuostatoje, kad Lietuvos valstybės teritorijos administracinius vienetus ir jų ribas nustato įstatymas, 67 straipsnio 17 punkto nuostatoje, kad Seimas nustato Respublikos administracinį suskirstymą, 120 straipsnio 1 dalies nuostatoje, kad valstybė remia savivaldybes, šio straipsnio 2 dalies nuostatoje, kad savivaldybės pagal Konstitucijos ir įstatymų apibrėžtą kompetenciją veikia laisvai ir savarankiškai, 121 straipsnio 1 dalies nuostatoje, kad savivaldybės sudaro ir tvirtina savo biudžetą, šio straipsnio 2 dalies nuostatoje, kad savivaldybių tarybos turi teisę įstatymo numatytose ribose ir tvarka nustatyti vietines rinkliavas, savo biudžeto sąskaita savivaldybių tarybos gali numatyti mokesčių bei rinkliavų lengvatas, 122 straipsnio nuostatoje, kad savivaldybių tarybos dėl jų teisių pažeidimo turi teisę kreiptis į teismą, 123 straipsnio 2 dalies nuostatoje, kad ar savivaldybės laikosi Konstitucijos ir įstatymų, ar vykdo Vyriausybės sprendimus, prižiūri Vyriausybės skiriami atstovai, šio straipsnio 3 dalies nuostatoje, kad Vyriausybės atstovo įgaliojimus ir jų vykdymo tvarką nustato įstatymas, šio straipsnio 4 dalies nuostatoje, kad įstatymo numatytais atvejais ir tvarka savivaldybės teritorijoje Seimas gali laikinai įvesti tiesioginį valdymą, 124 straipsnio nuostatoje, kad savivaldybių tarybų, jų vykdomųjų organų bei jų pareigūnų aktai ar veiksmai, pažeidžiantys piliečių ir organizacijų teises, gali būti skundžiami teisme, 127 straipsnio 1 dalies nuostatoje, kad Lietuvos biudžetinę sistemą sudaro savarankiškas Lietuvos Respublikos valstybės biudžetas, taip pat savarankiški vietos savivaldybių biudžetai, 141 straipsnio nuostatoje, kad asmenys, atliekantys tikrąją karo arba alternatyviąją tarnybą, taip pat neišėję į atsargą krašto apsaugos sistemos, policijos ir vidaus tarnybos karininkai, puskarininkiai ir liktiniai, kitų sukarintų ir saugumo tarnybų apmokami pareigūnai negali būti savivaldybių tarybų nariais, ir kt.

2.2. Konstitucija yra vientisas aktas (Konstitucijos 6 straipsnio 1 dalis). Konstitucijos nuostatos yra susijusios ir sudaro vieningą, darnią sistemą. Nė vienos Konstitucijos nuostatos negalima priešpriešinti kitoms Konstitucijos nuostatoms, aiškinti taip, kad būtų paneigta arba iškreipta kitų Konstitucijos nuostatų prasmė.

Konstitucinis Teismas 2000 m. birželio 13 d. nutarime konstatavo, kad pareiškėjo nurodytuose Konstitucijos straipsniuose (jų dalyse) išdėstytų normų negalima interpretuoti jas atrijus nuo kitų Konstitucijos normų, taip pat kad Konstitucinis Teismas, nustatęs, jog ginčijamas aktas (jo dalis) prieštarauja pareiškėjo nurodytiems Konstitucijos straipsniams (jų dalims), turi įgaliojimus tai konstatuoti.

Todėl Konstitucinis Teismas, pagal pareiškėjo prašymą tirdamas, ar ginčijamas teisės aktas (jo dalis) neprieštarauja pareiškėjo nurodytiems Konstitucijos straipsniams (jų dalims), kartu tiria ir tai, ar šis teisės aktas (jo dalis) neprieštarauja Konstitucijai – vieningai, darniai sistemai.

3. Vietos savivaldos įstatymo (2000 m. spalio 12 d. redakcija) priėmimo metu Konstitucijos 119 straipsnis buvo išdėstytas tokia (1996 m. gruodžio 12 d.) redakcija:

„Savivaldos teisė laiduojama įstatymo numatytiems valstybės teritorijos administraciniais vienetais. Ji įgyvendinama per atitinkamas savivaldybių tarybas.

Savivaldybių tarybų narius trejiems metams renka administracinio vieneto gyventojai – Lietuvos Respublikos piliečiai, remdamiesi visuotine, lygia ir tiesiogine rinkimų teise, slaptu balsavimu.

Savivaldos institucijų organizavimo ir veiklos tvarką nustato įstatymas.

Lietuvos Respublikos įstatymams, Vyriausybės bei savivaldybių tarybos sprendimams tiesiogiai įgyvendinti savivaldybės taryba sudaro jai atskaitingus vykdomuosius organus.“

4. Seimas 2002 m. birželio 20 d. priėmė Lietuvos Respublikos Konstitucijos 119 straipsnio pakeitimo įstatymą (Žin., 2002, Nr. 65-2629), kurio 1 straipsniu pakeitė Konstitucijos 119 straipsnio 2 dalį ir ją išdėstė taip: „Savivaldybių tarybų nariais Lietuvos Respublikos piliečius ir kitus nuolatinius administracinio vieneto gyventojus pagal įstatymą ketveriems metams renka Lietuvos Respublikos piliečiai ir kiti nuolatiniai administracinio vieneto gyventojai, remdamiesi visuotine, lygia ir tiesiogine rinkimų teise, slaptu balsavimu.“

5. Palyginus Konstitucijos 119 straipsnio 2 dalyje (2002 m. birželio 20 d. redakcija) ir ankstesnės (1996 m. gruodžio 12 d.) redakcijos 119 straipsnio 2 dalyje nustatytą teisinį reguliavimą matyti, kad buvo padaryti šie pakeitimai: 1) savivaldybių tarybų nariai renkami ne trejiems, o ketveriems metams; 2) aktyviają rinkimų teisę renkant savivaldybių tarybų narius turi ne tik Lietuvos Respublikos piliečiai, bet ir kiti asmenys – kitų valstybių piliečiai bei asmenys be pilietybės; 3) aktyviosios rinkimų teisės renkant savivaldybių tarybų narius turėjimas siejamas su teisiniu faktu – asmens nuolatiniu gyvenimu atitinkamame administraciniame vienete; 4) pasyviają rinkimų teisę renkant savivaldybių tarybų narius turi ne tik Lietuvos Respublikos piliečiai, bet ir kiti asmenys – kitų valstybių piliečiai bei asmenys be pilietybės; 5) pasyviosios rinkimų teisės renkant savivaldybių tarybų narius turėjimas siejamas su teisiniu faktu – asmens nuolatiniu gyvenimu atitinkamame administraciniame vienete.

6. Pažymėtina, kad pareiškėjo prašyme nurodytų Konstitucijos 119 straipsnio 1, 3 ir 4 dalių negalima aiškinti atsietai nuo šio straipsnio 2 dalies, kitų Konstitucijos straipsnių (jų dalių), kuriuose įtvirtinta vietos savivaldos samprata.

7. Tą pačią dieną, kai buvo priimtas Konstitucijos 119 straipsnio pakeitimo įstatymas, Seimas priėmė Lietuvos Respublikos Konstitucijos 119 straipsnio pakeitimo įstatymo taikymo tvarkos konstitucinį įstatymą (Žin., 2002, Nr. 65-2630), kurio 1 straipsnyje „Įstatymo įsigaliojimo tvarka“ nustatė: „Lietuvos Respublikos Konstitucijos 119 straipsnio pakeitimo įstatymo 1 straipsnio nuostata dėl kitų nuolatinių administracinio vieneto gyventojų dalyvavimo pagal įstatymą savivaldybių tarybų rinkimuose pradedama taikyti nuo Seimo nutarimo, kuriuo bus paskirti ketverių metų kadencijos savivaldybių tarybų antrieji rinkimai, įsigaliojimo dienos.“

Seimas 2002 m. birželio 20 d. taip pat priėmė Lietuvos Respublikos Konstitucijos 119 straipsnio pakeitimo įstatymo taikymo tvarkos konstitucinio įstatymo įrašymo į Konstitucinių įstatymų sąrašą įstatymą (Žin., 2002, Nr. 65-2631), kurio 1 straipsnyje nustatyta: „Lietuvos Respublikos Seimas, remdamasis Lietuvos Respublikos Konstitucijos 69 straipsnio trečiąja dalimi, įrašo į Konstitucinių įstatymų sąrašą Lietuvos Respublikos Konstitucijos 119 straipsnio pakeitimo įstatymo taikymo tvarkos konstitucinį įstatymą.“

8. Aiškinant vietos savivaldos konstitucinę sampratą atsižvelgtina į tai, kad pagal tą pačią dieną kaip ir Konstitucijos 119 straipsnio pakeitimo įstatymas priimto Konstitucijos 119 straipsnio pakeitimo įstatymo taikymo tvarkos konstitucinio įstatymo 1 straipsnį „Įstatymo įsigaliojimo tvarka“ Konstitucijos 119 straipsnio pakeitimo įstatymo 1 straipsnio nuostata dėl kitų nuolatinių administracinio vieneto gyventojų dalyvavimo pagal įstatymą savivaldybių tarybų rinkimuose pradedama taikyti nuo Seimo nutarimo, kuriuo bus paskirti ketverių metų kadencijos savivaldybių tarybų antrieji rinkimai, įsigaliojimo dienos. Toks minėtame konstituciniame įstatyme nustatytas teisinis reguliavimas reiškia, kad konstitucinės novelos, jog aktyviają ir pasyviają rinkimų teisę renkant savivaldybių tarybų narius turi ne tik Lietuvos Respublikos piliečiai, bet ir kiti asmenys – nuolatiniai administracinio vieneto gyventojai (kitų valstybių piliečiai bei asmenys be pilietybės), traktuojamos kaip negaliojančios bei netaikytinos tol, kol Seimas nepriims nutarimo, kuriuo bus paskirti ketverių metų kadencijos savivaldybių tarybų antrieji rinkimai, ir šis nutarimas neįsigalios.

Todėl aiškinant vietos savivaldos konstitucinę sampratą būtina apibrėžti, kokia apimtimi šiuo metu galioja ir yra taikytina Konstitucijos 119 straipsnio 2 dalis.

9. Konstitucijos 149 straipsnio 1 dalyje nustatyta, kad priimtą įstatymą dėl Konstitucijos keitimo pasirašo Respublikos Prezidentas ir ne vėliau kaip per 5 dienas oficialiai paskelbia. Šio straipsnio 2 dalyje nustatyta, kad jeigu nurodytu laiku tokio įstatymo Respublikos Prezidentas nepasirašo ir nepaskelbia, šis įstatymas įsigalioja, kai jį pasirašo ir oficialiai paskelbia Seimo Pirmininkas. Konstitucijoje nėra nustatyta, kad Respublikos Prezidentas turėtų atidedamojo veto teisę įstatymų dėl Konstitucijos keitimo atžvilgiu (Konstitucinio Teismo 2002 m. birželio 19 d. nutarimas).

Pagal Konstitucijos 149 straipsnio 3 dalį įstatymas dėl Konstitucijos keitimo įsigalioja ne anksčiau kaip po vieno mėnesio nuo jo priėmimo.

Taigi pagal Konstitucijos 149 straipsnio 3 dalį Seimas gali įstatymo dėl Konstitucijos keitimo įsigaliojimo datą nustatyti įstatyme dėl Konstitucijos keitimo, tačiau šios datos negalima nustatyti ankstesnės negu vienas mėnuo nuo įstatymo dėl Konstitucijos keitimo priėmimo. Seimas, priimdamas įstatymą dėl Konstitucijos keitimo, jo įsigaliojimo datą gali nustatyti tik vėlesnę negu vienas mėnuo nuo tokio įstatymo dėl Konstitucijos keitimo priėmimo. Jeigu įstatymo dėl Konstitucijos keitimo įsigaliojimo data nėra nustatyta įstatyme dėl Konstitucijos keitimo, pagal

Konstituciją toks įstatymas dėl Konstitucijos keitimo įsigalioja praėjus vienam mėnesiui nuo jo priėmimo.

Norma, kurioje nustatoma įstatymo dėl Konstitucijos keitimo įsigaliojimo data, turi turėti konstitucinę galią ir negali nebūti pačios Konstitucijos norma; pagal Konstituciją įstatymo dėl Konstitucijos keitimo įsigaliojimo datos negalima nustatyti žemesnės galios teisės aktu. Pažymėtina, kad teisės akto įsigaliojimo ir jo atskirų nuostatų taikymo pradžios datos gali nesutapti: gali būti nustatyta, kad tam tikros to teisės akto nuostatos taikomos nuo kitos (vėlesnės) datos. To negalima nustatyti žemesnės nei Konstitucija galios teisės aktu, nes taip būtų pažeista Konstitucijoje įtvirtinta teisės aktų hierarchija ir Konstitucijos viršenybė.

Taigi tai, kad tam tikros įstatymo dėl Konstitucijos keitimo nuostatos yra taikomos ne nuo jo įsigaliojimo, o nuo kitos (vėlesnės) datos, turi būti *expressis verbis* nustatyta įstatyme dėl Konstitucijos keitimo.

Vadinasi, jeigu įstatyme dėl Konstitucijos keitimo nėra nustatyta kita (vėlesnė) tam tikrų jo nuostatų taikymo pradžios data, šis įstatymas dėl Konstitucijos keitimo (visos jo nuostatos) turi būti taikomas nuo jo įsigaliojimo dienos. Tai reiškia, kad nuo tos dienos turi būti taikoma atitinkama Konstitucijos pataisa (visos jos nuostatos).

10. Konstitucijos 119 straipsnio pakeitimo įstatyme, kuriuo buvo pakeista ir nauja redakcija išdėstyta Konstitucijos 119 straipsnio 2 dalis, jo įsigaliojimo data nėra nustatyta. Vadinasi, šis įstatymas įsigaliojo praėjus vienam mėnesiui nuo jo priėmimo, t. y. 2002 m. liepos 21 d. Taigi nuo šios dienos įsigaliojo atitinkama Konstitucijos 119 straipsnio 2 dalies pataisa.

Nei Konstitucijos 119 straipsnio pakeitimo įstatyme, nei kurioje nors kitoje Konstitucijos dalyje taip pat nėra nustatyta, kad įsigaliojus Konstitucijos 119 straipsnio pakeitimo įstatymui kurios nors Konstitucijos 119 straipsnio 2 dalies nuostatos nebūtų taikomos arba būtų taikomos nuo kitos (vėlesnės) datos. Vadinasi, jos visos turi būti taikomos nuo tos dienos, kurią įsigaliojo Konstitucijos 119 straipsnio 2 dalies pataisa, t. y. nuo 2002 m. liepos 21 d.

11. Konstitucijos 69 straipsnio 3 dalyje nustatyta: „Lietuvos Respublikos konstituciniai įstatymai priimami, jeigu už juos balsuoja daugiau kaip pusė visų Seimo narių, o keičiami ne mažesne kaip 3/5 visų Seimo narių balsų dauguma. Konstitucinių įstatymų sąrašą 3/5 Seimo narių balsų dauguma nustato Seimas.“

11.1. Konstitucinis Teismas 2001 m. balandžio 2 d. nutarime konstatavo, kad konstituciniai įstatymai nuo kitų įstatymų skiriasi priėmimo ir keitimo tvarka. Ypatingą konstitucinių įstatymų vietą teisės aktų sistemoje lemia pati Konstitucija. Konstituciniai įstatymai negali būti keičiami ar panaikinami įstatymais. Taip užtikrinama, kad konstituciniais įstatymais sureguliuoti visuomeniniai santykiai nebus reguliuojami kitaip, kad bus garantuojamas didesnis konstituciniais įstatymais reguliuojamų visuomeninių santykių stabilumas. Konstituciniai įstatymai turi neprieštarauti

Konstitucijai, o įstatymai turi neprieštarauti Konstitucijai ir konstituciniams įstatymams.

Taigi konstituciniai įstatymai teisės aktų hierarchijoje turi žemesnę galią nei pati Konstitucija. Konstituciniu įstatymu negali būti apribota Konstitucijos ar kurių nors jos nuostatų galia, juo *inter alia* negalima nustatyti tokio teisinio reguliavimo, kuriuo būtų apribota ar paneigta galimybė tiesiogiai taikyti Konstituciją.

11.2. Aiškindamas Konstitucijos 69 straipsnio 3 dalyje nustatytą teisinį reguliavimą Konstitucinis Teismas 1993 m. lapkričio 8 d. nutarime konstatavo, kad tik šioje dalyje nustatyta tvarka patvirtinus konstitucinių įstatymų sąrašą jame įrašyti įstatymai galės būti traktuojami kaip konstituciniai įstatymai, tik šiems įstatymams turės būti taikoma Konstitucijoje nustatyta jų priėmimo kvalifikuota balsų dauguma taisyklė. Kol tokio konstitucinių įstatymų sąrašo nėra, minėta konstitucinių įstatymų priėmimo tvarka negali būti taikoma nė vieno įstatymo priėmimui, išskyrus įstatymą, kuriuo nustatomas konstitucinių įstatymų sąrašas.

Dėl to, kad pagal Konstituciją konstituciniai įstatymai negali būti keičiami ar panaikinami ne konstituciniais (t. y. paprastais) įstatymais, taip pat dėl to, kad įstatymai turi neprieštarauti Konstitucijai ir konstituciniams įstatymams, pagal Konstituciją konstitucinių įstatymų sąrašas tegali būti nustatomas konstituciniu įstatymu. Pagal Konstitucijos 69 straipsnio 3 dalį toks konstitucinis įstatymas turi būti priimamas 3/5 Seimo narių balsų dauguma.

Konstitucinis Teismas 1994 m. gruodžio 22 d. nutarime konstatavo, kad, išskyrus Konstitucijos 69 straipsnyje nustatytą tvarką, kitokia konstitucinių įstatymų nustatymo procedūra Konstitucijoje nenumatyta.

11.3. Konstitucijoje įtvirtinta konstitucinių įstatymų samprata pasikeitė 1996 m. birželio 20 d. priėmus Lietuvos Respublikos Konstitucijos 47 straipsnio pakeitimo įstatymą (Žin., 1996, Nr. 64-1501), kurio 1 straipsniu buvo pakeista Konstitucijos 47 straipsnio 2 dalis, ir ji buvo išdėstyta taip: „Savivaldybėms, kitiems nacionaliniams subjektams, taip pat tiems ūkinę veiklą Lietuvoje vykdančioms užsienio subjektams, kurie nustatyti konstitucinio įstatymo pagal Lietuvos Respublikos pasirinktos europinės ir transatlantinės integracijos kriterijus, gali būti leidžiama įsigyti nuosavybėn ne žemės ūkio paskirties žemės sklypus, reikalingus jų tiesioginei veiklai skirtiems pastatams ir įrenginiams statyti bei eksploatuoti. Tokio sklypo įsigijimo nuosavybėn tvarką, sąlygas ir apribojimus nustato konstitucinis įstatymas.“

Taigi Konstitucijos 47 straipsnio 2 dalyje *expressis verbis* įtvirtinta, jog tam tikri šioje dalyje nurodyti visuomeniniai santykiai reguliuotini konstituciniu įstatymu.

Konstitucinis Teismas 2001 m. balandžio 2 d. nutarime konstatavo, kad pagal Konstituciją konstituciniai yra tie įstatymai, kurie tiesiogiai nurodyti Konstitucijoje ir yra priimti Konstitucijos 69 straipsnio 3 dalyje nustatyta tvarka, taip pat įstatymai, įrašyti į konstitucinių įstatymų sąrašą ir priimti Konstitucijos 69 straipsnio 3 dalyje nustatyta tvarka.

Tai, kad kai kurie konstituciniai įstatymai gali būti tiesiogiai nurodyti Konstitucijoje, suponuoja Seimo konstitucinę pareigą šiuos konstitucinius įstatymus priimti paisant Konstitucijos 69 straipsnio 3 dalyje nustatyto daugiau kaip pusės visų Seimo narių balsų daugumos reikalavimo, o juos keisti paisant ne mažesnės kaip 3/5 visų Seimo narių balsų daugumos reikalavimo.

11.4. Pažymėtina, kad Seimas ligi šiol nėra priėmęs konstitucinio įstatymo, kuriuo būtų nustatytas konstitucinių įstatymų sąrašas. Pagal Konstituciją tol, kol konstitucinis įstatymas, kuriuo nustatomas konstitucinių įstatymų sąrašas, nėra priimtas, Seimas neturi įgaliojimų priimti jokie konstitucinio įstatymo, nebent tas konstitucinis įstatymas būtų tiesiogiai nurodytas pačioje Konstitucijoje arba tai būtų konstitucinis įstatymas, kuriuo nustatomas konstitucinių įstatymų sąrašas.

11.5. Minėta, kad Konstitucijos 119 straipsnio pakeitimo įstatymo taikymo tvarkos konstitucinio įstatymo įrašymo į Konstitucinių įstatymų sąrašą įstatymo 1 straipsnyje „Įstatymo įsigaliojimo tvarka“ nustatyta, jog Seimas, remdamasis Konstitucijos 69 straipsnio 3 dalimi, įrašo į Konstitucinių įstatymų sąrašą Konstitucijos 119 straipsnio pakeitimo įstatymo taikymo tvarkos konstitucinį įstatymą.

Tačiau konstitucinių įstatymų konstitucinė samprata suponuoja tai, kad, kaip konstatuota šiame Konstitucinio Teismo nutarime, kol konstitucinis įstatymas, kuriuo nustatomas konstitucinių įstatymų sąrašas, nėra priimtas, Seimas neturi įgaliojimų priimti jokie konstitucinio įstatymo, nebent tas konstitucinis įstatymas būtų tiesiogiai nurodytas pačioje Konstitucijoje arba tai būtų konstitucinis įstatymas, kuriuo nustatomas konstitucinių įstatymų sąrašas.

Pažymėtina, kad Konstitucijos 119 straipsnio pakeitimo įstatymo taikymo tvarkos konstitucinio įstatymo įrašymo į Konstitucinių įstatymų sąrašą įstatymą Seimas priėmė jau po to, kai buvo priėmęs Konstitucijos 119 straipsnio pakeitimo įstatymo taikymo tvarkos konstitucinį įstatymą, nors konstitucinių įstatymų konstitucinė samprata suponuoja tai, kad tik į konstitucinių įstatymų sąrašą įrašyti konstituciniai įstatymai, išskyrus tiesiogiai nurodytuosius pačioje Konstitucijoje bei konstitucinį įstatymą, kuriuo nustatomas konstitucinių įstatymų sąrašas, gali būti traktuojami kaip konstituciniai įstatymai ir tik jų priėmimui gali būti taikomos Konstitucijos 69 straipsnio 3 dalyje nustatytos taisyklės.

Šiame Konstitucinio Teismo nutarime konstatuota, kad konstitucinio įstatymo, kuriuo būtų nustatytas konstitucinių įstatymų sąrašas, Seimas ligi šiol nėra priėmęs.

Taigi pagal Konstituciją Seimas neturėjo įgaliojimų priimti ir Konstitucijos 119 straipsnio pakeitimo įstatymo taikymo tvarkos konstitucinio įstatymo įrašymo į Konstitucinių įstatymų sąrašą įstatymo. Šio įstatymo 1 straipsnyje numatytas Konstitucijos 119 straipsnio pakeitimo įstatymo taikymo tvarkos konstitucinio įstatymo įrašymas į Konstitucinių įstatymų sąrašą yra fiktyvus.

Kartu konstatuotina, kad pagal Konstituciją Seimas neturėjo įgaliojimų priimti ir

Konstitucijos 119 straipsnio pakeitimo įstatymo taikymo tvarkos konstitucinio įstatymo, nes jis nebuvo prieš tai įrašytas į konstitucinių įstatymų sąrašą, kuris, kaip reikalauja Konstitucija, turi būti nustatytas konstituciniu įstatymu, priimtu 3/5 Seimo narių balsų dauguma.

11.6. Atsižvelgiant į išdėstytus argumentus konstatuotina, kad abu minėti teisės aktai – Konstitucijos 119 straipsnio pakeitimo įstatymo taikymo tvarkos konstitucinio įstatymo įrašymo į Konstitucinių įstatymų sąrašą įstatymas ir Konstitucijos 119 straipsnio pakeitimo įstatymo taikymo tvarkos konstitucinis įstatymas – pagal priėmimo tvarką neatitinka Konstitucijos 69 straipsnio 3 dalies reikalavimų.

12. Minėta, kad Konstitucijos 119 straipsnio pakeitimo įstatymo taikymo tvarkos konstitucinio įstatymo 1 straipsnyje „Įstatymo įsigaliojimo tvarka“ nustatyta, jog Konstitucijos 119 straipsnio pakeitimo įstatymo 1 straipsnio nuostata dėl kitų nuolatinių administracinio vieneto gyventojų dalyvavimo pagal įstatymą savivaldybių tarybų rinkimuose pradedama taikyti nuo Seimo nutarimo, kuriuo bus paskirti ketverių metų kadencijos savivaldybių tarybų antrieji rinkimai, įsigaliojimo dienos.

12.1. Pažymėtina, kad nors Konstitucijos 119 straipsnio pakeitimo įstatymo taikymo tvarkos konstitucinio įstatymo 1 straipsnis yra pavadintas „Įstatymo įsigaliojimo tvarka“, jame nustatyta ne Konstitucijos 119 straipsnio pakeitimo įstatymo įsigaliojimo, bet šio įstatymo 1 straipsnio nuostatos dėl kitų nuolatinių administracinio vieneto gyventojų dalyvavimo pagal įstatymą savivaldybių tarybų rinkimuose taikymo pradžios data. Kita Konstitucijos 119 straipsnio pakeitimo įstatymo įsigaliojimo data, nei ta, kuri išplaukia iš pačios Konstitucijos, Konstitucijos 119 straipsnio pakeitimo įstatymo taikymo tvarkos konstituciniame įstatyme nėra nustatyta. Atsižvelgiant į šiame straipsnyje nustatytą teisinį reguliavimą, tai savaime nesuponuoja, jog yra pažeistas Konstitucijos 149 straipsnio 3 dalyje nustatytas reikalavimas, kad įstatymas dėl Konstitucijos keitimo įsigalioja ne anksčiau kaip po vieno mėnesio nuo jo priėmimo.

12.2. Pagal Konstitucijos 119 straipsnio pakeitimo įstatymo taikymo tvarkos konstitucinio įstatymo 1 straipsnį „Įstatymo įsigaliojimo tvarka“ Konstitucijos 119 straipsnio 2 dalis, net įsigaliojusi, taikoma ne visa apimtimi: iki Seimo nutarimo, kuriuo bus paskirti ketverių metų kadencijos savivaldybių tarybų antrieji rinkimai, įsigaliojimo dienos nėra taikomos Konstitucijos 119 straipsnio 2 dalies nuostatos dėl kitų nuolatinių administracinio vieneto gyventojų dalyvavimo pagal įstatymą savivaldybių tarybų rinkimuose. Minėto konstitucinio įstatymo 1 straipsniu Konstitucijos 119 straipsnio 2 dalies nuostatų dėl kitų nuolatinių administracinio vieneto gyventojų dalyvavimo pagal įstatymą savivaldybių tarybų rinkimuose taikymas padarytas priklausomas nuo Seimo nutarimo, kuriuo bus paskirti ketverių metų kadencijos savivaldybių tarybų antrieji rinkimai, priėmimo ir įsigaliojimo ir yra sudarytos prielaidos nurodytu Seimo nutarimu įsiterpti į konstitucinį reguliavimą.

Taigi Konstitucijos 119 straipsnio pakeitimo įstatymo taikymo tvarkos konstitucinio įstatymo 1 straipsnyje „Įstatymo įsigaliojimo tvarka“ nustatyta Konstitucijos 119 straipsnio 2 dalies nuostatų dėl kitų nuolatinių administracinio vieneto gyventojų dalyvavimo pagal įstatymą savivaldybių tarybų rinkimuose taikymo pradžios data yra kita (vėlesnė), nei ta, kuri išplaukia iš pačios Konstitucijos.

Konstitucijos 119 straipsnio pakeitimo įstatymo taikymo tvarkos konstitucinio įstatymo 1 straipsnyje „Įstatymo įsigaliojimo tvarka“ nustačius kitą (vėlesnę) Konstitucijos 119 straipsnio 2 dalies nuostatų dėl kitų nuolatinių administracinio vieneto gyventojų dalyvavimo pagal įstatymą savivaldybių tarybų rinkimuose taikymo pradžios datą, nei ta, kuri išplaukia iš pačios Konstitucijos, yra nepaisoma Konstitucijos 119 straipsnio 2 dalyje nustatyto teisinio reguliavimo.

13. Konstitucijos 6 straipsnio 1 dalyje nustatyta: „Konstitucija yra vientisas ir tiesiogiai taikomas aktas.“

13.1. Įstatymų leidėjo diskreciją leisti įstatymus, taip pat ir tuos, kuriuose reglamentuojama Konstitucijos nuostatų taikymo tvarka, riboja Konstitucija; įstatymų leidėjas privalo paisyti Konstitucijos normų ir principų.

Taigi pagal Konstituciją įstatymų leidėjas neturi teisės nustatyti tokio teisinio reguliavimo, kuriuo būtų apribota ar paneigta galimybė tiesiogiai taikyti Konstituciją.

13.2. Minėta, kad pagal Konstitucijos 119 straipsnio pakeitimo įstatymo taikymo tvarkos konstitucinio įstatymo 1 straipsnį „Įstatymo įsigaliojimo tvarka“ Konstitucijos 119 straipsnio 2 dalis, net įsigaliojusi, taikoma ne visa apimtimi (iki Seimo nutarimo, kuriuo bus paskirti ketverių metų kadencijos savivaldybių tarybų antrieji rinkimai, įsigaliojimo dienos nėra taikomos Konstitucijos 119 straipsnio 2 dalies nuostatos dėl kitų nuolatinių administracinio vieneto gyventojų dalyvavimo pagal įstatymą savivaldybių tarybų rinkimuose), taip pat kad nurodyto konstitucinio įstatymo 1 straipsnyje nustatyta kita (vėlesnė) šių nuostatų taikymo pradžios data, nei ta, kuri išplaukia iš pačios Konstitucijos.

Pagal Konstituciją Konstitucijos 119 straipsnio pakeitimo įstatymo taikymo tvarkos konstituciniame įstatyme nebuvo galima nustatyti kitos Konstitucijos 119 straipsnio pakeitimo įstatymo nuostatų taikymo pradžios datos, nei ta, kuri išplaukia iš pačios Konstitucijos, nes taip būtų pažeista Konstitucijos 6 straipsnio 1 dalies nuostata, kad Konstitucija yra tiesiogiai taikomas aktas.

Konstitucijos 119 straipsnio pakeitimo įstatymo taikymo tvarkos konstitucinio įstatymo 1 straipsnyje „Įstatymo įsigaliojimo tvarka“ nustačius, kad iki Seimo nutarimo, kuriuo bus paskirti ketverių metų kadencijos savivaldybių tarybų antrieji rinkimai, įsigaliojimo dienos nėra taikomos Konstitucijos 119 straipsnio 2 dalies nuostatos dėl kitų nuolatinių administracinio vieneto gyventojų dalyvavimo pagal įstatymą savivaldybių tarybų rinkimuose, ir įtvirtinus kitą (vėlesnę) šių

Konstitucijos nuostatų taikymo pradžios datą, nei ta, kuri išplaukia iš pačios Konstitucijos, yra nepaisoma Konstitucijos 6 straipsnio 1 dalies nuostatos, kad Konstitucija yra tiesiogiai taikomas aktas.

14. Pamatinis demokratinės teisinės valstybės reikalavimas – Konstitucijos viršenybės principas.

14.1. Konstitucijos viršenybės principas yra įtvirtintas Konstitucijos 7 straipsnio 1 dalyje, kurioje nustatyta, kad negalioja joks įstatymas ar kitas aktas, priešingas Konstitucijai; šis principas taip pat yra įvairiais aspektais įtvirtintas Konstitucijos 5 straipsnio 2 dalyje, kurioje nustatyta, kad valdžios galias riboja Konstitucija, 6 straipsnio 1 dalyje, kurioje nustatyta, kad Konstitucija yra vientisas ir tiesiogiai taikomas aktas, 6 straipsnio 2 dalyje, kurioje nustatyta, kad kiekvienas savo teises gali ginti remdamasis Konstitucija, 30 straipsnio 1 dalyje, kurioje nustatyta, kad asmuo, kurio konstitucinės teisės ar laisvės pažeidžiamos, turi teisę kreiptis į teismą, 102 straipsnio 1 dalyje, kurioje nustatyta, kad Konstitucinis Teismas sprendžia, ar įstatymai ir kiti Seimo aktai neprieštarauja Konstitucijai, o Respublikos Prezidento ir Vyriausybės aktai – neprieštarauja Konstitucijai arba įstatymams, 110 straipsnio 1 dalyje, kurioje nustatyta, kad teisėjas negali taikyti įstatymo, kuris prieštarauja Konstitucijai, ir kt.

Konstitucijos viršenybės principas reiškia, kad Konstitucija teisės aktų hierarchijoje užima išskirtinę – aukščiausią – vietą, kad joks teisės aktas negali prieštarauti Konstitucijai, kad niekam neleidžiama pažeisti Konstitucijos, kad konstitucinė tvarka turi būti ginama, kad pati Konstitucija įtvirtina mechanizmą, įgalinantį nustatyti, ar teisės aktai (jų dalys) neprieštarauja Konstitucijai. Šiuo atžvilgiu Konstitucijoje įtvirtintas Konstitucijos viršenybės principas yra neatsiejamai susijęs su konstituciniu teisinės valstybės principu – universaliu konstituciniu principu, kuriuo grindžiama visa Lietuvos teisės sistema ir pati Konstitucija. Konstitucijos viršenybės principo pažeidimas reikštų, kad yra pažeidžiamas ir konstitucinis teisinės valstybės principas.

14.2. Pagal Konstituciją Konstitucijos 119 straipsnio pakeitimo įstatymo taikymo tvarkos konstituciniame įstatyme nebuvo galima nustatyti kitos Konstitucijos 119 straipsnio pakeitimo įstatymo nuostatų taikymo pradžios datos, nei ta, kuri išplaukia iš pačios Konstitucijos, nes taip būtų pažeistas Konstitucijos viršenybės principas, konstitucinis teisinės valstybės principas.

Šiame Konstitucinio Teismo nutarime konstatuota, kad pagal Konstitucijos 119 straipsnio pakeitimo įstatymo taikymo tvarkos konstitucinio įstatymo 1 straipsnį „Įstatymo įsigaliojimo tvarka“ Konstitucijos 119 straipsnio 2 dalis, net įsigaliojusi, taikoma ne visa apimtimi (iki Seimo nutarimo, kuriuo bus paskirti ketverių metų kadencijos savivaldybių tarybų antrieji rinkimai, įsigaliojimo dienos nėra taikomos Konstitucijos 119 straipsnio 2 dalies nuostatos dėl kitų nuolatinių administracinio vieneto gyventojų dalyvavimo pagal įstatymą savivaldybių tarybų rinkimuose), kad nurodyto konstitucinio įstatymo 1 straipsnyje nustatyta kita (vėlesnė) šių nuostatų taikymo pradžios

data, nei ta, kuri išplaukia iš pačios Konstitucijos. Konstatuota ir tai, kad Konstitucijos 119 straipsnio pakeitimo įstatymo taikymo tvarkos konstitucinio įstatymo 1 straipsnyje „Įstatymo įsigaliojimo tvarka“ nustatytu teisiniu reguliavimu sudarytos prielaidos Seimo nutarimu, kuriuo bus paskirti ketverių metų kadencijos savivaldybių tarybų antrieji rinkimai, įsiterpti į konstitucinį reguliavimą.

Konstitucijos 119 straipsnio pakeitimo įstatymo taikymo tvarkos konstitucinio įstatymo 1 straipsnyje „Įstatymo įsigaliojimo tvarka“ nustatius, kad iki Seimo nutarimo, kuriuo bus paskirti ketverių metų kadencijos savivaldybių tarybų antrieji rinkimai, įsigaliojimo dienos nėra taikomos Konstitucijos 119 straipsnio 2 dalies nuostatos dėl kitų nuolatinių administracinio vieneto gyventojų dalyvavimo pagal įstatymą savivaldybių tarybų rinkimuose, ir įtvirtinus kitą (vėlesnę) šių Konstitucijos nuostatų taikymo pradžios datą, nei ta, kuri išplaukia iš pačios Konstitucijos, yra nepaisoma Konstitucijos viršenybės ir konstitucinio teisinės valstybės principų.

15. Konstitucijos 119 straipsnio pakeitimo įstatymo taikymo tvarkos konstituciniame įstatyme yra tik minėtas 1 straipsnis „Įstatymo įsigaliojimo tvarka“. Taigi išvados dėl Konstitucijos 119 straipsnio pakeitimo įstatymo taikymo tvarkos konstitucinio įstatymo 1 straipsnio atitikties Konstitucijai – tai išvados dėl viso šio konstitucinio įstatymo atitikties Konstitucijai.

16. Atsižvelgiant į išdėstytus argumentus darytinos išvados, kad:

1) Konstitucijos 119 straipsnio pakeitimo įstatymo taikymo tvarkos konstitucinio įstatymo įrašymo į Konstitucinių įstatymų sąrašą įstatymas pagal priėmimo tvarką prieštarauja Konstitucijos 69 straipsnio 3 daliai;

2) Konstitucijos 119 straipsnio pakeitimo įstatymo taikymo tvarkos konstitucinis įstatymas prieštarauja Konstitucijos 6 straipsnio 1 daliai, 119 straipsnio 2 daliai, Konstitucijoje įtvirtintam Konstitucijos viršenybės principui, konstituciniam teisinės valstybės principui, o pagal priėmimo tvarką – Konstitucijos 69 straipsnio 3 daliai.

17. Minėta, kad vietos savivaldos konstituciniai pagrindai nustatyti Konstitucijos X skirsnyje „Vietos savivalda ir valdymas“ ir kitose Konstitucijos nuostatose.

Sistemiškai aiškinant nurodytas Konstitucijos nuostatas, taip pat tas jos nuostatas, kuriose įtvirtinti valstybės valdžios funkcionavimo konstituciniai pagrindai, matyti, kad Konstitucijoje skiriamos dvi viešosios valdžios sistemos: valstybės valdymas ir vietos savivalda.

17.1. Pagal Konstitucijos 11 straipsnį ir 67 straipsnio 17 punktą Lietuvos valstybės teritorijos administracinius vienetus ir jų ribas nustato Seimas įstatymu. Aukštesniuosiuose administraciniuose vienetuose įstatymo nustatyta tvarka valdymą organizuoja Vyriausybė (Konstitucijos 123 straipsnio 1 dalis), o įstatymo numatytiems valstybės teritorijos administraciniams vienetams laiduojama savivaldos teisė (Konstitucijos 119 straipsnio 1 dalis). Pagal Konstituciją vietos savivalda – tai įstatymo numatytą valstybės teritorijos administracinių

vienetų bendruomenių (t. y. teritorinių, arba vietos, bendruomenių), kurias sudaro šių vienetų nuolatiniai gyventojai (Lietuvos Respublikos piliečiai ir kiti nuolatiniai gyventojai), savitvarka ir savaveiksmiškumas pagal Konstitucijos ir įstatymų apibrėžtą kompetenciją. Minėtos teritorinės bendruomenės yra savivaldos teisės subjektas ir Konstitucijoje jos vadinamos savivaldybėmis (arba vietos savivaldybėmis).

Taigi savivaldybė yra įstatymo numatyto valstybės teritorijos administracinio vieneto bendruomenė, turinti Konstitucijos laiduotą savivaldos teisę. Konstitucinis Teismas 1998 m. vasario 18 d. nutarime konstatavo, kad Konstitucijoje vietos savivalda įtvirtinta kaip savaveiksmiškumo pagrindais veikianti vietinė viešojo administravimo sistema, kuri tiesiogiai nėra pavaldi valstybės valdžios institucijoms. Savivaldybių sistema yra decentralizuota.

Konstitucijos nuostata, kad savivaldybės pagal Konstitucijos bei įstatymų apibrėžtą kompetenciją veikia laisvai ir savarankiškai, vertintina kaip šių vietos bendruomenių dalyvavimo valdant šias teritorijas garantija (Konstitucinio Teismo 2001 m. birželio 28 d. nutarimas).

17.2. Vietos savivalda yra įstatymo numatytų administracinių vienetų teritorinių bendruomenių valdžia, kuri formuojama ir funkcionuoja kitokiais nei valstybės valdžia konstituciniais pagrindais. Konstitucijoje savivalda nėra tapatinama su valstybės valdymu (Konstitucinio Teismo 2002 m. sausio 14 d. nutarimas). Valstybės valdymas ir vietos savivalda, kaip dvi viešosios valdžios įgyvendinimo sistemos, yra susijusios, tačiau kiekviena jų įgyvendina joms būdingas funkcijas.

Savivaldybių savarankiškumas ir veiklos laisvė pagal Konstitucijos bei įstatymų apibrėžtą kompetenciją – konstituciniai principai. Konstitucinis Teismas 2000 m. birželio 13 d. nutarime konstatavo, jog Konstitucijos 120 straipsnio 2 dalies norma, kad savivaldybės veikia laisvai ir savarankiškai, negali būti atsiejama nuo toje pačioje dalyje įtvirtintos nuostatos, kad savivaldybių veikimo laisvė ir savarankiškumas yra saistomi Konstitucijoje bei įstatymuose apibrėžtos jų kompetencijos.

Konstitucijos 120 straipsnio 2 dalyje nustatyta, kad savivaldybės pagal Konstitucijos ir įstatymų apibrėžtą kompetenciją veikia laisvai ir savarankiškai. Pagal Konstituciją negalima nustatyti tokio teisinio reguliavimo, kuriuo būtų paneigiama galimybė savivaldybėms realizuoti jų kompetenciją, tiesiogiai įtvirtintą Konstitucijoje.

Konstitucinė nuostata, kad savivaldybės pagal Konstitucijos ir įstatymų apibrėžtą kompetenciją veikia laisvai ir savarankiškai, reiškia ir tai, kad jeigu Konstitucijoje ar įstatymuose tam tikros funkcijos yra priskirtos savivaldybėms, tai savivaldybės ir vykdo šias funkcijas ta apimtimi, kuria šios yra joms priskirtos. Tai reiškia, kad tam tikra dalis savivaldybių kompetencijos turi būti įgyvendinama tiesiogiai, kad savivaldybių tarybų sprendimų, priimtų neperžengiant jų kompetencijos ribų, įgyvendinimas neturi būti saistomas kurių nors valstybės institucijų ar

pareigūnų sprendimų (leidimų, sutikimų ir pan.). Tačiau pabrėžtina, kad ir tos funkcijos, kurios priklauso išimtinai savivaldybėms, yra reglamentuojamos įstatymais. Nė viena iš šių funkcijų nereiškia, kad savivaldybės atitinkamoje srityje yra absoliučiai savarankiškos.

Be tų funkcijų, kurios priklauso išimtinai savivaldybėms, joms gali būti pavesta vykdyti ir tam tikras valstybės funkcijas; taip užtikrinama veiksmingesnė valstybės valdžios ir piliečių sąveika, valdymo demokratiškumas. Savivaldybių veiklą vykdant šias funkcijas saisto atitinkami valstybės valdžios institucijų ir / arba pareigūnų sprendimai. Pagal Konstituciją tokios valstybės funkcijos savivaldybėms vykdyti turi būti perduodamos įstatymu.

Konstitucinis Teismas, 2002 m. sausio 14 d. nutarime aiškindamas Konstitucijos 120 straipsnio 2 dalies nuostatą, kad savivaldybės pagal Konstitucijos bei įstatymų apibrėžtą kompetenciją veikia laisvai ir savarankiškai, kartu su Konstitucijos 121 straipsnio 1 dalies nuostata, kad savivaldybės sudaro ir tvirtina savo biudžetą, bei Konstitucijos 127 straipsnio 1 dalies nuostata, kad Lietuvos biudžetinę sistemą sudaro savarankiškas Lietuvos Respublikos valstybės biudžetas, taip pat savarankiški vietos savivaldybių biudžetai, konstatavo, kad Konstitucijoje įtvirtintas savivaldybių veiklos savarankiškumas pagal Konstitucijos ir įstatymų apibrėžtą kompetenciją suponuoja tai, kad jeigu įstatymais savivaldybėms perduodamos valstybės funkcijos, taip pat jeigu joms įstatymais arba kitais teisės aktais sukuriamos pareigos, turi būti numatomos ir šioms funkcijoms (pareigoms) reikalingos lėšos, taip pat kad jeigu biudžetiniams metams nepasibaigus savivaldybėms perduodamos dar ir kitos valstybės funkcijos (nustatomos pareigos), tam taip pat turi būti skiriamos lėšos. Pagal Konstituciją savivaldybės privalo vykdyti įstatymus, taigi ir įstatymus, kuriais savivaldybės įpareigojamos vykdyti joms perduotas valstybės funkcijas. Šios pareigos savivaldybės negalėtų vykdyti, jeigu finansiškai nebūtų užtikrinamas jos vykdymas. Lėšos valstybės savivaldybėms perduotoms funkcijoms įgyvendinti turi būti numatytos valstybės biudžeto įstatyme. Konstitucijoje įtvirtinti savivaldybių veiklos savarankiškumas pagal Konstitucijos bei įstatymų apibrėžtą kompetenciją ir valstybės parama savivaldybėms, savivaldybių ir valstybės interesų derinimas suponuoja tai, kad valstybės biudžete turi būti numatytos lėšos (savivaldybių pajamos ir jų šaltiniai), kurių reikia, kad būtų užtikrintas visavertis savivaldos funkcionavimas, įgyvendinamos savivaldybių funkcijos.

17.3. Tai, kad Konstitucijoje vietos savivalda nėra tapatinama su valstybės valdymu, nereiškia, kad tarp valstybės valdymo ir vietos savivaldos nėra sąveikos.

Minėta, jog Konstitucijos 119 straipsnio 1 dalyje numatyta, kad savivaldos teisė laiduojama įstatyme numatytiems valstybės teritoriniams administraciniams vienetams. Konstitucijos 123 straipsnio 1 dalyje nustatyta, kad aukštesniuose administraciniuose vienetuose įstatymo numatyta tvarka valdymą organizuoja Vyriausybė. Ar savivaldybės laikosi Konstitucijos ir įstatymų, ar vykdo Vyriausybės sprendimus, prižiūri Vyriausybės skiriami atstovai (Konstitucijos 123 straipsnio 2

dalis). Konstitucijos 123 straipsnio 4 dalyje nustatyta, kad įstatymo numatytais atvejais ir tvarka savivaldybės teritorijoje Seimas gali laikinai įvesti tiesioginį valdymą.

Pažymėtina ir tai, kad pagal Konstitucijos 120 straipsnio 1 dalį valstybė remia savivaldybes.

Taigi centralizuotas valstybės valdymas administraciniuose teritoriniuose vienetuose derinamas su decentralizacija, įstatymuose įtvirtinant centrinės valdžios institucijų ir savivaldybių bendradarbiavimą (Konstitucinio Teismo 1996 m. spalio 22 d. nutarimas). Savivaldybių ir valstybės interesų derinimo principas reiškiasi ne tik valstybei įvairiais būdais ir formomis remiant savivaldybes arba valstybei įstatymo apibrėžtomis formomis prižiūrint savivaldybių veiklą, bet ir koordinuojant bendrus veiksmus, kai siekiama reikšmingų socialinių tikslų (Konstitucinio Teismo 1998 m. vasario 18 d. nutarimas).

Pažymėtina, kad įstatymu apibrėžiant savivaldybių kompetenciją ir organizuojant valstybės valdymą savivaldybės teritorijoje būtina paisyti Konstitucijoje įtvirtintų savivaldybių savarankiškumo ir veiklos laisvės pagal Konstitucijoje bei įstatymuose apibrėžtą kompetenciją, taip pat savivaldybių ir valstybės interesų derinimo principų. Tad Konstitucijoje įtvirtinto savivaldybių ir valstybės interesų derinimo principo negalima priešpriešinti konstituciniams savivaldybių savarankiškumo ir veiklos laisvės pagal Konstitucijoje ir įstatymuose apibrėžtą kompetenciją principams.

17.4. Minėta, kad Konstitucijoje vietos savivalda nėra tapatinama su valstybės valdymu. Valstybės valdymas yra įgyvendinamas per valstybės valdžios įstaigas, kitas Konstitucijoje ir įstatymuose nurodytas valstybės institucijas. Savivaldos teisė įgyvendinama per savivaldos institucijas – savivaldybių tarybas; savivaldybių tarybos sudaro joms atskaitingus vykdomuosius organus. Konstituciniai principai, kuriais grindžiama valstybės valdžios organizacija ir savivaldos organizacija, sutampa tik iš dalies.

17.4.1. Pagal Konstituciją valstybės valdžios organizavimas ir veikla yra grindžiamos valdžių padalijimo principu. Konstitucinis Teismas savo nutarimuose ne kartą yra konstatavęs, kad konstitucinis valstybės valdžių padalijimo principas, be kitų reikalavimų, suponuoja tai, kad įstatymų leidžiamoji, vykdomoji ir teisminė valdžios turi būti atskirtos, pakankamai savarankiškos, bet kartu tarp jų turi būti pusiausvyra, kad kiekvienai valdžios institucijai suteikiama jos paskirtą atitinkanti kompetencija, kurios konkretus turinys priklauso nuo tos valdžios vietos bendroje valdžių sistemoje ir jos santykio su kitomis valdžiomis, kad, Konstitucijoje tiesiogiai nustačius konkrečios valstybės valdžios institucijos įgaliojimus, viena valstybės valdžios institucija negali iš kitos perimti tokių įgaliojimų, jų perduoti ar atsisakyti, kad tokie įgaliojimai negali būti pakeisti ar apriboti įstatymu.

17.4.2. Pažymėtina ir tai, kad valstybės valdžių sistema apima įstatymų leidžiamąją, vykdomąją ir teisminę valdžias; būtent šių trijų valdžių santykius lemia konstitucinis valstybės

valdžių padalijimo principas. Vietos savivaldos lygmeniu tokių trijų valdžių nėra; Konstitucijoje numatytos tik savivaldybių tarybos – teritorinių bendruomenių atstovybės ir savivaldybių tarybų sudaromi ir joms atskaitingi vykdomieji organai. Konstitucijoje įtvirtintas savivaldybių tarybų viršenybės joms atskaitingų vykdomųjų organų atžvilgiu principas.

17.4.3. Nagrinėjamos bylos kontekste pažymėtina, kad konstitucinis valstybės valdžių padalijimo principas nėra tapatus konstituciniam vykdomųjų organų atskaitingumo atstovybei principui, kuriuo *inter alia* yra grindžiami tiek valstybės įstatymų leidžiamosios bei vykdomosios valdžios institucijų santykiai, tiek savivaldos institucijų organizavimas ir veikla.

Pagal Konstituciją Seimas vykdo parlamentinę Vyriausybės kontrolę. Seimo reikalavimu Vyriausybė arba atskiri ministrai turi atsiskaityti Seime už savo veiklą (Konstitucijos 101 straipsnio 1 dalis). Taigi valstybės valdžių padalijimas Konstitucijoje suponuoja ir Vyriausybės – vykdomosios valdžios kolegialios institucijos atskaitingumą įstatymų leidžiamajai valdžiai – Tautos atstovybei.

Savivaldybių tarybos formuojamos remiantis visuotine, lygia ir tiesiogine rinkimų teise, slaptu balsavimu (Konstitucijos 119 straipsnio 2 dalis); jos sudaro joms atskaitingus vykdomuosius organus (Konstitucijos 119 straipsnio 4 dalis). Taigi savivaldybių tarybų ir jų vykdomųjų organų santykiai taip pat yra grindžiami konstituciniu vykdomųjų organų atskaitingumo atstovybei principu.

Kartu pažymėtina, kad konstitucinis vykdomųjų organų atskaitingumo atstovybei principas valstybės valdymo lygmeniu ir vietos savivaldos lygmeniu turi tam tikrų ypatumų. Antai pagal Konstitucijos 60 straipsnio 2 dalį Seimo (t. y. Tautos atstovybės) narys gali būti skiriamas Ministru Pirmininku ar ministru (t. y. Seimui atskaitingos vykdomosios valdžios kolegialios institucijos nariu). Tuo tarpu savivaldos lygmeniu analogiška išlyga, kad atstovybės narys galėtų būti savivaldybės tarybai atskaitingo vykdomojo organo nariu, Konstitucijoje nėra numatyta.

17.4.4. Taigi konstituciniai valstybės valdžių padalijimo ir vykdomųjų organų atskaitingumo atstovybei principai savo turiniu ir taikymo sritimi nėra tapatūs. Savivaldybių tarybų ir jų vykdomųjų organų santykiai yra grindžiami konstituciniu vykdomųjų organų atskaitingumo atstovybei ir savivaldybių tarybų viršenybės joms atskaitingų vykdomųjų organų atžvilgiu principais, tačiau ne valdžių padalijimo principu.

18. Minėta, kad Konstitucijoje savivaldybėmis (arba vietos savivaldybėmis) yra vadinamos valstybės teritorijos administracinių vienetų bendruomenės – teritorinės bendruomenės. Kita vertus, savivaldos teisė neatsiejama nuo institucijų, per kurias ši teisė yra įgyvendinama, ir / arba joms atskaitingų institucijų organizavimo ir veiklos.

Todėl neatsitiktinai Konstitucijoje savivaldybės sąvoka yra vartojama ne tik administracinio vieneto teritorinės bendruomenės, bet ir savivaldos institucijų ir / arba joms atskaitingų institucijų

prasmė (pvz., 73 straipsnio 1 dalyje, 120 straipsnio 2 dalyje, 121 straipsnio 1 dalyje, 123 straipsnio 2 dalyje).

19. Savivaldybių tarybos, kaip savivaldos institucijos, yra tiesiogiai numatytos Konstitucijoje; kitokios savivaldos institucijos Konstitucijoje nėra nurodytos. Nagrinėjamos bylos kontekste pažymėtina, kad sąvoka „savivaldos institucijos“ išreiškia administracinių vienetų teritorinių bendruomenių atitinkamų institucijų konstitucinę paskirtį: tai yra institucijos, per kurias įgyvendinama atitinkamų bendruomenių savivaldos teisė.

20. Savivaldos teisės įgyvendinimas neįmanomas be demokratinio atstovavimo. Savivaldybių tarybos, kaip savivaldos institucijos, yra atstovaujamosios institucijos. Formuojant savivaldybių tarybas būtina paisyti Konstitucijos 119 straipsnio 2 dalyje nustatytų savivaldybių tarybų narių rinkimų principų, kitų Konstitucijos reikalavimų.

20.1. Pagal Konstitucijos 34 straipsnio 1 dalį piliečiai, kuriems rinkimų dieną yra sukakę 18 metų, turi rinkimų teisę. Šio straipsnio 2 dalyje nustatyta, kad teisę būti išrinktam nustato Lietuvos Respublikos Konstitucija ir rinkimų įstatymai, 3 dalyje – kad rinkimuose nedalyvauja piliečiai, kurie teismo pripažinti neveiksniais.

20.2. Pagal Konstitucijos 119 straipsnio 2 dalį savivaldybių tarybų narius renka Lietuvos Respublikos piliečiai ir kiti nuolatiniai administracinio vieneto gyventojai, remdamiesi visuotine, lygia ir tiesiogine rinkimų teise, slaptu balsavimu; šioje dalyje taip pat nustatyta, kad savivaldybių tarybų nariai renkami pagal įstatymą. Vadinas, įstatymų leidėjas turi konstitucinę kompetenciją įstatymu reglamentuoti savivaldybių tarybų narių rinkimų tvarką. Įstatymų leidėjo diskreciją reglamentuojant savivaldybių tarybų narių rinkimų tvarką riboja Konstitucija.

Konstitucijos 119 straipsnio 2 dalyje asmens aktyviosios rinkimų teisės renkant savivaldybių tarybų narius turėjimas siejamas su teisiniu faktu – asmens nuolatiniu gyvenimu atitinkamame administraciniame vienete. Tai reiškia, kad įstatymų leidėjas turi konstitucinę pareigą įstatymu nustatyti tokią asmens nuolatinio gyvenimo atitinkamame administraciniame vienete fakto nustatymo tvarką, kad savivaldybių tarybų narius rinktų tik tie asmenys, kuriuos galima pagrįstai laikyti nuolatiniais atitinkamų administracinių vienetų gyventojais. Priešingu atveju būtų nukrypta nuo konstitucinės vietos savivaldos sampratos.

20.3. Pagal Konstitucijos 119 straipsnio 2 dalį savivaldybių tarybų nariais gali būti renkami Lietuvos Respublikos piliečiai ir kiti nuolatiniai administracinio vieneto gyventojai.

Konstitucijos 119 straipsnio 2 dalyje asmens pasyviosios rinkimų teisės renkant savivaldybių tarybų narius turėjimas siejamas su teisiniu faktu – asmens nuolatiniu gyvenimu atitinkamame administraciniame vienete. Tai reiškia, kad įstatymų leidėjas turi konstitucinę pareigą įstatymu nustatyti tokią asmens nuolatinio gyvenimo atitinkamame administraciniame vienete fakto nustatymo tvarką, kad savivaldybių tarybų nariais būtų renkami tik tie asmenys, kuriuos galima

pagrįstai laikyti nuolatiniais atitinkamų administracinių vienetų gyventojais. Priešingu atveju būtų nukrypta nuo konstitucinės vietos savivaldos sampratos.

20.4. Pasyviosios rinkimų teisės renkant savivaldybių tarybų narius apribojimai yra nustatyti Konstitucijoje.

20.4.1. Pagal Konstitucijos 141 straipsnį savivaldybių tarybų nariais negali būti asmenys, atliekantys tikrąją karo arba alternatyviąją tarnybą, taip pat neišėję į atsargą krašto apsaugos sistemos, policijos ir vidaus tarnybos karininkai, puskarininkiai ir liktiniai, kitų sukarintų ir saugumo tarnybų apmokami pareigūnai.

Minėta, kad pagal Konstituciją valstybės valdymas ir vietos savivalda – tai dvi viešosios valdžios sistemos. Pagal Konstitucijos 5 straipsnio 1 dalį valstybės valdžią Lietuvoje vykdo Seimas, Respublikos Prezidentas ir Vyriausybė, Teismas. Respublikos Prezidentas yra valstybės vadovas; jis atstovauja Lietuvos valstybei ir daro visa, kas jam pavesta Konstitucijos ir įstatymų (Konstitucijos 77 straipsnis). Respublikos Prezidentas negali būti Seimo nariu, negali užimti jokių kitų pareigų ir gauti kitokio atlyginimo, išskyrus Respublikos Prezidentui nustatytą atlyginimą ir atlyginimą už kūrybinę veiklą (Konstitucijos 83 straipsnio 1 dalis). Seimo nariai yra Tautos atstovai (Konstitucijos 55 straipsnio 1 dalis). Eidami savo pareigas jie vadovaujasi Konstitucija, valstybės interesais, savo sąžine ir negali būti varžomi jokių mandatų (Konstitucijos 59 straipsnio 4 dalis). Seimo nario pareigos, išskyrus jo pareigas Seime, nesuderinamos su jokiais kitomis pareigomis valstybinėse įstaigose ir organizacijose, taip pat su darbu verslo, komercijos bei kitose privačiose įstaigose ar įmonėse (Konstitucijos 60 straipsnio 1 dalis). Seimo narys gali būti skiriamas tik Ministru Pirmininku ar ministru (Konstitucijos 60 straipsnio 2 dalis). Vyriausybę sudaro Ministras Pirmininkas ir ministrai (Konstitucijos 91 straipsnis). Ministras Pirmininkas ir ministrai negali užimti jokių kitų renkamų ar skiriamų pareigų, dirbti verslo, komercijos ar kitokiose privačiose įstaigose ar įmonėse, taip pat gauti kitokį atlyginimą, išskyrus jam nustatytą pagal pareigas Vyriausybėje bei užmokestį už kūrybinę veiklą (Konstitucijos 99 straipsnis). Teismai vykdo teisingumą (Konstitucijos 109 straipsnio 1 dalis). Teisėjas negali užimti jokių kitų renkamų ar skiriamų pareigų, dirbti verslo, komercijos ar kitokiose privačiose įstaigose ar įmonėse; jis taip pat negali gauti jokio kito atlyginimo, išskyrus teisėjo atlyginimą bei užmokestį už pedagoginę ar kūrybinę veiklą (Konstitucijos 113 straipsnio 1 dalis).

Tie patys asmenys negali tuo pat metu vykdyti funkcijų įgyvendinant valstybės valdžią ir būti savivaldybių tarybų, per kurias įgyvendinama savivaldos teisė, nariais. Konstitucijoje yra įtvirtintas dvigubo mandato draudimo principas. Be to, pažymėtina, jog Respublikos Prezidentui, Seimo nariams, Vyriausybės nariams bei teisėjams tam, kad jie galėtų vykdyti jiems Konstitucijoje nustatytas funkcijas įgyvendinant valstybės valdžią, Konstitucijoje yra nustatytas ypatingas teisinis statusas, *inter alia* apimantis darbo, atlyginimo bei politinės veiklos apribojimus, ypatingą

pašalinimo iš užimamų pareigų ar mandato panaikinimo tvarką ir / arba imunitetus: asmens neliečiamybę, ypatingą patraukimo baudžiamojon ir / arba administracinėn atsakomybėn tvarką. Savivaldybių tarybų nariai pagal Konstituciją neturi minėtų imunitetų, todėl pagal Konstituciją negali būti tokios teisinės situacijos, kai savivaldybių tarybų nariais yra asmenys, turintys minėtus imunitetus. Pagal Konstituciją savivaldybių tarybų nariai negali būti nelygūs savo teisiniu statusu.

Pagal Konstituciją savivaldybių tarybų nariais taip pat negali būti valstybės pareigūnai, kurie pagal Konstituciją ir įstatymus turi įgaliojimus kontroliuoti ar prižiūrėti savivaldybių veiklą.

20.4.2. Šie Konstitucijos reikalavimai reiškia ne tai, kad nurodyti asmenys neturi teisės siekti būti išrinktais savivaldybių tarybų nariais (t. y. kad jie neturi pasyvosios rinkimų teisės renkant savivaldybių tarybų narius), bet tai, kad jeigu susidaro tokia teisinė situacija, kai Konstitucijos 141 straipsnyje nurodytas asmuo arba asmuo, vykdamas funkcijas įgyvendinant valstybės valdžią, arba valstybės pareigūnas, kuris pagal Konstituciją ir įstatymus turi įgaliojimus kontroliuoti ar prižiūrėti savivaldybių veiklą, išrenkamas savivaldybės tarybos nariu, jis iki naujai išrinktai savivaldybės tarybai susirenkant į pirmąjį posėdį privalo apsispręsti, ar eiti savo ankstesnes pareigas, ar būti savivaldybės tarybos nariu.

21. Pagal Konstituciją savivaldybių tarybų priimami sprendimai yra neatsiejami nuo šių sprendimų vykdymo.

21.1. Pagal Konstitucijos 119 straipsnio 4 dalį įstatymams, Vyriausybės bei savivaldybės tarybos sprendimams tiesiogiai įgyvendinti savivaldybių tarybos sudaro joms atskaitingus vykdomuosius organus. Sudaryti minėtus vykdomuosius organus – savivaldybių tarybų konstitucinė pareiga. Savivaldybių tarybų sprendimus tiesiogiai įgyvendina joms atskaitingi vykdomieji organai, kurie yra neatskiriama savivaldos mechanizmo dalis.

21.2. Konstitucijoje nėra nustatyti savivaldybių taryboms atskaitingų vykdomųjų organų rūšys (kolegialūs, vienasmeniai organai), formavimo tvarka, pavadinimai, tarpusavio ryšiai; jų funkcijos ir kompetencija nustatytos tik bendriausiais bruožais: pagal Konstitucijos 119 straipsnio 4 dalį savivaldybių taryboms atskaitingi vykdomieji organai sudaromi įstatymams, Vyriausybės bei savivaldybės tarybos sprendimams tiesiogiai įgyvendinti. Savivaldybių taryboms atskaitingų vykdomųjų organų funkcijas ir kompetenciją paliekama nustatyti Seimui įstatymu. Įstatymais reglamentuojant savivaldybių taryboms atskaitingų vykdomųjų organų formavimą, funkcijas ir kompetenciją būtina paisyti Konstitucijoje įtvirtintų vietos savivaldos principų: atstovaujamosios demokratijos, vykdomųjų organų atskaitingumo atstovybei, savivaldybių tarybų viršenybės joms atskaitingų vykdomųjų organų atžvilgiu ir kt.

Konstitucijos 119 straipsnio 4 dalies formuluotė „savivaldybių tarybos sudaro <...> vykdomuosius organus“ suponuoja ir tai, kad įstatymų leidėjas turi diskreciją įstatymu nustatyti, kokia tvarka – rinkimų ar kitokia – yra sudaromi minėti vykdomieji organai, kurie iš jų yra

kolegialūs, o kurie – vienasmeniai, kokie yra jų tarpusavio ryšiai. Įstatymų leidėjas taip pat turi diskreciją įstatymu nustatyti kolegialių vykdomųjų organų struktūrą ir narių skaičių arba palikti tai pagal įstatymą nustatyti savivaldybių taryboms.

Konstitucijos 119 straipsnio 4 dalyje įtvirtintas vykdomųjų organų atskaitingumo atstovybei principas suponuoja ir tai, kad savivaldybių taryboms atskaitingi vykdomieji organai turi būti sudaromi savivaldybės tarybos įgaliojimų laikui.

21.3. Pažymėtina, kad Konstitucijos 119 straipsnio 4 dalyje nurodyti vykdomieji organai yra institucijos, kurios sudaromos įstatymams, Vyriausybės bei savivaldybių tarybos sprendimams tiesiogiai įgyvendinti. Nurodyti vykdomieji organai nėra savivaldybių tarybų vidiniai struktūriniai vienetai (padaliniai), turintys užtikrinti pačios savivaldybės tarybos darbą.

Minėta, kad Konstitucijoje yra įtvirtinti vykdomųjų organų atskaitingumo atstovybei, savivaldybių tarybų viršenybės joms atskaitingų vykdomųjų organų atžvilgiu principai. Savivaldybių tarybos turi įgaliojimus kontroliuoti jų sudaromus ir joms atskaitingus vykdomuosius organus.

Taigi pagal Konstituciją savivaldybių taryboms atskaitingi vykdomieji organai negali būti sudaromi iš juos sudarančių savivaldybių tarybų narių.

Minėta ir tai, kad pagal Konstituciją savivaldybių tarybų priimami sprendimai yra neatsiejami nuo šių sprendimų vykdymo ir kad savivaldybių taryboms atskaitingi vykdomieji organai yra neatskiriama savivaldos mechanizmo dalis. Pažymėtina, kad iš Konstitucijos 141 straipsnio bei kitų Konstitucijos nuostatų matyti, jog karinė, sukarinta bei saugumo tarnybos yra atribotos nuo civilinės tarnybos. Taigi Konstitucijos 141 straipsnyje nurodyti asmenys, atliekantys tikrąją karo arba alternatyviąją tarnybą, taip pat neišėję į atsargą krašto apsaugos sistemos, policijos ir vidaus tarnybos karininkai, puskarininkiai ir liktiniai, kitų sukarintų ir saugumo tarnybų apmokami pareigūnai negali būti ne tik savivaldybių tarybų nariais, bet ir savivaldybių tarybų sudaromų ir joms atskaitingų vykdomųjų organų pareigūnais ar darbuotojais.

Pagal Konstituciją nurodytų vykdomųjų organų pareigūnais ar darbuotojais negali būti ir asmenys, vykdantys funkcijas įgyvendinant valstybės valdžią, taip pat valstybės pareigūnai, kurie pagal Konstituciją ir įstatymus turi įgaliojimus kontroliuoti ar prižiūrėti savivaldybių veiklą.

21.4. Pabrėžtina, kad savivaldybių taryboms atskaitingų vykdomųjų organų negalima traktuoti kaip tokių, per kuriuos teritorinės bendruomenės įgyvendina savivaldos teisę, t. y. kaip savivaldos institucijų, nes pagal Konstitucijos 119 straipsnio 1 dalį savivaldos teisė įgyvendinama per savivaldybių tarybas. Minėta, kad savivaldybių tarybos turi konstitucinę kompetenciją kontroliuoti šiuos vykdomuosius organus. Todėl minėti vykdomieji organai negali pakeisti arba pajungti sau savivaldybių tarybų, diktuoti joms, vykdomųjų organų įgaliojimai negali dominuoti savivaldybių tarybų įgaliojimų atžvilgiu, negalima nustatyti tokio teisinio reguliavimo, pagal kurį

savivaldybių taryboms atskaitingi vykdomieji organai būtų prilyginti juos sudariusioms savivaldybių taryboms, juo labiau tokio, pagal kurį savivaldybių tarybų įgaliojimus varžytų jų sudarytų ir joms atskaitingų vykdomųjų organų įgaliojimai arba pagal kurį savivaldybių tarybos netektų galimybės kontroliuoti savo sudarytus ir joms atskaitingus vykdomuosius organus.

Konstitucijos 119 straipsnio 4 dalies nuostata, kad Lietuvos Respublikos įstatymams, Vyriausybės bei savivaldybės tarybos sprendimams tiesiogiai įgyvendinti savivaldybės taryba sudaro jai atskaitingus vykdomuosius organus, reiškia ir tai, kad visi nurodytų vykdomųjų organų sprendimai turi būti grindžiami įstatymais, Vyriausybės ir / arba atitinkamų savivaldybių tarybų sprendimais. Savivaldybių taryboms atskaitingi vykdomieji organai pagal Konstituciją neturi teisės priimti sprendimų, kurie nebūtų grindžiami įstatymais, Vyriausybės ir / arba atitinkamų savivaldybių tarybų sprendimais, taip pat tokių sprendimų, kurie savo teisine galia prilygtų savivaldybių tarybų sprendimams.

21.4.1. Minėta, kad Konstitucijoje yra įtvirtintas savivaldybių tarybų viršenybės joms atskaitingų vykdomųjų organų atžvilgiu principas. Vadinasi, pagal Konstituciją negalima nustatyti tokio teisinio reguliavimo, pagal kurį sprendimus klausimais, Konstitucijoje *expressis verbis* priskirtais savivaldybės kompetencijai, priimtų ne savivaldybių tarybos, o jų sudaryti ir joms atskaitingi vykdomieji organai.

Pažymėtina, kad savivaldybių kompetencija Konstitucijoje yra *expressis verbis* apibrėžta: 40 straipsnio 1 dalyje, kurioje *inter alia* nurodytos savivaldybių mokymo ir auklėjimo įstaigos; 41 straipsnio 2 dalyje, kurioje *inter alia* nurodytos savivaldybių bendrojo lavinimo, profesinės bei aukštesniosios mokyklos; 47 straipsnio 2 dalyje, kurioje *inter alia* nustatyta, kad savivaldybėms gali būti leidžiama įsigyti nuosavybėn ne žemės ūkio paskirties žemės sklypus, reikalingus jų tiesioginei veiklai skirtiems pastatams ir įrenginiams statyti bei eksploatuoti; 119 straipsnio 4 dalyje, kurioje nustatyta, kad Lietuvos Respublikos įstatymams, Vyriausybės bei savivaldybės tarybos sprendimams tiesiogiai įgyvendinti savivaldybės taryba sudaro jai atskaitingus vykdomuosius organus; 121 straipsnio 1 dalyje, kurioje nustatyta, kad savivaldybės sudaro ir tvirtina savo biudžetą; 121 straipsnio 2 dalyje, kurioje nustatyta, kad savivaldybių tarybos turi teisę įstatymo numatytose ribose ir tvarka nustatyti vietines rinkliavas, savo biudžeto sąskaita savivaldybių tarybos gali numatyti mokesčių bei rinkliavų lengvatas; 122 straipsnyje, kuriame nustatyta, kad savivaldybių tarybos dėl jų teisių pažeidimo turi teisę kreiptis į teismą.

Priimti sprendimus Konstitucijos 40 straipsnio 1 dalyje, 41 straipsnio 2 dalyje, 47 straipsnio 2 dalyje, 119 straipsnio 4 dalyje, 121 straipsnio 1 bei 2 dalyse ir 122 straipsnyje nurodytais savivaldos klausimais – savivaldybių tarybų išimtinė konstitucinė kompetencija. Pagal Konstituciją negalima nustatyti tokio teisinio reguliavimo, kuriuo būtų sudarytos teisinės prielaidos savivaldybių taryboms atskaitingiems vykdomiesiems organams įsiterpti į savivaldybių tarybų išimtinę

konstitucinę kompetenciją priimti sprendimus Konstitucijos 40 straipsnio 1 dalyje, 41 straipsnio 2 dalyje, 47 straipsnio 2 dalyje, 119 straipsnio 4 dalyje, 121 straipsnio 1 bei 2 dalyse ir 122 straipsnyje nurodytais klausimais.

21.4.2. Šiame Konstitucinio Teismo nutarime konstatuota, kad įstatymu nustatyti savivaldybių taryboms atskaitingų vykdomųjų organų kompetenciją paliekama Seimui. Tačiau, kaip minėta, Konstitucijoje įtvirtinti vykdomųjų organų atskaitingumo atstovybei ir savivaldybių tarybų viršenybės joms atskaitingų vykdomųjų organų atžvilgiu principai suponuoja tai, kad savivaldybių tarybos turi įgaliojimus kontroliuoti jų sudaromus ir joms atskaitingus vykdomuosius organus. Pagal Konstituciją teritorinių bendruomenių savivaldos teisė yra įgyvendinama per savivaldybių tarybas, tad visi savivaldybių taryboms atskaitingų vykdomųjų organų sprendimai savivaldybių kompetencijai priskirtais klausimais yra subordinuoti atitinkamų savivaldybių tarybų sprendimams.

21.5. Savivaldybių institucijoms nustatomos atitinkamos funkcijos ir jas atitinkanti kompetencija.

Konstitucijoje yra numatytos dvi savivaldybių institucijų rūšys: savivaldybių tarybos (atstovaujamosios institucijos) ir joms atskaitingi vykdomieji organai (vykdomosios institucijos). Konstitucijoje ir įstatymuose nustatytais atvejais savivaldybių atstovaujamosioms ir vykdomosioms institucijoms suteikiami valdingi įgalinimai. Tokios savivaldybių institucijos – tai savivaldybių valdžios ir viešojo administravimo institucijos.

Kadangi savivaldybių tarybų priimami sprendimai yra neatsiejami nuo šių sprendimų vykdymo, tai tiek Konstitucijoje numatytos savivaldybių atstovaujamosios institucijos, tiek savivaldybių vykdomosios institucijos pagal savo kompetenciją yra atsakingos už savivaldos teisės įgyvendinimą, už įstatymų, Vyriausybės bei savivaldybės tarybos sprendimų tiesioginį įgyvendinimą.

21.6. Savivaldybių tarybos, įgyvendinančios Konstitucijos laiduojamą savivaldos teisę, gali sudaryti ir kitas valdingus įgalinimus turinčias savivaldybės institucijas, taip pat kitas savivaldybės įstaigas. Nagrinėjamos bylos kontekste pažymėtina, kad sąvoka „savivaldybės institucijos“ išreiškia atitinkamų institucijų priklausomybę tam tikrai savivaldybei. Savivaldybių institucijos yra sudaromos tam, kad būtų realizuoti savivaldybės interesai, tiesiogiai įgyvendinami įstatymai, Vyriausybės bei savivaldybės tarybos sprendimai. Tad „savivaldybės institucijomis“ laikytinos ir savivaldybių tarybos, ir joms atskaitingi vykdomieji organai, ir kitos institucijos, kurias sudaro savivaldybių tarybos.

III

Dėl Vietos savivaldos įstatymo 3 straipsnio 3 dalies (2000 m. spalio 12 d. redakcija) atitikties Konstitucijos 5 straipsnio 2 daliai ir 119 straipsnio 1, 3 bei 4 dalims ir Vietos savivaldos įstatymo 3 straipsnio 4 dalies (2000 m. spalio 12 d. redakcija) atitikties

Konstitucijos 119 straipsnio 1, 3 bei 4 dalims.

1. Vietos savivaldos įstatymo 3 straipsnio 3 dalyje (2000 m. spalio 12 d. redakcija) nustatyta: „**Savivaldybės institucijos** – atstovaujamoji institucija – savivaldybės taryba ir vykdomosios institucijos – savivaldybės valdyba (toliau – valdyba), savivaldybės meras (toliau – meras), turinčios vietos valdžios ir viešojo administravimo teises bei pareigas. Savivaldybės institucijos yra atsakingos už savivaldos teisės ir savo funkcijų įgyvendinimą bendruomenės interesais.“

Vietos savivaldos įstatymo (2000 m. spalio 12 d. redakcija) 3 straipsnio 4 dalyje nustatyta: „**Savivaldybės kontrolės institucija** – savivaldybės kontrolierius, kontroliuojantis savivaldybės biudžeto naudojimą bei atliekantis savivaldybės vidaus audito funkcijas.“

2. Pareiškėjas prašo ištirti, ar Vietos savivaldos įstatymo 3 straipsnio 3 dalis (2000 m. spalio 12 d. redakcija) neprieštarauja Konstitucijos 5 straipsnio 2 daliai ir 119 straipsnio 1, 3 bei 4 dalims ir ar šio įstatymo 3 straipsnio 4 dalis (2000 m. spalio 12 d. redakcija) neprieštarauja Konstitucijos 119 straipsnio 1, 3 bei 4 dalims.

3. Sprendžiant, ar Vietos savivaldos įstatymo 3 straipsnio 3 dalis (2000 m. spalio 12 d. redakcija) neprieštarauja Konstitucijos 5 straipsnio 2 daliai ir 119 straipsnio 1, 3 bei 4 dalims ir ar šio įstatymo 3 straipsnio 4 dalis (2000 m. spalio 12 d. redakcija) neprieštarauja Konstitucijos 119 straipsnio 1, 3 ir 4 dalims, pažymėtina, kad, kaip konstatuota šiame Konstitucinio Teismo nutarime, Vietos savivaldos įstatymo (2000 m. spalio 12 d. redakcija) 3 straipsnio 3 dalyje sąvoka „savivaldybės institucijos“ yra apibrėžiama: 1) išvardijant savivaldybės institucijas bei jas klasifikuojant: savivaldybės taryba – atstovaujamoji institucija, savivaldybės valdyba ir savivaldybės meras – vykdomosios institucijos; 2) nurodant savivaldybės institucijų skiriamuosius bruožus, t. y. tuos bruožus, kuriais šios institucijos skiriasi nuo kitų institucijų: vietos valdžios ir viešojo administravimo teisių bei pareigų turėjimas, atsakomybė už savivaldos teisės ir savo funkcijų įgyvendinimą bendruomenės interesais. Šiame Konstitucinio Teismo nutarime taip pat konstatuota, kad Vietos savivaldos įstatymo (2000 m. spalio 12 d. redakcija) 3 straipsnio 4 dalyje sąvoka „savivaldybės kontrolės institucija“ yra apibrėžiama: 1) įvardijant savivaldybės kontrolės instituciją: savivaldybės kontrolierius; 2) nurodant savivaldybės kontrolės institucijos skiriamuosius bruožus, t. y. tuos bruožus, kuriais ši institucija skiriasi nuo kitų institucijų: savivaldybės biudžeto naudojimo kontrolė, savivaldybės vidaus audito funkcijų atlikimas.

3.1. Vietos savivaldos įstatymo 3 straipsnio 3 dalyje (2000 m. spalio 12 d. redakcija) nustačius, kad savivaldybės atstovaujamoji institucija yra savivaldybės taryba, vykdomosios institucijos – savivaldybės valdyba ir savivaldybės meras, ir šio straipsnio 4 dalyje (2000 m. spalio 12 d. redakcija) nustačius, kad savivaldybės kontrolės institucija yra savivaldybės kontrolierius, yra realizuojamos vietos savivaldos konstitucinės sampratos nuostatos, kad savivaldybių tarybos ir joms

atskaitingi vykdomieji organai yra savivaldybių institucijos, kad savivaldybių tarybos yra savivaldybių atstovaujamosios institucijos, kad Seimas turi kompetenciją įstatymu nustatyti savivaldybių taryboms atskaitingų vykdomųjų organų rūšis, pavadinimus, funkcijas, kompetenciją, kad savivaldybių tarybos, įgyvendinančios Konstitucijos laiduojamą savivaldos teisę, gali sudaryti ir kitas institucijas, taip pat kad šios kitos institucijos, kurias sudaro savivaldybių tarybos, yra savivaldybės institucijos.

Tokiu Vietos savivaldos įstatymo 3 straipsnio 3 ir 4 dalyse (2000 m. spalio 12 d. redakcija) nustatyta teisiniu reguliavimu nėra pažeidžiamos Konstitucijos 119 straipsnio 1 dalies nuostatos, kad savivaldos teisė laiduojama įstatymo numatytiems valstybės teritorijos administraciniais vienetams ir kad ši teisė įgyvendinama per atitinkamas savivaldybių tarybas, šio straipsnio 3 dalies nuostata, kad savivaldos institucijų organizavimo ir veiklos tvarką nustato įstatymas, ir šio straipsnio 4 dalies nuostata, kad Lietuvos Respublikos įstatymams, Vyriausybės bei savivaldybės tarybos sprendimams tiesiogiai įgyvendinti savivaldybės taryba sudaro jai atskaitingus vykdomuosius organus. Šiuo Vietos savivaldos įstatymo 3 straipsnio 3 dalyje (2000 m. spalio 12 d. redakcija) nustatyta teisiniu reguliavimu nėra pažeidžiama ir Konstitucijos 5 straipsnio 2 dalies nuostata, kad valdžios galias riboja Konstitucija.

3.2. Vietos savivaldos įstatymo 3 straipsnio 3 dalyje (2000 m. spalio 12 d. redakcija) nustačius, kad savivaldybės institucijos turi vietos valdžios ir viešojo administravimo teises bei pareigas ir kad jos yra atsakingos už savivaldos teisės ir savo funkcijų įgyvendinimą bendruomenės interesais, ir šio straipsnio 4 dalyje (2000 m. spalio 12 d. redakcija) nustačius, kad savivaldybės kontrolierius kontroliuoja savivaldybės biudžeto naudojimą bei atlieka savivaldybės vidaus audito funkcijas, yra realizuojamos vietos savivaldos konstitucinės sampratos nuostatos, kad savivaldybės institucijos yra sudaromos tam, kad būtų realizuojami savivaldybių interesai, taip pat kad būtų tiesiogiai įgyvendinami įstatymai, Vyriausybės bei savivaldybės tarybos sprendimai, kad savivaldybių tarybų priimami sprendimai yra neatsiejami nuo šių sprendimų vykdymo, kad savivaldybių institucijoms nustatomos atitinkamos funkcijos bei jas atitinkanti kompetencija, kad Konstitucijoje ir įstatymuose nustatytais atvejais savivaldybių atstovaujamosioms ir vykdomosioms institucijoms suteikiami valdingi įgalinimai ir tokios savivaldybių institucijos yra savivaldybių valdžios ir viešojo administravimo institucijos, kad Konstitucijoje numatytos savivaldybių valdžios ir viešojo administravimo atstovaujamosios, ir vykdomosios institucijos yra atsakingos už savivaldos teisės įgyvendinimą pagal savo kompetenciją, taip pat kad tiek Konstitucijoje numatytos savivaldybių atstovaujamosios institucijos, tiek savivaldybių vykdomosios institucijos pagal savo kompetenciją yra atsakingos už savivaldos teisės įgyvendinimą, už įstatymų, Vyriausybės bei savivaldybės tarybos sprendimų tiesioginį įgyvendinimą.

Vietos savivaldos įstatymo 3 straipsnio 3 ir 4 dalyse (2000 m. spalio 12 d. redakcija)

nustatytas teisinis reguliavimas nereiškia, kad savivaldybių tarybų sudaryti ir joms atskaitingi vykdomieji organai yra prilyginti juos sudariusioms savivaldybių taryboms, per kurias pagal Konstituciją yra įgyvendinama savivaldos teisė. Šiame kontekste pažymėtina, kad Vietos savivaldos įstatymo 11 straipsnio 1 dalyje (2000 m. spalio 12 d. redakcija) nustatyta, jog institucija, įgyvendinanti savivaldos teisę, yra savivaldybės taryba.

Tokiu Vietos savivaldos įstatymo 3 straipsnio 3 ir 4 dalyse (2000 m. spalio 12 d. redakcija) nustatytu teisiniu reguliavimu nėra pažeidžiamos Konstitucijos 119 straipsnio 1 dalies nuostatos, kad savivaldos teisė laiduojama įstatymo numatytiems valstybės teritorijos administraciniais vienetams ir kad ši teisė įgyvendinama per atitinkamas savivaldybių tarybas, šio straipsnio 3 dalies nuostata, kad savivaldos institucijų organizavimo ir veiklos tvarką nustato įstatymas, ir šio straipsnio 4 dalies nuostata, kad Lietuvos Respublikos įstatymams, Vyriausybės bei savivaldybės tarybos sprendimams tiesiogiai įgyvendinti savivaldybės taryba sudaro jai atskaitingus vykdomuosius organus. Šiuo Vietos savivaldos įstatymo 3 straipsnio 3 dalyje (2000 m. spalio 12 d. redakcija) nustatytu teisiniu reguliavimu nėra pažeidžiama ir Konstitucijos 5 straipsnio 2 dalies nuostata, kad valdžios galias riboja Konstitucija.

4. Atsižvelgiant į išdėstytus argumentus darytinos išvados, kad:

1) Vietos savivaldos įstatymo 3 straipsnio 3 dalis (2000 m. spalio 12 d. redakcija) neprieštarauja Konstitucijos 5 straipsnio 2 daliai ir 119 straipsnio 1, 3 bei 4 dalims;

2) Vietos savivaldos įstatymo 3 straipsnio 4 dalis (2000 m. spalio 12 d. redakcija) neprieštarauja Konstitucijos 119 straipsnio 1, 3 ir 4 dalims.

IV

Dėl Vietos savivaldos įstatymo 5 straipsnio 1 dalies 2 punkto (2000 m. spalio 12 d. redakcija) atitikties Konstitucijos 120 straipsnio 2 daliai.

1. Vietos savivaldos įstatymo 5 straipsnio 1 dalyje (2000 m. spalio 12 d. redakcija) nustatyta:

„Savivaldybių funkcijos pagal sprendimų priėmimo laisvę skirstomos į:

1) savarankiškąsias. Jas savivaldybės atlieka pagal įstatymų suteiktą kompetenciją, įsipareigojimus savo bendruomenei ir jos interesais. Įgyvendindamos šias funkcijas, savivaldybės turi sprendimų iniciatyvos, jų priėmimo bei įgyvendinimo laisvę ir yra atsakingos už šių funkcijų atlikimą;

2) priskirtąsias (ribotai savarankiškas). Įgyvendindamos šį ir kitus įstatymus ir jų pagrindu priimtus kitus teisės aktus, savivaldybės šias funkcijas atlieka atsižvelgdamos į vietos sąlygas ir aplinkybes;

3) valstybines (perduotas savivaldybėms). Tai yra valstybės funkcijos, perduotos savivaldybėms atsižvelgiant į gyventojų interesus. Šios funkcijos perduodamos įstatymais ir

įgyvendinamos vadovaujantis teisės aktais. Savivaldybės, įgyvendindamos šias funkcijas, turi įstatymų nustatytą sprendimų priėmimo laisvę;

4) sutartines. Šių funkcijų įgyvendinimas grindžiamas sutartimis.“

2. Pareiškėjas prašo ištirti, ar Vietos savivaldos įstatymo 5 straipsnio 1 dalies 2 punktas (2000 m. spalio 12 d. redakcija) neprieštarauja Konstitucijos 120 straipsnio 2 daliai.

3. Konstitucijos 120 straipsnio 2 dalyje nustatyta: „Savivaldybės pagal Konstitucijos ir įstatymų apibrėžtą kompetenciją veikia laisvai ir savarankiškai.“

4. Šiame Konstitucinio Teismo nutarime konstatuota, kad Konstitucijoje yra įtvirtintas savivaldybių savarankiškumo ir veiklos laisvės pagal Konstitucijoje ir įstatymuose apibrėžtą kompetenciją principas. Taigi pagal Konstituciją savivaldybių kompetencija gali ir turi būti apibrėžiama įstatymuose.

Konstitucijoje savivaldybių funkcijos nėra skirstomos į valstybines, deleguotąsias, savarankiškas ar kaip nors kitaip. Pagal Konstitucijos 119 straipsnio 3 dalį savivaldos institucijų organizavimo ir veiklos tvarką nustato įstatymas. Įstatymu nustatyti savivaldybių funkcijas ir jų rūšis – įstatymų leidėjo kompetencija (Konstitucinio Teismo 2002 m. sausio 14 d. nutarimas). Įstatymu nustatydamas savivaldybių funkcijas ir jų rūšis, įstatymų leidėjas privalo paisyti Konstitucijoje įtvirtintų savivaldybių savarankiškumo ir veiklos laisvės pagal Konstitucijoje ir įstatymuose apibrėžtą kompetenciją bei savivaldybių ir valstybės interesų derinimo principų, vietos savivaldos konstitucinės sampratos.

5. Įstatymų leidėjas, turėdamas konstitucinius įgaliojimus įstatymuose apibrėžti savivaldybių funkcijas bei kompetenciją, gali įstatymu nustatyti savivaldybių funkcijas bei jų rūšis ir pagal sprendimų priėmimo laisvę. Konstitucijoje įtvirtinti savivaldybių veiklos savarankiškumo pagal Konstitucijos ir įstatymų apibrėžtą kompetenciją bei savivaldybių ir valstybės interesų derinimo principai suponuoja tai, kad savivaldybių savarankiškumo laipsnis vykdant įvairias įstatymuose nustatytas funkcijas gali būti skirtingas.

6. Kadangi visos savivaldybių funkcijos yra vykdomos pagal Konstitucijos ir įstatymų apibrėžtą kompetenciją, šiuo atžvilgiu jos visos yra priskirtos savivaldybėms vykdyti, nė viena jų nereiškia savivaldybių absoliutaus savarankiškumo atitinkamoje srityje.

7. Vietos savivaldos įstatymo 5 straipsnio 1 dalies 2 punkte (2000 m. spalio 12 d. redakcija) vartojama formuluotė „priskirtosios (ribotai savarankiškos)“. Toks vienos iš savivaldybių funkcijų rūšių pavadinimas suponuoja tai, kad savivaldybių veiklos laisvę vykdant šiai rūšiai priskirtas funkcijas saisto atitinkami valstybės institucijų ir / arba pareigūnų sprendimai. Šio saistymo laipsnis gali būti skirtingas. Įstatymų leidėjas, pagal Konstituciją turėdamas kompetenciją įstatymu nustatyti savivaldybių funkcijas ir jų rūšis, gali kai kurias savivaldybėms priskirtas funkcijas, kurias vykdydamos savivaldybės turi daugiau savarankiškumo, išskirti kaip atskirą kategoriją. Svarbu, kad

tokiai funkcijų rūšiai nebūtų priskirtos tos funkcijos, kurios priklauso išimtinai savivaldybėms ir kurių vykdymo negalima saistyti kurių nors valstybės valdžios institucijų ar pareigūnų sprendimais.

Tik šitaip interpretuojant Vietos savivaldos įstatymo 5 straipsnio 1 dalies 2 punkte (2000 m. spalio 12 d. redakcija) nustatytos savivaldybių funkcijų rūšies pavadinimą „priskirtosios (ribotai savarankiškos)“ nėra nukrypstama nuo vietos savivaldos konstitucinės sampratos. Vietos savivaldos įstatymo 5 straipsnio 1 dalyje (2000 m. spalio 12 d. redakcija) įtvirtintas vienos iš savivaldybių funkcijų rūšies pavadinimas „priskirtosios (ribotai savarankiškos)“ savaime neprieštarauja Konstitucijos 120 straipsnio 2 daliai.

8. Pažymėtina, kad Vietos savivaldos įstatymo 5 straipsnio 1 dalies 2 punkte (2000 m. spalio 12 d. redakcija) nurodytos savivaldybių priskirtosios (ribotai savarankiškos) funkcijos yra išvardytos Vietos savivaldos įstatymo 7 straipsnyje (2000 m. spalio 12 d. ir 2002 m. rugsėjo 24 d. redakcijos). Pareiškėjas šio straipsnio atitikties Konstitucijai neginčija.

9. Pati savivaldos teisės prigimtis suponuoja tai, kad savivaldybės savo funkcijas turi vykdyti atsižvelgdamos į vietos sąlygas ir aplinkybes, tačiau visais atvejais jos privalo laikytis Konstitucijos ir įstatymų. Vietos savivaldos įstatymo 5 straipsnio 1 dalyje (2000 m. spalio 12 d. redakcija) nustačius, kad, įgyvendindamos šį ir kitus įstatymus ir jų pagrindu priimtus kitus teisės aktus, savivaldybės priskirtąsias (ribotai savarankiškas) funkcijas atlieka atsižvelgdamos į vietos sąlygas ir aplinkybes, nėra nukrypstama nuo Konstitucijos 120 straipsnio 2 dalies nuostatos, kad savivaldybės pagal Konstitucijos ir įstatymų apibrėžtą kompetenciją veikia laisvai ir savarankiškai.

10. Minėta, kad jeigu įstatymais savivaldybėms perduodamos valstybės funkcijos, taip pat jeigu joms įstatymais arba kitais teisės aktais sukuriamos pareigos, turi būti numatomos ir šioms funkcijoms (pareigoms) reikalingos lėšos.

Sprendžiant, ar Vietos savivaldos įstatymo 5 straipsnio 1 dalies 2 punkte (2000 m. spalio 12 d. redakcija) nustatytas teisinis reguliavimas atitinka minėtus konstitucinius imperatyvus, pažymėtina, kad minėtame įstatyme nėra reglamentuojamas savivaldybių priskirtųjų (ribotai savarankiškų) funkcijų finansavimas: įstatyme nėra nustatyta, kokiomis lėšomis turi būti finansuojamas savivaldybių priskirtųjų (ribotai savarankiškų) funkcijų vykdymas.

Taigi ginčijamu teisiniu reguliavimu savaime nėra sudaromos prielaidos, kad savivaldybėms (jų institucijoms) įstatymais nebus nustatytos ir tokios funkcijos, kurių šios nebūtų pajėgios atlikti, ir/arba kad atitinkamų metų valstybės biudžeto įstatyme atskirai nebus nurodomos lėšos savivaldybėms perduotoms funkcijoms vykdyti. Taigi ginčijamu teisiniu reguliavimu savaime nėra pažeidžiama Konstitucijos 120 straipsnio 2 dalies nuostata, kad savivaldybės pagal Konstitucijos ir įstatymų apibrėžtą kompetenciją veikia laisvai ir savarankiškai.

11. Atsižvelgiant į išdėstytus argumentus darytina išvada, kad Vietos savivaldos įstatymo 5 straipsnio 1 dalies 2 punktas (2000 m. spalio 12 d. redakcija) neprieštarauja Konstitucijos 120

straipsnio 2 daliai.

V

Dėl Vietos savivaldos įstatymo 18 straipsnio 1 dalies (2000 m. spalio 12 d. redakcija) atitikties Konstitucijos 5 straipsnio 2 daliai, 119 straipsnio 1 ir 4 dalims.

1. Vietos savivaldos įstatymo 18 straipsnio 1 dalyje (2000 m. spalio 12 d. redakcija) nustatyta: „Savivaldybės taryba savo įgaliojimų laikui iš savivaldybės tarybos narių sudaro valdybą ir nustato jos narių skaičių.“

2. Pareiškėjas prašo ištirti, ar Vietos savivaldos įstatymo 18 straipsnio 1 dalis (2000 m. spalio 12 d. redakcija) neprieštaruoja Konstitucijos 5 straipsnio 2 daliai, 119 straipsnio 1 ir 4 dalims.

3. Konstitucijos 5 straipsnio 2 dalyje nustatyta: „Valdžios galias riboja Konstitucija.“

Konstitucijos 119 straipsnio 1 dalyje nustatyta: „Savivaldos teisė laiduojama įstatymo numatytiems valstybės teritorijos administraciniais vienetams. Ji įgyvendinama per atitinkamas savivaldybių tarybas.“

Konstitucijos 119 straipsnio 4 dalyje nustatyta: „Lietuvos Respublikos įstatymams, Vyriausybės bei savivaldybės tarybos sprendimams tiesiogiai įgyvendinti savivaldybės taryba sudaro jai atskaitingus vykdomuosius organus.“

4. Sprendžiant, ar Vietos savivaldos įstatymo 18 straipsnio 1 dalis (2000 m. spalio 12 d. redakcija) neprieštaruoja Konstitucijos 5 straipsnio 2 daliai, 119 straipsnio 1 ir 4 dalims, lemiamą reikšmę turi tai, kad įstatymų leidėjas, apibrėždamas savivaldybių institucijas, savivaldybės valdybą apibrėžia kaip savivaldybės vykdomąją instituciją (Vietos savivaldos įstatymo 3 straipsnio 3 dalis (2000 m. spalio 12 d. redakcija)), o ne kaip savivaldybės tarybos vidinį struktūrinį vienetą (padalinį), turintį užtikrinti pačios savivaldybės tarybos darbą.

4.1. Vietos savivaldos įstatymo 18 straipsnio 1 dalyje (2000 m. spalio 12 d. redakcija) nustačius, kad savivaldybės taryba valdybą sudaro savo įgaliojimų laikui ir nustato jos narių skaičių, yra realizuojamos vietos savivaldos konstitucinės sampratos nuostatos, kad savivaldybių taryboms atskaitingi vykdomieji organai turi būti sudaromi savivaldybės tarybos įgaliojimų laikui, taip pat kad įstatymų leidėjas turi diskreciją įstatymu nustatyti kolegialių vykdomųjų organų struktūrą ir narių skaičių arba palikti tai pagal įstatymą nustatyti savivaldybių taryboms.

Tokiu Vietos savivaldos įstatymo 18 straipsnio 1 dalyje (2000 m. spalio 12 d. redakcija) nustatytu teisiniu reguliavimu nėra pažeidžiamos Konstitucijos 5 straipsnio 2 dalies nuostata, kad valdžios galias riboja Konstitucija, Konstitucijos 119 straipsnio 1 dalies nuostatos, kad savivaldos teisė laiduojama įstatymo numatytiems valstybės teritorijos administraciniais vienetams ir kad ši teisė įgyvendinama per atitinkamas savivaldybių tarybas, Konstitucijos 119 straipsnio 4 dalies nuostata, kad Lietuvos Respublikos įstatymams, Vyriausybės bei savivaldybės tarybos sprendimams tiesiogiai įgyvendinti savivaldybės taryba sudaro jai atskaitingus vykdomuosius

organus.

4.2. Kitaip vertintina Vietos savivaldos įstatymo 18 straipsnio 1 dalies (2000 m. spalio 12 d. redakcija) nuostata, kad savivaldybės valdyba yra sudaroma iš savivaldybės tarybos narių.

4.2.1. Šiame Konstitucinio Teismo nutarime konstatuota, kad pagal Konstituciją savivaldybių taryboms atskaitingi vykdomieji organai negali būti sudaromi iš juos sudarančių savivaldybių tarybų narių.

Tai, kad pagal Vietos savivaldos įstatymo 18 straipsnio 1 dalį (2000 m. spalio 12 d. redakcija) savivaldybės taryba valdybą sudaro iš savivaldybės tarybos narių, reiškia, jog nepaisoma Konstitucijoje įtvirtinto savivaldybių tarybų sudarytų vykdomųjų organų atskaitingumo savivaldybių taryboms bei savivaldybių tarybų viršenybės joms atskaitingų vykdomųjų organų atžvilgiu principų. Taip ištrinamas Konstitucijoje įtvirtintas esminis skirtumas tarp savivaldybių tarybų, kaip atstovaujamosios institucijų, per kurias įgyvendinama savivaldos teisė, ir jų sudaromų bei joms atskaitingų vykdomųjų organų. Vadinasi, yra pažeidžiama Konstitucijos 119 straipsnio 1 dalies nuostata, kad įstatymo numatytiems valstybės teritorijos administraciniais vienetams laiduojama savivaldos teisė įgyvendinama per atitinkamas savivaldybių tarybas, ir Konstitucijos 119 straipsnio 4 dalies nuostata, kad savivaldybės taryba sudaro jai atskaitingus vykdomuosius organus.

Atsižvelgiant į išdėstytus argumentus darytina išvada, kad Vietos savivaldos įstatymo 18 straipsnio 1 dalies (2000 m. spalio 12 d. redakcija) nuostata, jog savivaldybės taryba valdybą sudaro iš savivaldybės tarybos narių, prieštarauja Konstitucijos 119 straipsnio 1 ir 4 dalims.

4.2.2. Vietos savivaldos įstatymo 18 straipsnio 1 dalyje (2000 m. spalio 12 d. redakcija) nėra nustatyta savivaldybių valdybų, kaip savivaldybių valdžios ir viešojo administravimo institucijų, kompetencija. Taigi nėra pagrindo konstatuoti, kad yra pažeidžiama Konstitucijos 5 straipsnio 2 dalies nuostata, kad valdžios galias riboja Konstitucija; darytina išvada, kad Vietos savivaldos įstatymo 18 straipsnio 1 dalis (2000 m. spalio 12 d. redakcija) neprieštarauja Konstitucijos 5 straipsnio 2 daliai.

5. Atsižvelgiant į išdėstytus argumentus darytina išvada, kad Vietos savivaldos įstatymo 18 straipsnio 1 dalis (2000 m. spalio 12 d. redakcija) ta apimtimi, kuria nustatyta, jog savivaldybės valdyba yra sudaroma iš savivaldybės tarybos narių, prieštarauja Konstitucijos 119 straipsnio 1 ir 4 dalims.

VI

Dėl Vietos savivaldos įstatymo 19 straipsnio 1 dalies 2, 3, 4, 8 ir 15 punktų (2000 m. spalio 12 d. redakcija) atitikties Konstitucijos 5 straipsnio 2 daliai ir 119 straipsnio 1 bei 4 dalims.

1. Vietos savivaldos įstatymo 19 straipsnio 1 dalyje „Valdybos įgaliojimai“ (2000 m. spalio

12 d. redakcija) nustatyta:

„Valdyba: <...>

2) priima sprendimus dėl savivaldybės teritorijos raidos analizės, bendrųjų ilgalaikių socialinių, kultūrinių, ūkinių, investicinių, demografinių, nusikaltimų kontrolės ir prevencijos, ekologinių, sveikatos ir kitų programų projektų rengimo;

3) priima sprendimus dėl valstybės socialinių ir ekonominių programų tikslinių lėšų ir kitų valstybės lėšų paskirstymo savivaldybės biudžetinėms įstaigoms;

4) vadovaudamasi įstatymais ir Vyriausybės nutarimais priima sprendimus dėl savivaldybės gyvenamųjų patalpų nuomos mokesčio dydžio; <...>

8) priima savivaldybės gyventojams privalomus sprendimus sanitarijos, visuomenės sveikatos bei aplinkos apsaugos klausimais ir skelbia juos spaudoje; <...>

15) mero siūlymu ir atsižvelgdama į įstatymų patvirtintą sąrašą sprendžia politinio (asmeninio) pasitikėjimo valstybės tarnautojų pareigybių steigimo klausimą, nustato jų skaičių <...>“.

2. Pareiškėjas prašo ištirti, ar Vietos savivaldos įstatymo 19 straipsnio 1 dalies 2, 3, 4, 8, 15 punktai (2000 m. spalio 12 d. redakcija) neprieštaruoja Konstitucijos 5 straipsnio 2 daliai ir 119 straipsnio 1 bei 4 dalims.

3. Sprendžiant, ar Vietos savivaldos įstatymo 19 straipsnio 1 dalies 2, 3, 4, 8, 15 punktai (2000 m. spalio 12 d. redakcija) neprieštaruoja Konstitucijos 5 straipsnio 2 daliai ir 119 straipsnio 1 bei 4 dalims, lemiamą reikšmę turi ta aplinkybė, kad pagal minėto įstatymo 3 straipsnio 3 dalį savivaldybės valdyba yra savivaldybės vykdomoji institucija, t. y. Konstitucijos 119 straipsnio 4 dalyje numatytas savivaldybės tarybai atskaitingas vykdomasis organas.

4. Minėta, kad savivaldybių taryboms atskaitingų vykdomųjų organų funkcijos ir kompetencija Konstitucijoje nustatytos tik bendriausiais bruožais: pagal Konstitucijos 119 straipsnio 4 dalį savivaldybių taryboms atskaitingi vykdomieji organai sudaromi įstatymams, Vyriausybės bei savivaldybės tarybos sprendimams tiesiogiai įgyvendinti. Šiame Konstitucinio Teismo nutarime konstatuota, kad nustatyti savivaldybių taryboms atskaitingų vykdomųjų organų kompetenciją paliekama Seimui įstatymu. Įstatymu nustatant savivaldybių taryboms atskaitingų vykdomųjų organų kompetenciją būtina paisyti vietos savivaldos konstitucinės sampratos nuostatų, jog savivaldybės taryba yra savivaldybės atstovaujamoji institucija; ji yra viršesnė už jos sudaromus ir jai atskaitingus vykdomuosius organus; pastarieji sudaromi tam, kad būtų realizuoti savivaldybės interesai, tiesiogiai įgyvendinami įstatymai, Vyriausybės bei savivaldybių tarybų sprendimai; savivaldybių tarybos turi įgaliojimus kontroliuoti jų sudaromus ir joms atskaitingus vykdomuosius organus.

Šiame Konstitucinio Teismo nutarime taip pat konstatuota, kad pagal Konstituciją negalima

nustatyti tokio teisinio reguliavimo, pagal kurį sprendimus klausimais, Konstitucijoje *expressis verbis* priskirtais savivaldybės kompetencijai, priimtų ne savivaldybių tarybos, o jų sudaryti ir joms atskaitingi vykdomieji organai, t. y. tokio teisinio reguliavimo, kuriuo būtų sudarytos teisinės prielaidos savivaldybių taryboms atskaitingiems vykdomiesiems organams įsiterpti į savivaldybių tarybų išimtinę konstitucinę kompetenciją priimti sprendimus Konstitucijos 40 straipsnio 1 dalyje, 41 straipsnio 2 dalyje, 47 straipsnio 2 dalyje, 119 straipsnio 4 dalyje, 121 straipsnio 1 bei 2 dalyse ir 122 straipsnyje nurodytais savivaldos klausimais.

Konstatuota ir tai, kad pagal Konstituciją visi savivaldybių taryboms atskaitingų vykdomųjų organų sprendimai savivaldybių kompetencijai priskirtais klausimais yra subordinuoti atitinkamų savivaldybių tarybų sprendimams.

5. Pareiškėjo ginčijamuose Vietos savivaldos įstatymo 19 straipsnio 1 dalies 2, 3, 4, 8 ir 15 punktuose (2000 m. spalio 12 d. redakcija) nurodyti tam tikri klausimai, kuriais savivaldybės valdyba gali priimti sprendimus. Šiuose punktuose savivaldybės valdybai atitinkami įgaliojimai nustatyti tam, kad būtų tiesiogiai įgyvendinami įstatymai, Vyriausybės bei savivaldybių tarybų sprendimai; savivaldybių tarybos turi įgaliojimus kontroliuoti savivaldybės valdybą.

6. Interpretuojant Vietos savivaldos įstatymo 19 straipsnio 1 dalies 2, 3, 4, 8 ir 15 punktuose (2000 m. spalio 12 d. redakcija) nustatytus savivaldybės valdybos įgaliojimus kaip tokius, kurie nustatyti tam, kad būtų tiesiogiai įgyvendinami įstatymai, Vyriausybės bei savivaldybių tarybų sprendimai, ir atsižvelgiant į tai, kad savivaldybių tarybos turi įgaliojimus kontroliuoti savivaldybės valdybą, darytina išvada, kad minėti punktai neprieštaruja Konstitucijos 119 straipsnio 1 ir 4 dalims.

7. Konstatavus, kad Vietos savivaldos įstatymo 19 straipsnio 1 dalies 2, 3, 4, 8 ir 15 punktai (2000 m. spalio 12 d. redakcija) neprieštaruja Konstitucijos 119 straipsnio 1 ir 4 dalims, konstatuotina, kad jie neprieštaruja ir Konstitucijos 5 straipsnio 2 daliai.

VII

Dėl Vietos savivaldos įstatymo 21 straipsnio 1 dalies 5, 7, 9, 12, 15, 16, 17 ir 18 punktų (2000 m. spalio 12 d. redakcija), šios dalies 6 punkto (2000 m. spalio 12 d. ir 2001 m. rugsėjo 25 d. redakcijos) ir šios dalies 14 punkto (2000 m. spalio 12 d. ir 2001 m. lapkričio 8 d. redakcijos) atitikties Konstitucijos 5 straipsnio 2 daliai ir 119 straipsnio 1 bei 4 dalims.

1. Vietos savivaldos įstatymo 21 straipsnio 1 dalyje „Mero, mero pavaduotojo įgaliojimais“ (2000 m. spalio 12 d. redakcija) *inter alia* nustatyta:

„<...> Meras: <...>

5) atsižvelgdamas į savivaldybės administratoriaus teikimą, tvirtina savivaldybės administracijos padalinių nuostatus, padalinių etatus, neviršydamas darbo užmokesčiui skirtų lėšų ir valdybos nustatyto savivaldybės administracijos tarnautojų skaičiaus;

6) administruoja savivaldybės asignavimus arba įgalioja tai daryti savivaldybės administratorių;

7) per savivaldybės administratorių vadovauja savivaldybės administracijos struktūriniais ir struktūriniais teritoriniais padaliniais; <...>

9) kartu su atitinkamomis valstybės institucijomis ir įstaigomis rengia bei įgyvendina prevencines priemones ir gelbėja gyventojus įvykusių katastrofų, stichinių nelaimių, epidemijų, užkrečiamųjų ligų atvejais, likviduoja jų padarinius, rūpinasi nusikaltimų kontrolės ir prevencijos programų įgyvendinimu bei aplinkos būkle savivaldybės teritorijoje; <...>

12) organizuoja migracijos procesų tyrimą ir analizę, kartu su teritorinėmis darbo biržomis rūpinasi gyventojų užimtumu, jų kvalifikacijos kėlimu ir perkvalifikavimu bei viešųjų darbų organizavimu; <...>

14) įstatymų nustatyta tvarka išduoda statinių projektavimo sąlygų sąvadus, organizuoja statinių projektų derinimą ir išduoda leidimus statyti, rekonstruoti, remontuoti ar griauti statinius arba nustatyta tvarka įgalioja tai daryti savivaldybės administratorių ar kitą savivaldybės administracijos tarnautoją;

15) organizuoja pirminę asmens ir visuomenės sveikatos priežiūrą, ligonių, invalidų ir senelių slaugą ir rūpybą, išduoda rekomendacijas pirminės sveikatos priežiūros įstaigoms dėl farmacinės veiklos;

16) sudaro ir tvirtina naujokų šaukimo ir šauktinių medicinos ekspertizės komisijas;

17) organizuoja vaikų, jaunimo ir suaugusiųjų bendrąjį lavinimą, ikimokyklinį vaikų ugdymą, vaikų ir jaunimo papildomą ugdymą;

18) organizuoja socialinių paslaugų ir kitos socialinės paramos teikimą, atsako už neįgalių gyventojų (invalidų, visiškos negalios invalidų) socialinę integraciją <...>“.

Vietos savivaldos įstatymo 21 straipsnio 1 dalies 6 punkte (2001 m. rugsėjo 25 d. redakcija) nustatyta, kad meras „administruoja savivaldybės asignavimus, organizuoja savivaldybės biudžeto vykdymą ir atsako už savivaldybės ūkinę bei finansinę veiklą arba įgalioja visa tai daryti savivaldybės administratorių“.

Vietos savivaldos įstatymo 21 straipsnio 1 dalies 14 punkte (2001 m. lapkričio 8 d. redakcija) nustatyta, kad meras „įstatymų nustatyta tvarka išduoda statinių projektavimo sąlygų sąvadus, statybos leidimus bei vykdo statinių naudojimo priežiūrą arba nustatyta tvarka įgalioja tai daryti savivaldybės administratorių ar kitą savivaldybės administracijos tarnautoją“.

2. Pareiškėjas prašo ištirti, ar Vietos savivaldos įstatymo 21 straipsnio 1 dalies 5, 6, 7, 9, 12, 14, 15, 16, 17 ir 18 punktai (2000 m. spalio 12 d. redakcija) neprieštarauja Konstitucijos 5 straipsnio 2 daliai ir 119 straipsnio 1 bei 4 dalims.

Šiame Konstitucinio Teismo nutarime konstatuota, kad pareiškėjo ginčijamos Vietos

savivaldos įstatymo 21 straipsnio 1 dalies 6 punkto (2000 m. spalio 12 d. redakcija) nuostatos, jog meras „administruoja savivaldybės asignavimus arba įgalioja tai daryti savivaldybės administratorių“, liko ir Vietos savivaldos įstatymo 21 straipsnio 1 dalies 6 punkte (2001 m. rugsėjo 25 d. redakcija), taip pat kad pareiškėjo ginčijamos Vietos savivaldos įstatymo 21 straipsnio 1 dalies 14 punkto (2000 m. spalio 12 d. redakcija) nuostatos, jog meras „įstatymų nustatyta tvarka išduoda statinių projektavimo sąlygų sąvadus, organizuoja statinių projektų derinimą ir išduoda leidimus statyti, rekonstruoti, remontuoti ar griauti statinius arba nustatyta tvarka įgalioja tai daryti savivaldybės administratorių ar kitą savivaldybės administracijos tarnautoją“, net ir pakeitus kai kurias formuluotes, iš esmės liko ir Vietos savivaldos įstatymo 21 straipsnio 1 dalies 14 punkte (2001 m. lapkričio 8 d. redakcija).

3. Sprendžiant, ar Vietos savivaldos įstatymo 21 straipsnio 1 dalies 5, 6, 7, 9, 12, 14, 15, 16, 17 ir 18 punktai (2000 m. spalio 12 d. redakcija) neprieštarauja Konstitucijos 5 straipsnio 2 daliai ir 119 straipsnio 1 bei 4 dalims, lemiamą reikšmę turi ta aplinkybė, kad pagal minėto įstatymo 3 straipsnio 3 dalį savivaldybės meras yra savivaldybės vykdomoji institucija, t. y. Konstitucijos 119 straipsnio 4 dalyje numatytas savivaldybės tarybai atskaitingas vykdomasis organas.

4. Minėta, kad savivaldybių taryboms atskaitingų vykdomųjų organų funkcijos ir kompetencija Konstitucijoje nustatytos tik bendriausiais bruožais: pagal Konstitucijos 119 straipsnio 4 dalį savivaldybių taryboms atskaitingi vykdomieji organai sudaromi įstatymams, Vyriausybės bei savivaldybės tarybos sprendimams tiesiogiai įgyvendinti. Šiame Konstitucinio Teismo nutarime konstatuota, kad nustatyti savivaldybių taryboms atskaitingų vykdomųjų organų kompetenciją paliekama Seimui įstatymu. Įstatymu nustatant savivaldybių taryboms atskaitingų vykdomųjų organų kompetenciją būtina paistyti vietos savivaldos konstitucinės sampratos nuostatų, jog savivaldybės taryba yra savivaldybės atstovaujamoji institucija; ji yra viršesnė už jos sudaromus ir jai atskaitingus vykdomuosius organus; pastarieji sudaromi tam, kad būtų realizuoti savivaldybės interesai, tiesiogiai įgyvendinami įstatymai, Vyriausybės bei savivaldybių tarybų sprendimai; savivaldybių tarybos turi įgaliojimus kontroliuoti jų sudaromus ir joms atskaitingus vykdomuosius organus.

Šiame Konstitucinio Teismo nutarime taip pat konstatuota, kad pagal Konstituciją negalima nustatyti tokio teisinio reguliavimo, pagal kurį sprendimus klausimais, Konstitucijoje *expressis verbis* priskirtais savivaldybės kompetencijai, priimtų ne savivaldybių tarybos, o jų sudaryti ir joms atskaitingi vykdomieji organai, t. y. tokio teisinio reguliavimo, kuriuo būtų sudarytos teisinės prielaidos savivaldybių taryboms atskaitingiems vykdomiesiems organams įsiterpti į savivaldybių tarybų išimtinę konstitucinę kompetenciją priimti sprendimus Konstitucijos 40 straipsnio 1 dalyje, 41 straipsnio 2 dalyje, 47 straipsnio 2 dalyje, 119 straipsnio 4 dalyje, 121 straipsnio 1 bei 2 dalyse ir 122 straipsnyje nurodytais savivaldos klausimais.

Konstatuota ir tai, kad pagal Konstituciją visi savivaldybių taryboms atskaitingų vykdomųjų organų sprendimai savivaldybių kompetencijai priskirtais klausimais yra subordinuoti atitinkamų savivaldybių tarybų sprendimams.

5. Pareiškėjo ginčijamuose Vietos savivaldos įstatymo 21 straipsnio 1 dalies 5, 6, 7, 9, 12, 14, 15, 16, 17 ir 18 punktuose (2000 m. spalio 12 d. redakcija) nurodyti tam tikri klausimai, kuriais savivaldybės meras gali priimti sprendimus. Šiuose punktuose savivaldybės merui atitinkami įgaliojimai nustatyti tam, kad būtų tiesiogiai įgyvendinami įstatymai, Vyriausybės bei savivaldybių tarybų sprendimai; savivaldybių tarybos turi įgaliojimus kontroliuoti savivaldybės merą.

6. Interpretuojant Vietos savivaldos įstatymo 21 straipsnio 1 dalies 5, 6, 7, 9, 12, 14, 15, 16, 17 ir 18 punktuose (2000 m. spalio 12 d. redakcija) nustatytus savivaldybės mero įgaliojimus kaip tokius, kurie nustatyti tam, kad būtų tiesiogiai įgyvendinami įstatymai, Vyriausybės bei savivaldybių tarybų sprendimai, ir atsižvelgiant į tai, kad savivaldybių tarybos turi įgaliojimus kontroliuoti savivaldybės merą, darytina išvada, kad minėti punktai neprieštaruja Konstitucijos 119 straipsnio 1 ir 4 dalims.

7. Konstatavus, kad Vietos savivaldos įstatymo 21 straipsnio 1 dalies 5, 6, 7, 9, 12, 14, 15, 16, 17 ir 18 punktai (2000 m. spalio 12 d. redakcija) neprieštaruja Konstitucijos 119 straipsnio 1 ir 4 dalims, konstatuotina, kad jie neprieštaruja ir Konstitucijos 5 straipsnio 2 daliai.

8. Konstatavus, kad Vietos savivaldos įstatymo 21 straipsnio 1 dalies 5, 6, 7, 9, 12, 14, 15, 16, 17 ir 18 punktai (2000 m. spalio 12 d. redakcija) neprieštaruja Konstitucijos 5 straipsnio 2 daliai ir 119 straipsnio 1 bei 4 dalims, ir atsižvelgiant į tai, kad Vietos savivaldos įstatymo 21 straipsnio 1 dalies 6 punkto (2000 m. spalio 12 d. redakcija) nuostatos, jog meras „administruoja savivaldybės asignavimus arba įgalioja tai daryti savivaldybės administratorių“, liko ir Vietos savivaldos įstatymo 21 straipsnio 1 dalies 6 punkte (2001 m. rugsėjo 25 d. redakcija), pagal kurį meras „administruoja savivaldybės asignavimus, organizuoja savivaldybės biudžeto vykdymą ir atsako už savivaldybės ūkinę ir finansinę veiklą arba įgalioja visa tai daryti savivaldybės administratorių“, taip pat į tai, kad Vietos savivaldos įstatymo 21 straipsnio 1 dalies 14 punkto (2000 m. spalio 12 d. redakcija) nuostatos, jog meras „įstatymų nustatyta tvarka išduoda statinių projektavimo sąlygų sąvadus, organizuoja statinių projektų derinimą ir išduoda leidimus statyti, rekonstruoti, remontuoti ar griauti statinius arba nustatyta tvarka įgalioja tai daryti savivaldybės administratorių ar kitą savivaldybės administracijos tarnautoją“, net ir pakeitus kai kurias formuluotes, iš esmės liko ir Vietos savivaldos įstatymo 21 straipsnio 1 dalies 14 punkte (2001 m. lapkričio 8 d. redakcija), pagal kurį meras „įstatymų nustatyta tvarka išduoda statinių projektavimo sąlygų sąvadus, statybos leidimus bei vykdo statinių naudojimo priežiūrą arba nustatyta tvarka įgalioja tai daryti savivaldybės administratorių arba kitą savivaldybės administracijos tarnautoją“, konstatuotina ir tai, kad Konstitucijos 5 straipsnio 2 daliai ir 119 straipsnio 1 bei 4 dalims

neprieštarauja ir Vietos savivaldos įstatymo 21 straipsnio 1 dalies 6 punktas (2001 m. rugsėjo 25 d. redakcija) bei šios dalies 14 punktas (2001 m. lapkričio 8 d. redakcija).

VIII

Dėl Vietos savivaldos įstatymo 21 straipsnio 1 dalies 1 punkto (2000 m. spalio 12 d. redakcija) atitikties Konstitucijos 5 straipsnio 2 daliai ir 119 straipsnio 1 bei 4 dalims.

1. Vietos savivaldos įstatymo 21 straipsnio „Mero, mero pavaduotojo įgaliojimai“ 1 dalies 1 punkte (2000 m. spalio 12 d. redakcija) nustatyta, kad meras „nustato ir sudaro savivaldybės tarybos bei valdybos posėdžių darbotvarkes bei teikia sprendimų projektus, šaukia savivaldybės tarybos posėdžius ir jiems pirmininkauja, koordinuoja savivaldybės tarybos komitetų ir komisijų veiklą, pasirašo savivaldybės tarybos, valdybos sprendimus ir posėdžių, kuriems pirmininkavo, protokolus“.

2. Pareiškėjas prašo ištirti, ar Vietos savivaldos įstatymo 21 straipsnio 1 dalies 1 punktas (2000 m. spalio 12 d. redakcija) neprieštarauja Konstitucijos 5 straipsnio 2 daliai ir 119 straipsnio 1 bei 4 dalims.

3. Sprendžiant, ar Vietos savivaldos įstatymo 21 straipsnio 1 dalies 1 punktas (2000 m. spalio 12 d. redakcija) neprieštarauja Konstitucijos 5 straipsnio 2 daliai ir 119 straipsnio 1 bei 4 dalims, lemiamą reikšmę turi ta aplinkybė, kad pagal minėto įstatymo 3 straipsnio 3 dalį savivaldybės meras yra savivaldybės vykdomoji institucija, t. y. Konstitucijos 119 straipsnio 4 dalyje numatytas savivaldybės tarybai atskaitingas vykdomasis organas.

4. Pagal Vietos savivaldos įstatymo 21 straipsnio 1 dalies 1 punktą (2000 m. spalio 12 d. redakcija) meras nustato ir sudaro savivaldybės tarybos bei valdybos posėdžių darbotvarkes bei teikia sprendimų projektus, šaukia savivaldybės tarybos posėdžius ir jiems pirmininkauja, koordinuoja savivaldybės tarybos komitetų ir komisijų veiklą, pasirašo savivaldybės tarybos, valdybos sprendimus ir posėdžių, kuriems pirmininkavo, protokolus.

4.1. Vietos savivaldos įstatymo 21 straipsnio 1 dalies 1 punkte (2000 m. spalio 12 d. redakcija) nustačius, kad meras nustato ir sudaro savivaldybės valdybos posėdžių darbotvarkes bei teikia valdybos sprendimų projektus, pasirašo savivaldybės valdybos sprendimus ir valdybos posėdžių, kuriems pirmininkavo, protokolus, yra įtvirtinta dviejų Vietos savivaldos įstatyme nustatytų savivaldybės vykdomųjų institucijų – savivaldybės valdybos ir savivaldybės mero – tarpusavio sąsaja: savivaldybės meras yra savivaldybės valdybos – kolegialios vykdomosios institucijos – vadovas. Tokiu teisiniu reguliavimu nėra nukrypstama nuo vietos savivaldos konstitucinės sampratos, nėra pažeidžiamos Konstitucijos 5 straipsnio 2 dalies nuostata, kad valdžios galias riboja Konstitucija, 119 straipsnio 1 dalies nuostatos, kad savivaldos teisė laiduojama įstatymo numatytiems valstybės teritorijos administraciniais vienetams ir kad ši teisė įgyvendinama per atitinkamas savivaldybių tarybas, bei šio straipsnio 4 dalies nuostata, kad

Lietuvos Respublikos įstatymams, Vyriausybės bei savivaldybės tarybos sprendimams tiesiogiai įgyvendinti savivaldybės taryba sudaro jai atskaitingus vykdomuosius organus.

4.2. Kitaip vertintinos Vietos savivaldos įstatymo 21 straipsnio 1 dalies 1 punkto (2000 m. spalio 12 d. redakcija) nuostatos, kad meras nustato ir sudaro savivaldybės tarybos posėdžių darbotvarkes bei teikia tarybos sprendimų projektus, šaukia savivaldybės tarybos posėdžius ir jiems pirmininkauja, koordinuoja savivaldybės tarybos komitetų ir komisijų veiklą, pasirašo savivaldybės tarybos sprendimus ir tarybos posėdžių, kuriems pirmininkavo, protokolus.

4.2.1. Šiame Konstitucinio Teismo nutarime konstatuota, kad savivaldybių taryboms atskaitingi vykdomieji organai negali būti sudaromi iš juos sudarančių savivaldybių tarybų narių. Minėta, kad savivaldybės meras yra savivaldybės tarybai atskaitingas vykdomasis organas. Pagal Konstituciją jis negali būti savivaldybės tarybos nariu.

Savivaldybės meras Vietos savivaldos įstatymo 3 straipsnio 3 dalyje (2000 m. spalio 12 d. redakcija) yra apibrėžiamas kaip savivaldybės vykdomoji institucija; būtent dėl to jis pagal Konstituciją negali turėti įgaliojimų nustatyti ir sudaryti savivaldybės tarybos posėdžių darbotvarkes bei teikti tarybos sprendimų projektus, šaukti savivaldybės tarybos posėdžius ir jiems pirmininkauti, koordinuoti savivaldybės tarybos komitetų ir komisijų veiklą, pasirašyti savivaldybės tarybos sprendimus ir tarybos posėdžių, kuriems pirmininkavo, protokolus.

Minėtomis Vietos savivaldos įstatymo 21 straipsnio 1 dalies 1 punkto (2000 m. spalio 12 d. redakcija) nuostatomis yra nepaisoma Konstitucijoje įtvirtintų vietos savivaldos principų – atstovaujamosios demokratijos, vykdomųjų organų atskaitingumo atstovybei, savivaldybių tarybų viršenybės joms atskaitingų vykdomųjų organų atžvilgiu. Taip ištrinamas Konstitucijoje įtvirtintas esminis skirtumas tarp savivaldybių tarybų, kaip atstovaujamųjų institucijų, per kurias įgyvendinama savivaldos teisė, ir jų sudaromų bei joms atskaitingų vykdomųjų organų. Vadinasi, yra pažeidžiama Konstitucijos 119 straipsnio 1 dalies nuostata, kad įstatymo numatytiems valstybės teritorijos administraciniais vienetams laiduojama savivaldos teisė įgyvendinama per atitinkamas savivaldybių tarybas, ir šio straipsnio 4 dalies nuostata, kad savivaldybės taryba sudaro jai atskaitingus vykdomuosius organus.

4.2.2. Šiame Konstitucinio Teismo nutarime konstatuota, kad Konstitucijoje yra numatytos dvi savivaldybių institucijų rūšys: savivaldybių tarybos (atstovaujamosios institucijos) ir joms atskaitingi vykdomieji organai (vykdomosios institucijos); jos yra savivaldybių valdžios ir viešojo administravimo institucijos.

Vietos savivaldos įstatymo 21 straipsnio 1 dalies 1 punkte (2000 m. spalio 12 d. redakcija) nustačius, kad meras nustato ir sudaro savivaldybės tarybos posėdžių darbotvarkes bei teikia tarybos sprendimų projektus, šaukia savivaldybės tarybos posėdžius ir jiems pirmininkauja, koordinuoja savivaldybės tarybos komitetų ir komisijų veiklą, pasirašo savivaldybės tarybos

sprendimus ir tarybos posėdžių, kuriems pirmininkavo, protokolus, yra konstituciškai nepagrįstai išplečiamos savivaldybės mero, kaip vietos valdžios vykdomosios institucijos, galios. Taigi tokiu teisiniu reguliavimu yra nepaisoma Konstitucijos 5 straipsnio 2 dalies nuostatos, kad valdžios galias riboja Konstitucija.

5. Atsižvelgiant į išdėstytus argumentus darytina išvada, kad Vietos savivaldos įstatymo 21 straipsnio 1 dalies 1 punktą (2000 m. spalio 12 d. redakcija) ta apimtimi, kuria nustatyta, jog meras nustato ir sudaro savivaldybės tarybos posėdžių darbotvarkes bei teikia tarybos sprendimų projektus, šaukia savivaldybės tarybos posėdžius ir jiems pirmininkauja, koordinuoja savivaldybės tarybos komitetų ir komisijų veiklą, pasirašo savivaldybės tarybos sprendimus ir tarybos posėdžių, kuriems pirmininkavo, protokolus, prieštarauja Konstitucijos 5 straipsnio 2 daliai ir 119 straipsnio 1 bei 4 dalims.

IX

Dėl Konstitucinio Teismo nutarimo šioje byloje oficialaus paskelbimo.

1. Pagal Konstitucijos 107 straipsnio 1 dalį įstatymas (ar jo dalis) arba kitas Seimo aktas (ar jo dalis), Respublikos Prezidento aktas, Vyriausybės aktas (ar jo dalis) negali būti taikomi nuo tos dienos, kai oficialiai paskelbiamas Konstitucinio Teismo sprendimas, kad atitinkamas aktas (ar jo dalis) prieštarauja Konstitucijai.

Pagal Konstitucinio Teismo įstatymo 84 straipsnį Konstitucinio Teismo nutarimai oficialiai skelbiami: „Valstybės žiniuose“, atskirame skyriuje; specialiaame Seimo leidinyje; laikraščiuose per Lietuvos telegramų agentūrą (ELTA). Prireikus Konstitucinis Teismas leidžia savo nutarimų ir sprendimų rinkinius, kitus leidinius. Konstitucinio Teismo nutarimai įsigalioja tą dieną, kurią jie pirmiausia buvo paskelbti viename iš minėtų leidinių.

Taigi pagal Konstituciją ir Konstitucinio Teismo įstatymą Konstitucinis Teismas turi įgaliojimus, atsižvelgdamas į konkrečios bylos aplinkybes, spręsti, kuriame iš nurodytų leidinių pirmiausia turi būti oficialiai paskelbtas jo nutarimas ir kada konkrečiai tai turi būti padaryta. Kartu Konstitucinis Teismas pažymi, kad Konstitucinio Teismo nutarimai, susiję su žmogaus konstitucinių teisių ir laisvių apsauga, visais atvejais oficialiai skelbiami nedelsiant.

2. Šiame Konstitucinio Teismo nutarime konstatuota, kad Vietos savivaldos įstatymo 18 straipsnio 1 dalis (2000 m. spalio 12 d. redakcija) ta apimtimi, kuria nustatyta, jog savivaldybės valdyba yra sudaroma iš savivaldybės tarybos narių, prieštarauja Konstitucijos 119 straipsnio 1 ir 4 dalims, taip pat kad Vietos savivaldos įstatymo 21 straipsnio 1 dalies 1 punktą (2000 m. spalio 12 d. redakcija) ta apimtimi, kuria nustatyta, jog meras nustato ir sudaro savivaldybės tarybos posėdžių darbotvarkes bei teikia tarybos sprendimų projektus, šaukia savivaldybės tarybos posėdžius ir jiems pirmininkauja, koordinuoja savivaldybės tarybos komitetų ir komisijų veiklą, pasirašo savivaldybės tarybos sprendimus ir tarybos posėdžių, kuriems pirmininkavo, protokolus, prieštarauja

Konstitucijos 5 straipsnio 2 daliai ir 119 straipsnio 1 bei 4 dalims.

Pažymėtina, kad minėtos Vietos savivaldos įstatymo (2000 m. spalio 12 d. redakcija su vėlesniais pakeitimais) nuostatos yra sistemiškai susijusios su daugeliu kitų šio įstatymo nuostatų.

3. Dėl to, kad pagal Konstituciją ir Konstitucinio Teismo įstatymą įstatymas (ar jo dalis) negali būti taikomi nuo tos dienos, kai oficialiai paskelbiamas Konstitucinio Teismo nutarimas, jog šis įstatymas (ar jo dalis) prieštarauja Konstitucijai, pabrėžtina, kad jeigu Konstitucinio Teismo nutarimas šioje byloje būtų oficialiai paskelbtas iškart po jo viešo paskelbimo Konstitucinio Teismo posėdyje, vietos savivaldos teisiniame reguliavime susidarytų vakuumas, kuris iš esmės sutrikdytų vietos savivaldos mechanizmo funkcionavimą ir valstybės valdymą. Šiam teisinio reguliavimo vakuumui pašalinti reikalingas tam tikras laikas.

Atsižvelgiant į tai šis Konstitucinio Teismo nutarimas oficialiai skelbtinas „Valstybės žiniuose“ praėjus dviem mėnesiams nuo jo paskelbimo viešame Konstitucinio Teismo posėdyje, t. y. 2003 m. vasario 25 d.

Vadovaudamasis Lietuvos Respublikos Konstitucijos 102, 107 straipsniais, Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo įstatymo 1, 53, 54, 55, 56, 64 ir 84 straipsniais, Lietuvos Respublikos Konstitucinis Teismas

nutaria:

1. Pripažinti, kad Lietuvos Respublikos vietos savivaldos įstatymo 3 straipsnio 3 ir 4 dalys (2000 m. spalio 12 d. redakcija), 5 straipsnio 1 dalies 2 punktą (2002 m. sausio 14 d. redakcija), 19 straipsnio 1 dalies 2, 3, 4, 8 ir 15 punktai (2000 m. spalio 12 d. redakcija), 21 straipsnio 1 dalies 5 punktą (2000 m. spalio 12 d. redakcija), 6 punktą (2000 m. spalio 12 d. ir 2001 m. rugsėjo 25 d. redakcijos), 7, 9, 12 punktai (2000 m. spalio 12 d. redakcija), 14 punktą (2000 m. spalio 12 d. ir 2001 m. lapkričio 8 d. redakcijos), 15, 16, 17 ir 18 punktai (2000 m. spalio 12 d. redakcija) neprieštarauja Lietuvos Respublikos Konstitucijai.

2. Pripažinti, kad Lietuvos Respublikos vietos savivaldos įstatymo 18 straipsnio 1 dalis (2000 m. spalio 12 d. redakcija) ta apimtimi, kuria nustatyta, jog savivaldybės valdyba yra sudaroma iš savivaldybės tarybos narių, prieštarauja Lietuvos Respublikos Konstitucijos 119 straipsnio 1 ir 4 dalims.

3. Pripažinti, kad Lietuvos Respublikos vietos savivaldos įstatymo 21 straipsnio 1 dalies 1 punktą (2000 m. spalio 12 d. redakcija) ta apimtimi, kuria nustatyta, jog meras nustato ir sudaro savivaldybės tarybos posėdžių darbotvarkes bei teikia tarybos sprendimų projektus, šaukia savivaldybės tarybos posėdžius ir jiems pirmininkauja, koordinuoja savivaldybės tarybos komitetų ir komisijų veiklą, pasirašo savivaldybės tarybos sprendimus ir tarybos posėdžių, kuriems pirmininkavo, protokolus, prieštarauja Lietuvos Respublikos Konstitucijos 5 straipsnio 2 daliai ir

119 straipsnio 1 bei 4 dalims.

4. Pripažinti, kad Lietuvos Respublikos Konstitucijos 119 straipsnio pakeitimo įstatymo taikymo tvarkos konstitucinio įstatymo įrašymo į Konstitucinių įstatymų sąrašą įstatymas pagal priėmimo tvarką prieštarauja Lietuvos Respublikos Konstitucijos 69 straipsnio 3 daliai.

5. Pripažinti, kad Lietuvos Respublikos Konstitucijos 119 straipsnio pakeitimo įstatymo taikymo tvarkos konstitucinis įstatymas prieštarauja Lietuvos Respublikos Konstitucijos 6 straipsnio 1 daliai, 119 straipsnio 2 daliai, Lietuvos Respublikos Konstitucijoje įtvirtintam Konstitucijos viršenybės principui, konstituciniam teisinės valstybės principui, o pagal priėmimo tvarką – Lietuvos Respublikos Konstitucijos 69 straipsnio 3 daliai.

6. Šis Konstitucinio Teismo nutarimas turi būti oficialiai paskelbtas „Valstybės žiniuose“ 2003 m. vasario 25 d.

Šis Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo nutarimas yra galutinis ir neskundžiamas.

Nutarimas skelbiamas Lietuvos Respublikos vardu.

Konstitucinio Teismo teisėjai:

Armanas Abramavičius

Egidijus Jarašiūnas

Egidijus Kūris

Kęstutis Lapinskas

Zenonas Namavičius

Augustinas Normantas

Jonas Prapiestis

Vytautas Sinkevičius

Stasys Stačiokas